

ALEKSANDER PUŠKIN

**Pealiku tütar : Kasakate mässamisest
Katarina II walitsuse ajal aastal 1773 /
Aleksander Pushkini jutustamine ;
Wenekeelest ümber pannud Jakob Kõrw**

Tartu
1879

Tartu Ülikooli Raamatukogu: A 4928

Trükise digitaalkoopia ehk e-raamatu tellimine (eBooks on Demand (EOD)) –miljonid raamatud vaid hiireklõpsu kaugusel rohkem kui kümnes Euroopa riigis!

Täname Teid, et valisite EOD!

Euroopa raamatukogudes säilitatakse miljoneid 15.–20. sajandi raamatuid. Kõik need raamatud on nüüd kättesaadavad e-raamatuna — vaid hiireklõpsu kaugusel 24 tundi ööpäevas, 7 päeva nädalas. Tehke otsing mõne EOD võrgustikuga liitunud raamatukogu elektronkataloogis ja tellige raamatust digitaalkoopia ehk e-raamat kogu maailmast. Soovitud raamat digiteeritakse ja tehakse Teile kättesaadavaks digitaalkoopiana ehk e-raamatuna.

Miks e-raamat?

- ⇒ Saate kasutada standardtarkvara digitaalkoopia lugemiseks arvutiekraanil, suurendada pilti või navigeerida läbi terve raamatu.
- ⇒ Saate välja trükkida üksikuid lehekülgi või kogu raamatu.
- ⇒ Saate kasutada üksikterminite täistekstotsingut nii ühe faili kui failikomplekti (isikliku e-raamatukogu) piires.
- ⇒ Saate kopeerida pilte ja tekstiosi teistesse rakendustesse, näiteks tekstitötlusprogrammidesse.

Tingimused

EOD teenust kasutades nõustute Te tingimustega, mille on kehtestanud raamatut omav raamatukogu. EOD võimaldab juurdepääsu digiteeritud dokumentidele rangelt isiklikel, mittekommertseesmärkidel. Kui soovite digitaalkoopiat muuks otstarbeks, palun võtke ühendust raamatukoguga.

- ⇒ Tingimused inglise keeles: <http://books2ebooks.eu/odm/html/utl/en/agb.html>
- ⇒ Tingimused saksa keeles: <http://books2ebooks.eu/odm/html/utl/et/agb.html>

Rohkem e-raamatuid

Seda teenust pakub juba tosin raamatukogu enam kui kümnes Euroopa riigis.

Lisainfo aadressil: <http://books2ebooks.eu>

Pealiku tütar.

Kasakate mässamisest

Katarina II. walitsuse ajal aastal 1773.

Aleksander Pushkini jutustamine.

Wenekteelest ümber pannud

Jakob Körw.

Carlus.

Schnakenburgi trükk ja kulu.

1879.

A-4928

Gesti kirja-wara Nr. 7.

Pealiku tütar.

Kasakate mässamisest

Katarina II. walitsuse ajal aastal 1773.

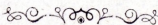
Aleksander Pushkini jutustamine.

Wenekesest ümber pannud

Jakob Körw.

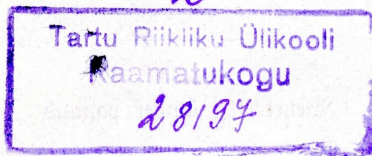

Cartus.

Schnakenburgi trükk ja kulu.

1879.

Zensuri poolest lubatud. — Riias, 6. Septembril 1879.

Alexander Puschkini

Pealiku tütar.

Gesfõna.

Weneriigi Keisriproua II. Katarinale, oli 1773 kõige raskematest, walitsuse aastatest. Türgi ja Poolamaa wastu oli raske sõda. Riigis mäsfas hirmus kaff, mis Moldaust üle piiri sisse kurni Moskwa tungis ja tuhandete kaupa inimesi hauda wiis. Sa, nagu sest kõigest weel küllalt p'oleks, hakkasiwad Kasakad Wolga=jõe kaudul ühe rööwli Pugatsheffi juhatusel mäsfaama. Nimetud mäsfaajate peamees ütles ennast ka weel Keiser Peter III. olewat; kes — nagu ta kõigile lausa waletas — surmusest üles olla tõusnud, riisunud krooni oma abikaasa käest tagasi pärima. Katarina, kes ise kõige paremine teadis, et temal ühe surmusest tõusnud III. Peetri eest polnud tarwis karta, ei pidanud eiotfa sest mäsfaamisest suurt lugugi; aga kui Pugatsheff ja suurte hulkadega Moskwa poole hakkas tungima, sai Keiserina selle asja poolest teised mõtted, ja nüüd tuli ka wälja, et mitmed suurtsugugi mehed mäsfaajatega ühes ikkes wedasiwad. — —

Meie järele seisaw lugu, mis Wene kuulsa kirjamehe Aleksander Pushkini järele, ilma sõna sõnalt ümberpanemata, Cesti keelde wõetud, on sündinud elu juhtumiste peale põhjendud ja wiib meid sügawasse Hommiku Wenemaale, kus, enam kui sada aastat tagasi, need mäsfaamise pildid ja sealse rahwa elu ja olu meie filmade ette ilmuwad. Hea oleks, kui lugejal, kell ehk sealsed kohad tundmata, ka maakaart käepärast oleks, et ta lugeses meie suurele isamaale ära ei effiks.

Wälja-andja.

I. Peatükk.

Gaardiseersant.

Ma.

Oh kui ta oleks homme gaardikaptein.

Ja.

Ei, mitte nii, waid suures isa-wäes peab ta teenma!
Hästi võldud, seal ta peab teenma! . . . . .

Ma.

Kes on ta isa fiis?

Knjäshnin.

Minu isa, Andreas Petrowitsh Grinjehw (Grinjeff) teenis omal noorel põlwel grahw Münhi komandu all ja kui premiir-major astus tema aastal 1700 ja mõni kümment peale seda teenistusest wälja. Sest ajast saadik elas tema oma mõisa peal Simbirski kubermangus, kus ta neitsi Awdotja Wasiljewnaga, ühe wäese naabri mõisniku tütreaga, abielusse läks. Üheksast lapsest, mis neile sündinud, olin mina üksi elusse jäenud, teised suurivad keel noorelt. Gaardimajor . . . würst B. . . oli meile ligifugulane. Tema helduse tõtu sain mina juba poisikese põlwes Semenohwi rügemendis seersandiks kirjutud. Sell ajal oli lastekaswatomine Wenemaa mõisnikude juures teiste kui nüüd. Wiie aasta wanuses anti mind meie wana truud teendri Saweljitshi õpetuse ja juhatusse alla. Tema mõistliku ülespidamise ja kaimuse pärast sai ta minu kaswatajaks. Wenekese lugemise ja ka ratsa sõitmise sain ma Saweljitshi juhatusse all omale kätte, mis juures oma täku head ja wead karwa pealt mõistjin üles arutada. Kui kaheteistkümnne aastaseks sain, palkas isa mulle ühe teise koolmeistri, nimega Wopré, kes üks Prantslane oli. Saweljitshile ei olnud minu uus koolmeister sugugi meelejärele. „Tule Sumal appi“, nurises ta

sagedaste habemesse, „laps on kasvatud, priiskeste toidetud ja kammitud, mis tarwis oleks nüüd weel raha raisata ja üht Prantslast palgata koolmeistriks, nagu oleks siin omaft rahwast puudust!“

Bopré oli omal isamaal paruka tegija olnud, pärast oli tema Preisi wäes teeninud ja wiimaks Wenemaale koolmeistriks tulnud, aga ilma et seda sõna isegi öiete oleks mõistnud. — Tema oli wäheljas, lahke mees, aga kerglane ja liiderlik. — Wäga tuline armastus naesterahwa wastu oli tema mehefese suurem wiga. Tuli ka wähest ette, et ta oma üleliia hörnuse eest külje luid mööda sai, nii et terve öö ja päewa selle peale ohkis.

Ra ei olnud tema mitte pudeli põlgaja, ehk selge Wene keeli, ta armastas wäga napsi ja kiitis pealegi, et Wene maa põletud joogid kõhule palju terwilikumad olla, kui tema isamaa peenikesed weinid. Meie saime teineteisega ruttu sõbraks, ja ehk küll tema mulle kondrahti tingimiste järele Wene ja Prantsuse keelt, matemaatikat, geografiat ja muid teadusi õpetama pidi, ei waewanud ta mind õppimisega palju midagi, waid püüdis minuga rääkides ennemine omale Wenekeelt kätte saada. Meie elasime teine teisele. Üht paremat koolmeistrit ma omale ei soominudki. Aga üks tühi asi lahutas meid enne kaht aastat teineteisest.

Meie paks pesu-tüdruk Palashka ja kõwerjalg karja-tüdruk Akulka kufutasiwad ennast mõlemad ühekorraga minu ema jalge ette, kaebasiwad endid kogemata ühe patunõdruse sisse langenud olewat ja ajasiwad suuremat süüd oma pealt ära — Bopré peale: see olla neid waesid rumalukesi ära wõrgutanud. Minu ema ei naljatanud ka niisuguste asjadega sugugi ja rääkis seda lugu kobe isale. — Isa tegi selle asja lühidelt walmis; tema teades oli Bopré minule praegu kooli tundi andmas. Aga õnnetuselks oli asi teiste. — Isa astus minu kambrisse, leidis Bopré woodis magust, ilmsüita und magawat ja koolipoissi parajaste ühe kunstliku töö peal. — Minule oli isa Moskwest geografia kaarti tulla lastnud. See seisis aga ilma pruukimata seinä peal, seepärast olin ma jo ammugi mõtelnud, et seda ühelks mängutarwituselks pruukida. — Täna pidi minu teades Bopré kunni õhtuni magama ja mina wõtsin nõuulks, et sest seinä pääl seiswast kirjust paberist

üht tondi-kuju wälja lõikuda: mis tarwis ta siis muidugi seina peal wedeles. — Terama sulenoaga hakasin ma siis kiireste ametisse ja waatsin wahel Bopré poole woodisse, tema norstas tugewaste ja mina tegin oma kunsttööd edasi. — Isa astus otse sisse, kui minul jo suurem jagu tööd tehtud oli ja oma tondile parajaste üht niinewihku sabats Häalootuse-eesmäe külge tahtsin siduda. Kui isa seda wirka geografia õppimist nägi, näpistas ta mu kõrwa, et minule wesi sorinal filmi tuli; jooksis woodi juure Bopré kallale, äratas selle unest üles ja puistas temale pudinal sõimusõnu kaela. Bopré oli uimane, wõi puruks ehmatanud, tahtis ruttu üles tõusta, aga tina oli jalguš. — Tema waesekene oli täitsa joobnud. — Seitseme küsimise pääle ei tulnud mitte üht ainust wastust. Isa wõttis tal wiimaks kraest kinni, tõmmas woodist üles, wedas ukse juure ja lükas tema wälja minema. Weel sellsamal päewal saadeti tema minema. — Saweljitsch lõi rõõmu pärast käsi kokku, et see „pagana Prantslane“ ära aeti. Nõnda lõppes minu õppimine ja õpetus. Pärast seda elasin ma päewast päewa prii elu, ajasin tuikeši taga ja mängisin külapoisikes-tega kurni ehk Tšhehardat*) Sell wiisil läks minn elu kurni seitsemeteistkümnne aastani, siis aga tuli teine lehekülg.

Ütskord — sügise oli käes — klopsis ema puuwilja mee sisse ja mina filmitsesin maiaste keerlewa wahu wullide peale. Isa luges akna juures suurt kalendrit, mida talle iga aasta Peterburgist saadeti. See raamat oli temale alati meeie järele, aga siiski ajasiwad mõned lugud seal sees teda mõnikord tuli wihaseks. — Ema, kellele ta tujud täieste tuttawad oliwad, püüdis, kui mahti sai, seda ärritawat raamatut ära peita. Mõnikord ei leidnud isa seda kaalendrit mitu kuud üles; kui ta aga teda kogemata jälle juhtus leidma, siis ei pannud ta teda mitmel tunnil käest ära. Ka täna oli ta teda jälle leidnud. Tema luges ja rääkis iseenesega, kergitas wahel öla nulle ja ütles wiimaks imestades, poolkõwa healega: „Wõi juba kindral-major! Tema oli enne minu roodus seerjant! Ja ammuks see oli, kui

*) Tšheharda mängimise tarwis on Wene poisikesel lühikesed luujattud forjatud; need wannakse kahte jausse ridamisi maha; siis astuwad mängijad kahte feltsiše, ja mõlematel feltsil on üks küündra pikkune jäme puupulk, sellega wiiskawad fordamisi: kes mängijatest nüüd kõige enam selle pulgaga luud trehwar ümber wisata, see on wõidu mees j. n. e. Ka täis kaswanud noored mehed mängiwad sagedaste, maal ja linnades, seda mängu.

meie" . . . Häkitselt wiskas ta kalendri sohwa peale ja jäi ise sügawaste mõtetesse, mis just head ei tähendanud.

Wiimaks pööris ta ennast ema poole ja küsis: „Proua, kui wana on Peeter?“

„Tema käib nüüd seitsmeteistkümmemat aastat — ütles ema.“ — „Tema sündis otse sellel aastal, mill tädi Nastafia teine film pimedaks jäi ja kui . . . .“

„No ja, hea küll. Neg on jo käes, et ta teenistusse astuma peab“, ütles isa.

Ema, kui kuulis, et minu lahkumine nii ligi oli, laskis ehmatades lusika käest katlasse kukkuda ja rohke filmameeajogi hakkas tal palete üle woolama. Mina aga ei kartnud ega kurwastanud sugugi, kui isa teenistuse aja käes ütles olewat, waid mõtlesin ennemine suure rõõmuga: „Sissa, poissi! Nüüd lähäb sõit Peterburgisse; seal leian natuke lustilikumat ja priimat elu. Ka maalisin ma ennast omas mõttes üheks toredaks gaardiohwitseriks. See oli minu plaanide õnne kõrgus.

Minu isa oli harjanud oma nõuu, mis ta kord ette oli wõtnud, mitte enam muuta, ega ka selle täitmist pikkale weni-tada. — Arareisimise päew sai kohe nimetud, ja minu tulewase oberstile lubas isa kirjutada, mille tarwis ta omale kohe fulge ja paberit laskis anda.

„Kirjuta meie sugulasele würst B—le, et ma temale paljutuhat terwisi saadan; ma loodan ka, et ta meie Peetrikese wastu armuline saab olema“, ütles ema pool nuttes.

„Tühi kõik!“ wastas isa. „Mis tarwis pruugib minul würstile kirjutada?“

„No ja ütlesid omete, et meie Peetrikese tulewasele oberstile kirjutad?“ küsis ema.

No kas on weel midagi küsida, siis küsi edasi? ütles isa rahulikult.

Ema rääkis edasi: „No Peetri oberst on jo würst B. Peeter on ka jo Sewenoffi rügemendis kirjutud!“

„Kirjutud, ehk kirjutamata, üks puhas!“ wastas isa. „Peetrit ei lase mina mitte Peterburgisse. No seal õpiks ta ka midagit: raharaiskamist ja kõiksugusid tempusid. Mitte fenna! riigiwäes peab tema teenima, hoolitsema peab ta õppima ja püskirohku haisu tundma, et temast tubli soldat saab, aga mitte üks hellitud gaardi tualind!“

Ema ei küsinud selle peale enam midagi ja isa hakkas kirjutama.

Mina olin oma mõtetega kimbus, sest ma ei teadnud enam märki, kuhu isa mind saab saatma; enne olin ikka arvanud, et Peterburgisse gaardimäe peale teenistusse lähan ja nüüd oli see lootus täiesti nurjas — Rahutumalt ootsin kirja walmis-
saamist. Wiimaks oli ta omete walmis. — Isa pani teda minu passiga ühte pakki, — patsat pääle — käskis mind oma juure tulla ja ütles: „Siin on see kiri, mida Andreas Karlowitshi kätte annad; tema on minu endine seltsimees ja sõber. Sina sõidad homme Drenburgisse minema ja saad Karlowitshi koman-
dandu alla.“

„Di sa tuline lugu! Mina pidin Drenburgisse minema! Loodetud lustiliku elu asemel, mis ma Peterburgis olin leida lootnud, ootas mind igaw ja waewane elu ühes kõrwalises riigijaus!“ Need mõtted kutsusiwad mind nagu Paradiisist lumeange sisse. Keisri teenistus, mida weel mõne filmapilgu eest üli armsaks olin pidanud, näitas mulle nüüd päris õnnetus olewat. Aga, mis teha. Isa tahtmine pidi sündima.

Teisel hommikul wara tuli ärasõitmine. Wanemad and-
siwad mulle oma õnnistust kaasa. „Head elu, Peeter!“ ütles liigutult isa, „kellele sina truust saad wandunud, seda teeni ka trui-
ste; kuule oma ülemate sõna, aga ära otsi omale nende armu ülekohтусel teel; ole omas teenistuses wahwa ja mõtle selle wanasõna peale: „„Soia kuube, kummi ta uus on, aga oma puhast auu noorest ajast kummi eluotfani!““ Ema palus filmaweega, et mina Sumala pärast oma terwist pidada hoidma, ja Saweljitschile, keda minule juhatajaks kaasa anti, kinnitas tema, alati suure hoolega lapse üle walwada. Mind mäsiti jänessenahkse kasuka sisse. Meie istusime saani. Silmaweega hakkasin ma oma reisi. Warsti oli kodu mulle seljataga jäenud ja sellega ühes armsad lapsepõlwe mälestused.

Esimesel ööl jõudsiwe Simbirski, kus üks päew puhkama pidime ja mõnda tarwilikku asja ostma. Mina magasin esimest ööd wõeras kohas, uni aga tuli mulle niisama magusaste, nagu kodusti. Hommikul jäin wõerasste-majasse ootama, kummi Saweljitsch poodidesse ostma läks. Üksiolles tuli minule igawus peale. Aknast wälja waadates mõisin ma ainult üht kõrwalist uulitsat lagunud ropu majadega näha, ei muud midagit tähele-

panemise väärt. — Viimaks läksin omast kambrist välja ja astusin üle koridori biljardi saali.

Siin mängis üks 35 aastalises armata pitt, musta tuts-parradega herra piipusuitsetates ühe trahteriteendriga biljardit, aga se mäng oli kaunis naljakas. — Kui teener mõitis, sai tema omale ühe klaasi viina; aga kui herra mõitis, pidi teener kõige neljakäpa peal, nagu karu, biljardi laua alla roomama. Ja mida kauemine nad mängisivad, seda sagedamaks saidad teendri lauaalla reisimised, kunni ta viimaks enam välja ei tulnudki. — See herra pidas temale veel pitka matukse kõne ja kutsus mind endaga mängima. Mina vastasin temale, et ma ei mõista seda mängimist. See aga näitas temale naeruväärt ja ta vaatis kahetsel nalul minu peale. Aga meie tegime siiski juttu ja mina sain see läbi teada, et tema ennast Ivan Ivanovitsh Zuriniks nimetas, rittmeister * * husarirügemendis oli ja nüüd noori rekrutid Simbirskis vastuvõttis. Zurin küsis ka minu seisuse ja oleku järele ja kutsus mind soldativiisi järele endaga ühes lõunat sööma. Sööma ajal jõi tema tugewaste waimustawaid jookisid ja sundis mind ka niisamati tegema, üteldes, mina pidada ennast teenistuse wiisides harjutama. Seal juures jutustas tema naljakaid lugusid wäeteenistuse elust, mida mina kikkõrwul kuulsin ja omal kõhu walusaks naersin. Täieste sõbraks saanud tõusime laualt üles. Nüüd pakkus ta ennast mulle biljardi mängimise õpetajaks. „Seda mängimist“ — ütles ta — peamad kõik meie seltsimehed mõistma. Näituseks: Siina juhtud sõa-ehl muul ajal ühte igawama linna, külla j. n. e. Miska ajad ja siis oma aega edasi, kui sa biljarditki ei oska mängida? Sõuad sa ühtepuhku wastujuhtuwaid Suutisid läbi-noonida? — Sa lähäd — — — No olgu peale. — — — Jah, seda mängimist pead mõistma!“ Mina arwasin ka tema nõu koguni heaks, ja meie läksime seda kallist ajawiidet minule kätte õpetama. Zurin manitses mind õpetades suure healega ja pani minu wirka edasijõudmist diete imeks. Natukesse aia pärast ütles tema: Nüüd on sull ta täieste selge. Hakkame raha peale mängima! Ilma rahata mängimine on üks wälga halb ja kahjulik wiis, seda ei maksja kellelgi omale külge harjutada. Mis maksab tühja weskiga jahwatada? Ja eks tühjalt mängimine ole just lausa lollide wiis?

Neid narrisid aga on mitugi maailmas, kes tühja jahwatawad ja tühjalt mängijaid on weel palju enam.⁴ — Minu arwates oli tema nõuu väga mõistlik ja ma ei tahtnud koguni ennast lollide hulka arwata lasta. Meie hakkasime raha peale mängima. Zurin laskis punshi tuua, jõi ise ja sundis mind ka hästi jooma, kus juures ikka ütles, et mina ennast teenistuse wiisides wirgaste pidada harjutama. Sa mis maksab kõik muu asi, kui punshi ei ole?" — ütles tema — ja jõi aga jälle; mina tegin oma targale sõbrale truiste järele, kuna wahwaste edasi mängisime. Sa mida enam mina klaasist jõin, seda üleemeelsmaks läksin mängimises. — Minu pallid käiswad, et wurin taga, üle serwiku. Wiimaks sain wihaseks, sõimasin teenrit, kes, pagan teab kuidagi, korde järele luges ja tunnist tundi mängimist pikkendas. Siete ütelda, olin mina nüüd nagu üks ülemeelik poisikene, kes mäsab ja möllab, ilma et isegi teaks, mis ta teeb. Neg oli aga tähelepanemata edasi läinud. — Zuurin waatis wiimaks oma uuri, pani biljardi kapi käest ära ja ütles, et mina 100 rublat kautanud. Mina jäin pärani filmil imestama. „Mis nüüd teha? Kõik minu raha oli Sameljitsi kätte hoida antud!“ — Zurin waigistas mind aga sõbralikult: „Ole nüüd rahul, mina wõin ka jo oodata, lähme nüüd kuhugi mujale.“ — Meie läksime tema tutawatele wõerfiks, kus minule tihti klaasi kallati — — — mina pidada jo kõigis teenistuse wiisides harinema.

Kest õo ajal sain oma korterisse tagasi. Pea huugas mull otjas ja jalad ei tahtnud enam oma loodud ametit pidada. — Kui teisel hommikul härkasin, tundsin ma kauget peawalu ja mõlesin uimaselt eilsid juhumiisi. Sameljitsi astus, kui mind üles härkanud nägi, minu woodi juure ja rääkis maanitsedes: „Di, Peeter Andrewitsch! sina annad ennast kohe liiderliku elu sisse. Kellest oled sina jeda õppinud? Sinu isa ega wanaisa kumbgi ei olnud joodikud ja sinu emast ei wõi ka mingit paha ööldud saada. Kelle süü on see? Sa jah! see pagana Wrantslane oli päris joodik! Kõik paha oled sina temast õppinud! Tema oli üks maailma hulguis ja koerapea! Mõttele ometi imet! Just nagu oleks tarwis olnud, üht peakelmi poja kaswatajaks wõtta, nagu härral oma rahwast küllalt ei oleks olnud.“

Minul oli häbi. — Ma pöörsin wiimaks filmad seina poole ja ütlesin: „Mine ära, Saweljitsch, ära too mulle täna hommiku süia, ega ka teed. Tema aga ei pannud minu ütlemist tähelegi, oli oma jutlust hakanud ja noomis mind, et küll sain. „Näed sa nüid, Peeter, kuidas inimene hukka võib minna? Nüid on sull pea uimane ja söomaisu kadunud. Soobnud inimene ei kõlba kuhugi. Aga kuidas ma saaksin sinu peawalu vähendada? Ma toon sulle uguritsa sahwiti, meega segatud, see ajab wiinawingu peast.“ . . . Seal läks üks lahti ja üks poisikene tõi minule kirja. — Mina murdsin ta lahti ja lugesin:

„Armas Peeter Andrewitsch!“

Ma palun, saada need sada rublat selle poisikesega ära. Mõistad küll? (Need sada rublat, mis sa eile mängides minu wastu kautasid.) Minule on hädaste raha tarmis.

Sinu sõnakuulelik sõber
Iwan Surin.

„Mis nüid nõuiks?“ mõtlesin mina. Sääls juures püidsin omale rõõmuft nagu teha ja katsufin siis Saweljitschi meelitada, et raha minule wälja annaks.

„Mis tarmis?“ küsis tema imestades. „Mina tahan oma wõlga ära maksta,“ wastasin ma temale külmalt. „Millal oled sina wõlga teinud? Ehk olgu sull pealegi wõlga; mina ei anna selletarwis mitte kopikat.“

Mina olin tulises kimbus. Mõtlesin aga siis: „Kui mina nüid seda tõrkujat wanameest ära ei wõida, siis ei saa ma ialgi tema woli alt lahti.“ Korruga waatsin uhkeste tema peale ja käratasin: „Sina oled teener, mina olen sinu isand! See raha, mis ma ära mängisin, on minu oma. Mina teen omaga, mis ma tahan. Ma annan sulle nõuu, ei ialgi minule wastu rääkida, waid seda filmapilkul teha, mis ma käsin!“

Küüsupused sõnu ei olnud Saweljitsch kunagi minu suust kuulnud: ta lõi käsi kokku ja seisis paigal, nagu Loti naene Soodoma lageda pääl.

„Mis sa kohmetad seal!“ hüidsin mina ikka wihasel näul. Saweljitsch nuttis.

„Herra!“ hüüdis tema wärisewa häälega. „Ära lase mind murepäraft surra! Kuule minu wanainimese nõu ja kirjuta sellele rõowlille, et sinul raha ei ole! Sada rublat, Sumalapäraft!“

„Jäta oma jorinat!“ ütlesin mina. „Anna raha seia, ehk muidu ma.“ . . . Wefiste filmadega waatis Saweljtitsh weel minu peale, siis läts ja tõi raha wälja. Minul oli temast küll hale meel, aga ma tahtsin Zurinist lahti saada ja ka näidata, et ma enam laps ei olnud, kelle üle sulane wõib walitseda. Kohe saatsin Zurinile raha ära. Senni muretseß Saweljtitsh, et ruttu minema saime. — Oma kerge-meele üle südamest kahetsedes sõitsin Simbirskist ära!

II. Peatük.

Teejuhataja.

On see mo maa, mo kallis maa,
Lundmata, armas, kallis maa? —
Priitahlikult so pinnal' astun,
Mo tubli hobu on mind toon'd
Seia, mind head poisfi,
Ja noorustung ja rõõmu meel
Ja wiina wirastused.

Wenerahwa laulu järel.

Tänasel teesõidul ei olnud minul lusti midagi. Ma olin omale suurt kahju teinud ja Saweljtitshi wastu tundsin ennast süüdlase olewat: See kõik tegi mulle rahutust. Wanakene istus kurwalt puhi pääl ja õhkas sõnalausumata jagedaste. Ma tahtsin temalt andeks paluda; aga ei saanud kuidagi hea sõna otsast kinni. Wiimaks ütlesin paludes: „Lepime ära, Saweljtitsh! mina olen süidlane. Oma kerge meele läbi tegin sulle eile ülekohut. Edespidi tahan ma targem olla ja sinu nõuu wõtta. Ära ole enam wihane, ja anna mulle andeks!“

„Oh, armas Peeter!“ — ütles tema. „Minul on ka süid, et sind wõerastemajasse üksi jättsin. Aga mis teha? Müid on patt jo tehtud! . . . Õnnetus, järsku õnnetus! Kuida ma tohin oma härrale ja prouale filmade ette astuda? Mis

pean ma ütlemä, kui nad kuulda saavad, et nende poeg joob ja mängib?

Mina püüdsin teda igapidi trööstida ja lubasin temale, et ilma temata edaspidi mitte ühte kopikat ei raiska. Siiski õhtas ja pomistas tema wahel jälle: „Sada rublat!“ Kas see on üks weikene raha?“

Meie sõitjime üle lumelageda. Ümberkaudu oli kurbliit waiksus. Päikene läks looja. Meie hobused hoidiswad hooljaste, aga waewaga teekese peale, mida lumesadu suutumaks kinni oli matnud.

Häkitseft filmitseš kutsar tuule poole, pööris ennast ruttu ümber, wötis mütsi peast ära ja ütles: „Härra, kas Te ei anna luba ümber pöörda?“

„Mitspärašt?“ — küsisin mina.

„Tänane ilm on kardetaw. Tuul tõuseb. Waatke, kuidä tema jo lund weeretama hakab.“

„Mis sest wiga?“ küsisin mina. „Näete seal?“ (kutsar näitas nende sõnadega Hommiku poole.) Mina ei näe muud, kui walget lagedat ja selget taewast,“ ütlesin ma.

„Aga seal — seal: See walge pilwekene,“ ütles kutsar.

Mina waatsin terasemalt ja nägin taewa serwas üht walget pilwe. Kutsar tõendas, see pilw tuua hirmust lume tuisku.

Keišt lagediku tuiskestest olin ma sagedaste kuulnud ja teadsin, et suured sõidurongid inimeste ja hobustega tuisu käes külma lume hauda olivad leidnud. Ka Saweljitsš soowis, et ümber pöörda. Minu arwates ei olnud aga tuul mitte nii kauge, ja ses lootuses, et weel õigel ajal lähemasse jaama jõuda, lastsin ma rutuste edasi sõita.

Kutsar wahtis aga kartlikult wahel Hommiku poole. Tunnist tundi läks tuul kangemaks. See pilwekene kaswis suureks pilweks, mis rutuste kõik taewast kattis. Tuul undas, hirmus tuisst hakkas. Ühe korräga oli taewas ja maa segi, nii et midagit ei wöinud näha. „Nüid härra,“ ütles kutsar, nüid on lugu paha! Tuisst käes!“

Mina waatsin kipitkast wälja: kõigil pool pimedus. Tuul undas nagu elaw metslane. Meie saime üle pea kaela lumega kaetud. Hobused käiswad aga samm sammult ja jäiwad wiimaks koguni seisma.

„Miks sa ei sõida edasi,“ kisendasin ma kutsarille. — „Mis tarwis?“ vastas tema ja astus pukist maha. „Meie ei tea kuhu poole sõita, ega ka, kusa meie praegu oleme. Teed ei tea, kõik on pime.“ Mina tõrelesin teda, Sameljitsš aga palus tema eest, ja tal oli õigus, siin ei võinud keegi midagi parata. Lumi kattis aeg ajalt kipitka ange sisse. Hobused seisivad, lastivad päid longu ja raputasivad aga ennast wahel. Kutsar roomas ümber hobuste. Sameljitsš nurises. Mina püüdsin ümber ringi wahtida. Häkitselt nägin ma üht asja natukest meist eemal mustawat. „Hae, kutsar!“ hüüdsin ma, „waata, seal mustab midagi!“ Tema püüdis ka läbi tuisu senna poole wadata. „Sumal teab, herra“ ütles ta, „see ei ole puu, ei ka kipitka; see asi näitse liigutawat, on kas hunt, ehk inimene.“

Mina lastin hobused senna poole ajada, ja mustaw asi tuli isi ka meie poole. Meie juhtusime ometi ühe inimesega kokku. „Hae sõber!“ hüüdis kutsar. „Ütle, kas tead, kus tee on?“

„Siin on ta; mina seisan otse tee peal, aga mis Te tahate?“

„Kuule armas mees,“ ütlesin mina, „on sulle see koht tuttav? wõiksid sa meid kuhugi öökorterisse wiia?“

„See koht on mulle küll tuttav,“ ütles see mees, „ma olen teda risti rästi enne läbi käinud ja sõitnud, aga selle ilmaga wõin mina ka ära elvida. Parema on, meie ootame kunni torm üle lähab ja taewas jälle selgeks saab. Siis wõiwad tähed meile juhatajaks olla.“

Tema kindel meel täiendas ka minu julgust ja ma wõtsin nõuaks, lausa taewa all seda ööd olla; aga häkitselt kargas wõeras mees puki pääle ja ütles kutsarille: „Sumal tänatud, üks inimeste elumaja on ligidal, pööra paremat kätt ja sõida edasi!“ „Miks paremale poole?“ küsis kutsar pahaselt.

„Kust sa tead,“ küsisin mina, „et üks elumaja ligi on?“

„Mina tundsin pealt tuule suitsu haisu, sellepärast peab üks küla ligidal olema.“

Tema teraw haistmine pani mind imestama. Mina kästsin kutsarit senna poole sõita, kuhu see mees tahtis; hobused roomasivad aga suure waewaga läbi sügawa lume. Kipitka langes wahel sügawa auku, wahel läks mõnest kingust üles, nagu

laew tormise mere peal. Sawiljitsh õhkas nagu surma minnes. Mina naersin wahel. Wiimaks, kuna hobused wahel seisiwad, wahel jälle ähtides edasi roomasiwad, mäsfiin ma ennast kasuka sisse ja püidis magama jeada; tuul laulis mulle une laulu ja lipitka kiigutus mind hälli kombel.

Siin nägin ma üht unustamata und ja weel praegu usun ma tema sees kõige selle ette-tähendust, mis mulle pärast kätte tuli. Lugeja saab mu nõdrust andeks andma. Sest ta teab ise ka, kui kergeste ebausf wõib tulla.

Mina olin praegu sell olekul, kus uni täiemeele mõttid ära wõidab ja neid esimese une segaste nägudega segab.

Mull tuli ette, nagu mäsfaaks ikka kange tuisf ja meie efsikime ühel põhjatumal lumelagedal . . . Häkitselt nägin ma üht wärawat ja meie sõitsime oma kodu hoowisse. Minu esimestes mõtetes oli see mure, et isa minu pääle kuri saab olema, et ma oma lubaga kodu tagasi tulen. Süda täis rahutust, kargasin ma lipitkast wälja. Ema tuli mulle kurwa näuga wastu ja oli diete mures. „Ole tafa!“ — ütles ta. „Sinu isa on suremisel ja soowib sind weel Sumalaga jätta!“

Kartuse ja hirmuga läksin ma temale järele magamise kambriisse; kamber oli natukest lambi paistusel walgustud, ja woodi ümber seisiwad inimesed kurwa nägudega. Mina astusin tafa senna. Ema tõstis oma healt ja ütles: „Andrei Petrowitsh, Peeter on siin! Tema on kodu sõitnud, kui ta sinu haiguselt teadust oli saanud.“ Mina waatsin woodiisse. „Mis lugu see on? see, kes woodis oli, ei olnud minu isa, waid üks musta habemega talupoeg ja ei näitnud sugugi haige olewat!“ Rahtlaselt pöörasin ennast ema poole ja küsisin: „See ei ole jo mitte isa“ Mis tarwis pean ma ühe wõera talupoja käest õnnistust paluma?“ — „See on üks puhas“ — wastas ema — „tema on nüid sulle isa asemel, anna tema käele suud ja ta wõib sind õnnistada!“ . . . Mina ei wõtnud aga seda nõuu mitte. Seal kargas see talupoeg üles, wõttis ühe kirwe, mis tema woodis oli ja lõi sellega kõigile poole oma ümber. Tuba sai täis surnuid. Mina tahtsin ära joosta, aga ei saanud. Hirmuga komistasin ma surnute üle ja langesin were sisse maha. See hirmus talupoeg aga hüidis mulle sõbralikult: „Ära kardada, lase ma õnnistan sind!“ Mina

olin hirmus ja kahtluses. Härkasin wiimaks üles. Hobused seisivad paigal. Saweljtitsh wöttis minu käest kinni ja ütles: "Stu wälja härra, meie oleme oomajale jõudnud!"

"Kus me' oleme?" küsisin mina ja öerusin und filmist. — "Ühe kõrtsi juures." Sumal on aitnud," ütles tema.

Mina tulin wälja. Ikka weel mässas tuisk, aga natuke jo wähemalt. Peremees wöttis meid wärawa peal laterna tulega wastu ja wiis mind ühe weikesse, aga kaunis puhta lambrikesse, mis ühe lambikesse läbi walgustud oli. Seina peal rippus üks püss ja üks kõrge Kasaka tübar.

See peremees, Tsigli Kasakas, näitas warma mees olemat. Saweljtitsh tõi teemashina sisse ja palus tuld, et teewett teha, mis meile külma pärast öiete tarwis oli. Peremees läks oma asju talitama.

"Kus on meie teejuhataja?" küsisin ma Saweljtitshilt.

"Siin, auus härra!" hüüdis üks heal kusti kõrgelt. Ülewel ahju peal nägin ma, kui fenna waatsin, üht musta habet ja kaks läikawat filma. — "Dled ja ennaft kõwaste ära külmetanud, wend?" küsisin mina temalt.

"See ei ole küll ime, et ma külmetanud olen, mul ei olnud muud midagit seljas, kui üks pihtkamsol. Kumb ei olnud, ja mis ma sest hakkam salgama, mina panin ta eile kõrtsi pandiks."

Peremees tõi keewa teemashina sisse. Mina pakkusin teejuhatajale ühe tassi teewet; tema lobis ahju pealt maha. Minu arwates oli ta nagu üks iseäralik mees. Tema wanadus oli 40. aasta ümber; kaswu poolest oli ta keikmine, näust luuweljas, aga tugewa pihadega. Musta habeme sees oli ju halla karwu näha. Tema suured, elawad filmad weerlesiwad, ja tunnistasiwad ta kawalust, aga muidu oli tema üleüldine olet kaunis sündsja. Riiete poolest oli tall aga üks katkine pihtkamsol ja Taterlaste püksid. Mina andsin talle ühe tassi teewett, tema mekkis ja tõmbas mõnad wiltu. "Armuline herra," ütles ta, "laske mulle üks klaas wiina anda, teewesi ei ole kellegi Kasaka joo." Seameelega täitsin ma tema soowimist. Peremees tõi minu käsu pääle koke ühe pudeli wiina, läks tema ligimalle, waatis talle filmadesse ja ütles: "Dho! jälle meite kochta tagasi juhtunud! Kus sind Sumal tõi?" — Meie teejuhataja andis peremehele filmaga üht märki ja wastas

tema küsimise peale Kasakate wana sõnaga: „Mina lendasin kõõgiaeda ja nokkisin jääs lanepi seemneteri. Wanaema wiskas mind ühe kiwikesega, aga see läks mööda.“ — „Noh, aga mis teewad teie rahwas?“ küsis ta häkitselt peremehelt.

„Meie rahwas?“ ütles teine wastu ja rääkis ise ka niisama weidrat moodu edasi. „Kellad kutsusiwad küll kirikusse õhtupalwelle, aga preefri proua ei taha: preester on wõerusel, kiradid luusiwad ukse taga.“ — „Pea suu, onu!“ hüidis meie juhataja peremehe juttu keeldes. — Ise rääkis ta edasi: „tuleb wihma, saab seeni ja saab ka korwi (märssi). Müüd aga,“ siin tegi ta jälle üht salajat märki, „pista kirwes selja taha, sest metsaülemaataja on hoofsaste wahi pääl.“ Siis ütles ta, minu poole pöördes: „Auus härra, Teie terwiseks!“ Nende sõnadega wõttis ta wiinaklaasi, lõi omale risti ette, jõi ühe longsuga klaasi tühjaks ja wedas ennast jälle ahju peale tagasi.

Sest warga keelest ei wõinud mina küll aru saada, aga pärast tulin ma nende mõttete pääle, et need mõlemad mehed Jaitzki Kasakate mäsajad seltsimehed oliwad. *)

Saweljitsch kuulab rahutumalt nende meeste juttu pealt. See kõrts ehk Umed — kuidas teda jääs nimetaks — seisib kaugel maanteeist ühe kõrwalise lagediku sees kõigist teistest inimese elumajadest lahutud ja oli ühe rööwli urka sarnane. Aga meie pidime õo siin magama; sest selle tuisuga ei wõinud edasi reisida, ja Saweljitschi rahutusest ei hoolinud mina suurt. — Mina tegin eneselle aseme pinkide pääle, Saweljitsch heitis ahju peale kutsariga ja peremees pörmandulle. Pea noraskasiwad kõik magusas unes ja mina magasin ka, ilma et keegi oleks mu und rikkunud.

Kui ma hommikul hilja härkasin, oli tuis möödas. Päike paistis. Nii kaugelle, kui silmawaate ulatas, paistis kiirgaw lumekate otsata laia lageduse peal. Hobused pandi ette ja mina tegin peremehega oma rehuungi, kes nii odawat hinda wõttis, et Saweljitsch viete röömus oli selle odawa korteri üle, ja eile õhtune kahklus kadus tall nüüd koguni. Mina hõikasin teejuhataja oma juure, tänasin teda eilse juhutamise eest ja käskisin Saweljitschi temale pool rubla anda. Sa-

*) Sell ajal oliwad Jaitzki Kasakad Katarina II. wastu mäsajamiist tõstnud, rüüsuwad, tapuwad ja põletasiwad mitu aastat igalpool oma maa piiride ümber, kuni 1772 Wenewäest ära wõidetud ja alla heidetud saiwad.

weljitsch tõmbas näu kartsja. „Pool rubla jootraha“, ütles ta. „Mistarwis? Et sa teda eile seia öömajasse töid? Meil ei ole liiga raha. Kui igaleühele jootraha anname, peame ise warsti nälga nägema.“ — Mina ei wõinud selle wastu midagi ütelda, sest minu oma eelse lubamise järgi oli Saweljitschil ükši raha üle õigus. Aga ma olin selle üle järsku pahane, et ma ühe mehele midagi ei wõinud anda, kes mind, kui ka mitte õnnetusest, siis ometi ühest häpardusest wälja oli aitnud. „See küll!“ ütlesin ma külmalt, „kui sa temale mitte poolt rubla ei anna, siis anna tale midagi minu riietest! Waesel mehel ei ole riidid, anna temale minu jänesse nahkne kasukas!“

„Minu Sumal!“ ütles Saweljitsch. „Sinu kasuka paneb ta koerapea ju kohe kõrtsi pandiks!“

„Mis see sinusse puudub? — wanamees,“ ütles meie juhataja, „kas ma teda pandiks panen, ehk mitte. „Aus herra kingib mulle oma kasuka; sina oled ori ja ei tohi wastu rääkida, pead aga sõna kuulma!“

„Kas sa ka rööwel Sumalat ei kardad?“ ütles Saweljitsch temale wihaga. „Sa näed küll, herra on jo weel laps, ja sina püiad tema käest kõik ära petta! Mis sa teed selle kasukaga, sina ei saa seda ometi oma päratu õlade pääle panna!“

„Ära riidle!“ — ütlesin ma oma teendril. „Silma pilk olgu kasukas siin!“

„Sumal Isake!“ — hüidis Saweljitsch. „See jänesse mantel on weel puhas uus; üks lakkoer saab teda omale!“

Kasukas sai toodud. Talupoeg proowis teda kohe selga. Tõeste oli ta temale kitsas, sest ka mullegi ei olnud ta enam täieline. Aga tema leidis kohe nõu, tõmbas teda wägise selga, nii et õmblused kärisesiwad. Saweljitsch oleks peaaegu nutnud, kui ta õmbluiski kuulis kärisemat. See hulguis aga oli minu kingituse üle otjata õnnelik. Ta saatts mind kunni lipitka juure ja ütles sügawalt kummardates: „Ma tänan, armuline herra, Sumal tasugu Teie heateo eest! Kõik mu elu aeg ei taha ma Teid unustada.“ — Ta läks ära. Mina sõitsin minema ja ei pannud Saweljitschi paha meelt tähelegi, kes pool nutul lipitkas istus ja õhtas.

Kui ma Drenburgisse jõudsin, lasin ennast kohe Kindrali juure wiia. Tema oli üks pikk mees, aga wanusest juba

kõwertud. Pikkad juuksed olivad tal jo hõbewalged. Wana, kulunud uniworm tunnistas teda üht tubli sõameest Anna ajast olewat ja tema kõnest oli tunda, et ta sündimise poolest Sakslane oli. Mina andsin talle isa kaasa antud kirja kätte. Isa nime kirja peal nähes, waatas ta terawaste mulle otja ja ütles: „Ammuks see oli, kui sinu isa niisama wana oli, nagu sina nüüd! Waat mis suur poeg tal jo on!“ Tema murdis kirja lahti ja luges pool kõwa healega läbi, kus juures ta sagedaste noeratas, ja ütles: „Tema mälestab weel hästi meie noore põlwe tempusid, mis ühes koos tegime. Ja jah, mo armas, ütles ta wiimaks mulle; sinu isa soowib sulle niisugust kohta teenistuses, kus sa alati tegew wõid olla; ma tahan selle eest muretseda, et tema soowimine täitetud saab. Sina pead, kui ohwitser, homme koha Bjelogorski kindluse sõitma, kus sa kaptein Mironoffi all teenima saad, kes üks hea, tubli mees on. Säääl oled sa tegewuses ja õpid teenistuse wiisid tundma. Siin, Drenburgis, ei ole sull midagi teha. Lustilil ja seltskil elu teeb noortele inimestele aga lahju, muud midagi. Täna jõe mulle wõersiks!“

„Pagan wõtku lugu: mõtlesin mina ise eneses. Mis kasu mull' nüüd sest on, et poolest saadik enne sündimist jo gaardi-seersandiks olin nimetud saanud? Kuhu saadetakse mind nüüd? Ühe kõrwalise kindluse sisse, Kirgiisi Kasakate raja pääle Kärwagu lugu!“

Täna sõin ma kindral Karlowitschi juures. Sööma laual oli kõwa Saksa ihmus näha. Tõisel hommikul jätsin kindrali Sumalaga ja reisisin oma juhata tud teenistuse paika.

III. Peatük.

K i n d l u s.

Mei' elukoht on kindel-linn;
Siin sööme leiba, joomme wett.
Ja waenlane meist tuleb kooki saama!
Nüüd platsi! tehke temal' wõeraspidu,
Ja täitke suuredükid kuulidega.

Wene Soldatide laul.

Bjelogorski kindlus oli nelikümmend wersta Drenburgist kaugel. Meie tee läks Saigkijõe kallast mööda. Kaugel paistsi-

wad Kirgiiside lagedused. Mina jäin mõtete sisse, mis hästi kurwa wärwi oliwad. — Sest eestulew karnisonielu oli mulle koguni wastumeelt. Ilm hakas jo pimedamaks minema. Ja meie sõitsime hästi ruttu.

„Kas on weel palju maad kindluse juure?“ — küsisin ma wiimaks kutsarilt. — „Mitte enam palju,“ wastas tema. „Waadake, kindlus paistab juba!“ — Mina wahtisin kõigile poole ümber, ja mõtlesin kuskil kõrgid kantsiisid, torniisid ja walliisid näha. — Aga ma ei näinud muud midagit, kui üht kula, mis kõrgema koha peal seisis ja püstatile pakkudega ümber piiratud oli, kelle taga — sisse poole — muld oli aetud. — „Kus on siis ometi see kindlus?“ — küsisin ma imestades. — „Siin ta on,“ — wastas kutsar ja näitas käega kula poole, kuhu praegu sisse sõitsime. Wärawa juures nägin ma üht raud suurttülki; uulitjad oliwad kõwerad, majakesed madalad, ennamiste üle katustega. Mina käskisin komandandi juure sõita, ja warsti jättis kutsar hobused ühe puu maja ette seisma, mis ühe kõrgema koha pääl puu kiriku ligidal seisis.

Keegi ei tulnud mulle wastu. Mina astusin lipitlast wälja, läksin eestkojast läbi ja tegin esimese kambri ukse lahti. Siin istus üks wana soldat ja paisas sinist paita rohelise kaitse pääle. Mina käskisin teda komandandile öelda, et ma temaga rääkida tahan. „Ole hea, mu armas“ — ütles see soldat — meie rahwas on kodus.“ — Mina astusin teisi kambriisse, mis wana moodu, aga puhas oli. Nukas seisis üks maja riistade kapp, ja seinu peal rippus üks ülema ohwitseri passikiri raamide wahel ja klaasi all. Selle ümber oliwad mitmed lõhnad pildid. Mäna juures seisis üks wanakas naeste rahwas ja keris niiti, mis juures talle üks wana ohwitser abiks oli. „Mis Te' soowite, mu armas?“ küsis see naesterahwas, kuna ta oma tööd edasi tegi. Mina ütlesin, et ma seia teenistuse tulnud olen ja ennast seaduse järgi härra kapteiniga kokku tahtsin anda, ja nende sõnadega pöörasin ma ennast selle wana ohwitseri poole, keda kapteiniks arwasin. Aga perenaene takistas minu päha õpitud kõne. — „Swan Kuschmitsh Mironoff ei ole kodus,“ ütles ta. „Sest aga 'pole wiga, mina olen majas perenaene.“ „Olge head, istuge.“ — Ta käskis tüdrukut üht käsijalg-ohwitseri kutsuda. See wana

mees, kes lõnga aitas kerida, wahtis audishimmulikult mind läbi. „Kas tohin küsida“ — ütles ta — „kus rügemendis olite enne seia tulekut teenimas?“ Mina wastasin talle, et ma gaardi seersant olin olnud. „Kas tohin küsida,“ — nõuudis ta edasi — „miks Teie gaardiwäest ära Karnisonisse tulite?“ Mina naersin. — „Täta oma klapperdamine maha,“ ütles kapteini emand. „Sa näed, noormees on reisisi wäsinud. Mis sul temaga asja on? (Hoia omad käed õigemine!)“...

Ta sina, mu armas, ära kurwasta ühtegi, et find seia üksikusse paika on saadetud. Ega sina seks esime' ole ja mitte ka wiinne. Kannata aga, küll see koht saab sulle armsaks! Aleksei Swanowitsh Sshwarin on jo wiis aastat meie juures — ühe tapmise pärast. Sumal teab; kuidas tema selle patu sisse langes. Tema sõitnud ühe teise ohwitseeriga, kellega nad riidu oliwad läinud, linnast wälja, wõtnud mõgeda ühes ja hakkanud siis nendega teine teist pistma. Aleksei Swanowitsh pistnud mõdegaga selle teise ohwitseeri läbi, paelegi olnud seal weel kaks tunismeeft juures. Mis wõib seal teha! Pärast ära tehtud pattu ei ole parandajat meistrit.“

Räskjalg-ohwitser astus uksest sisse, oli üks pits, kena Kasakas. „Maksimitsh“ — ütles talle kapteini emand, — „näita selle noore ohwitseeri härrale üks puhas korter, kus ta elama hakkab. „Teie käsk saab täidetud“ wastas Maksimitsh. Ise aga küsis ta weel: „Kas meie ei wii seda härrat Poleshajeffi juurde korterisse?“ „Ei,“ wastas kapteini emand, „temal on eneselgi kitsas elumaja, pealegi on ta meie wader ning mõistab ka, et meie tema ülemad oleme. — Wii see ohwitseeri härra. . . . „Kuidas Teie nimi on, mu armas?“ . . . „Peeter Andrewitsh,“ wastasin mina.“ „No, wii Peeter Andrewitsh Semen Kuschoffi juure. Tema, ülemealik, lastis oma hobuse minu kõõgi-aeda. — See olgu talle trahwiks. — Aga Maksimitsh, kas kõik muud asjad on hästi?“ — „Kõik, Sumal tänatud, on rahulik“ — wastas Kasak. — „Muud kui korporaal Prohoroff olla wihtlemise juures ühe kauksi täie sooja wee pääle Ustinaga tülisje läinud.“

„Swan Ignatijitsh“, — ütles kapteini emand wana ohwitseerile, — „mine sina ja mõista Prohoroffi ja Ustinua üle kohut, kuula järele, kumb südlane on ja karista mõlemid. No,

Maksimitsh, mine Sumala nimega — Minge ühes, Peeter Andrewitsh, Maksimitsh saab Teid korterisse wiima."

Mina jätsin Sumalaga. Maksimitsh wiis mind ühte majakesse, mis kõrge jõe kalda pääl kindluse serwas seisis. Siin sai mulle üks kaunis hea ja puhas kamber. Saweljitsh pani ilmapilk kõik asjad korraliselt paigale. Mina waatasin läbi weikese akna wälja ja nägin oma waate ees laia lume lagetat. Natukesel kõrwale waadates paisisiwad kõhnad majakesed. Mõõda tänawat jooksiwad mõningad kanad sinna ja tenna. Üks wana naene, ühe sauna ukse ees seaküna juures seistes, kutsus figu, kes rõõmsa rõhistamisega koku jooksiwad. — „Seia pagana murka oli mind saadetud; siin pidin ma omad noored päewad üle elama!“ Mure ja kurbtus waetasiwad mind selle mõtte juures, ma astusin akna juurest ära ja heitsin ilma õhtu söögita magama, Saweljitshi maanitsusest hoolimata, kes mitu korda murelikult ütles: „Oh mu Sumal, tema ei taha süa, mis saab ema ütleva, kui poeg haigeks jääb?“

Teisel hommikul ei olnud ma ennast weel öiete riidesegi saanud panna, kui üks lahti läks ja üks noor ohwitser sisse astus. Ta oli wähelja näuga ja paraja kasuga mees, mitte wäga ilus, aga elawa waimuga. „Urge pange pahaks“, ütles ta mulle Prantsuse keeles, „et ma mitte moodu ja wiiside järele Teiega ennast tutwaks tee, waid tormilt kohe Teie kambrisse jooksen. Gile õhtu hilja sain Teie seia tulekust teada. See igatsus, et ometi jälle ühe targema inimese nägu näha, sundis mind rutuste seia tulema. Teie saate seda kõik ta tundma, kui mõnd aega siin olete ära elanud.“ — Mina sain aru, et tema seesama ohwitser oli, keda mõgawõitluse pärast gaardiwäest seia karnisonisse oli saadetud. Meie tegime kohe tutwust. Schwarzin ei olnud mitte loll mees. Tema jutt oli mõistlik ja meelegärglik. Maljakalt rääkis ta mulle pealiku Mironoffi perekonna elust ja muist lugudest, mis siin kindluses enne olla ette tulnud. Mina naersin kas katki. Seal astus seesama wana ohwitser sisse, kes eila lõnga aitis kerida ja kutsus pealiku emanda Wafilissa Egorowna nimel mind fenna sööma-ajale. Schwarzin soowis mind saata, ja meie läksime ühes.

Kui komandandi maja ligi saime, nägime ühe platsi peal arwata kaksikümmend soldatit, kes praegu õpetuses oltiwad;

nende ees seisis pealik Mironoff, üks kärke, pitt wanamees. Nii pea kui ta meid nägi, tuli ta meie juure, rääkis minuga paar sõna sõbralikult ja hakkas jälle soldadid komanderima. Meie oleksime heameelega pealt waatnud, aga tema palus meid, oma emanda juure minna, ja lubas ise ka kohe järele tulla.“ —

Wafilissa Egorowna wõttis meid sõbralikult wastu. Wana ohwitser ja tüdruk Palashka katsiwad lauda. „Küll õpetab minu Swan nüüd suure hoolega soldatid!“ ütles komandandi emand. „Palashka, kutsu teda sööma! Kus Maaria on?“ Nende sõnade peale astus üks ümmarguse näuga, jumekas, kahelsateistkümnne aastaline tütarlaps sisse; kollased juuksed oliwad tall siledaste taga kõrwade soetud. Esmesel filmapilgul ei olnud ta mulle meele järke; sest Shwarin oli temast mulle rääkinud, nagu oleks ta üks isemeelik ja rumal tüdruk. Maaria istus pingi peale ja hakkas hõmblema, kinni kapstasuppi lauapeale pandi. Wafilissa, kui oma meest weel ei näinud tulewat, saatis Palashka teist korda talle järele. „Ütle oma härrale, et wõerad ootawad ja kapsta supp külmaks lähäb. Ega see soldatide õpetamine tal käest ära jookse. Tall on pärast sööma aega küll, ennast jälle ära kiskendada.“ Warsti tuli ka kaptein. „Nõnda, nõnda, mu armas,“ ütles temale emand, „sõök on jo ammu laua püäl ju sind ei jõua ära oodata!“

„Ea tead jo,“ wastas Kuschmittsh, „et mina oma teenistuses olin ja soldatid õpetasin.“

„Oh, jäta maha,“ wastas emand, see on kõik so auu, et soldatid õpetad. Aga ei nemad saa teenistust selgetä, ega ka sinulgi pole ta täieste käes. Pareim oleks, kui sa kodu jääksid ja ühe palwe ära paluksid. Armsad wõerad, olge head, istuge lauda!“

Meie istusime sööma. Wafilissa ei jäenud minutikski rahule: minult küsis ta seda ja teist: kes minu wanemad olla, kas nad weel elada, kus nad elada ja kui suur nende warandus olla. Kui ta kuulis, et minu isal kolmsada päris-orja on, ütles ta: „Sa jah! Küll on ka weel rikkaid inimeisi. Meil, mu armas, on aga üks ainus ori, tüdruk Palashka; süüsti, Sumal tänatud! meie mõistame ka läbi ajada. Üks õnnetus aga waewab mind, Maaria on jo nii kaswanud, et mehele wõiks minna; aga — Sumal anna andeks! — mis kaasa-

warandus tal on, üks kamm, üks rätik ja wast kopik raha, et sellega sauna wihklema wõib minna. Kui ta ka omale üht head inimest leiaks! muidu peab wanaks piigaks jäema ehk kloostriisse minema."

Mina waatsin Maria poole. Tema oli näust weripunaseks saanud ja filmist weeresiwad tall pisarad üle kena, jumeka näu taldriku pääle, mis ta ees laua peal oli. Ma ei saanud ifegi aru, miks mulle Maaria kurbtus südamesse läks, aga hale oli muul ka, ja ma pöörsin jutu teisele poole. „Mina kuulfin“, ütlesin ma poole healega, „et Bashkiirid ennast walmistada ja selle kindluse pääle tahta tulla, seda ära wõitma.“ „Kelle käest oled ja seda kuulnud?“ küsis Iwan Kuschmitsh. „Drenburgis räägiti seda mulle“, wastasin mina. „Sest ei ole midagi“, ütles pealik, „meie ei ole ühtegi sest kuulnud. Bashkiirid ja Kirgiisid on mõlemad Wenelaste käest walu saanud. Ära kardada, meie kallale nad ei tohi tulla, ja kui nad ka tuleksiwad, siis ma tahan neile mälestust kaasa anda, et kümme aastat neil meie peale mõeldes karwad hirmu pärast püsti tõusewad.“ „Aga kas Teie ei kardada“, küsisin ma, ennast kapteine emanda poole pöördes, „ühe kindluse sisse jända, mis sõda wastu kindlaks ei ole tehtud?“ „Kõik tuleb harinemisest, mu armas!“ wastas ta mulle ja rääkis edasi: „Müid on jo kakskümment aastat möödas, kui meid rügemendist seia saadeti. Siis, esimest otsa, kartsin ma küll hirmsaste nende ärawanutud ristmatate eest. Kui ma aga nende kübaraid nägin laugel paistwat ja nende kisa kuulfin, wärises muul süda rindus. Müid aga olen ma sellega jo harinenud, nii et ma mitte paigast ei liigu, kui meile ööldakse, et need pagana rööwliid kindluse ümber hulguwad.“

„Ja!“ ütles Sshwarin tõsiselt, „Wafilissa Egorowna on tõeste wahwa proua. Iwan Kuschmitsh saab seda tõeks tunnistama?“

„Jaah, see on tõsi“, ütles Kuschmitsh, „jänesse südamega naeste selka ei wõi teda küll mitte arwata.“

„Ja Maaria?“, küsisin mina. „Kas tema ka nii wahwameelne on?“

„Kas Maaria wahwameelne on?“, naeris ema. „Si küll mitte, tema on natuke harglane. Senni ajani ei tohi ta mitte üht pauku kuulda, ilma et ta ei wäriseks. Käge aasta

eest, kui isake minu nime päewal ühe suuretüki paugu lastis, siis oleks Maarja — mu tuwike — hirmu pärast peaaegu teise ilma reisinud. Sest hirmu tunnist saadik ei lase meie mitte ühte korda enam selle pagana suuretüki!

Meie tõusime lauvalt üles ja jätsime maja rahwa Sumalage. Eshwarin kutsus mind oma juure. Shtuni wiibisin ma tema korteris.

IV. Peatük.

Duell (Mõegawõitlus).

See küll, siis seisa wastas mull!
Ja hoia! — sind ma läbi pistan!
Enjashuin.

Mõned nädalad läksiwad mööda ja minu elu siin kindluses läks õige korda. Pealiku majas olin nagu sugulaseks peetud. Tema ja emand oliwad mõlemad auustamise wäärt inimesed. Pealik — Iwan Kushmitsh — oli soldati laps olnud, ja truu teenistuse läbi ohwitseriks saanud; ta oli küll õpetamata, aga wäga hea inimene. Naene walitses tema üle, mis tema mõnepoolise hooletuse pärast just mitte laita ei olnud. Wafilissa walitses ka soldatite üle niisamuti nagu omas majasgi. Maarjaga tegin mina ennast warsti tutwaks ja leidfin, et ta üks mõistlik ja wiisakas tütarlaps oli. — Ilma mu oma arusaamata sai see weike sugukond mulle armsaks. Ka wana ohwitseriga, Sgnatshiga, sain ma sõbraks.

Mina olin ohwitser, ja teenistus ei olnud mull siin sugugi nii igaw, nagu hakatuses arwasin. Sest siin ei olnud mingit teenistuse õppimise waewa, ega ka wahi peal olemist. Seda kindlust hoidis küll aga Sumal üksi; see pihu täis õpetamata soldadid ei wõinud teda kellegi waenlase eest kaitsta. Komandant Kushmitsh õpetas ka sagedaste soldatid, siiski ei saanud ta neile nii palju külge harjutata, et oleksiwad kõik aru saanud, kas parema, wõi pahema poole minna kästi. — Eshwarini käest sain ma Prantsuse keele raamatuid; ma õppisin seda keelt nüüd hoolega, panin mõned tükid Wenekeelesse ümber ja harjutasin ennast ka salvide tegemises, misjaks mull hästi lusti oli. — Sagedaste kutsuti mind kapteini juure sööma-

lauale ja seal läks minu aeg ka pärast sööma ruttu edasi. Shtati tuli senna ka preester Gerasim oma naese Akulinaga. Wiimasel oliwad kõik selle küla salajamad jutud teadu pärast, ja ta jahwatas alati, nagu keedeweski. Sshwariniga sain ma iga päew koos olla; päewast päewa aga hakasid ma tema juttudest wäham lugu pidama. Tema alatised naljakad pilkamise jutud komandandi perekonna üle ei olnud mulle sugugi meelejärgi — kõige wähemine aga mõned ütelsed Maaria üle, mis mind koguni pahandasiwad.

Bashkiiridest ei olnud ka senni ajani mingit rahurikkumist kuulda. Ümber meie kindluse nähti kõik rahus olewat. Aga sõbrus ja rahu Sshwarini ja minu wahel läks nurja.

Ma nimetasin juba, et ma raamatute ja kirjatööga oma aega wiitsin. — Ütskord läks mulle jälle korda, üht laulukest salmida, kelle üle ma ise wäga rahul olin. See on tuttam, et kirjaseadnikud selle nime all, et nõu küsida, üht sõbralikku ülekuulajat otsiwad, kellele oma tööd ette loewad. Seepärast kirjutasin ka mina oma kõige paremat laulu ühe lehe peale ja wiisin seda Sshwarinille näha, kes üksi siin kindluses ühe luuletud salmiku üle midagi täadis ütelda. Mina wõtsin oma raamatukese wälja ja lugesin talle järeltulewaid salmikeisi ette:

Mo armu palawida mõttid wõita
Ma püüdsin küll, mu kuumalt armastud!
Maaria eest ma tahtsin põgeneda,
Ja olla õnnel, waba, rõõmuatud.

Oh! siiski on ta silma täht mind sidund,
Ja pehme wõrgušie mu kuuma meelt. —
Mo waim on nõrk, mu julgus minuist kadund,
Ei rahu hinges, kahklus waewab meelt! —

Nüüd oled minu kurba lugu kuulnud
Maaria! oh et halasta mo peal,
Kui iial see su mõttesse on tulnud,
Et armastan sind puhtalt siin ja seal!

„Mis sa arwad sest luuletusest?“ küsisin ma Sshwarinilt, tema kiitust ootes, nagu üht wõlga, mis maksetud peaks saama. Aga minu suureks südametäieks ütles Sshwarin, laul olla alw.

„Miks pärast?“ — küsisin mina, oma paha meelt warjates.

„Miks?“ — vastas tema — „sellepärast, et need wärsid just minu endise koolmeisteri Basilius Fredjakoffski*) omade sarnatsed on.“

Nende sõnadega wõttis ta minu käest kirjutuse raamatufese, kus mull ka teisi salkuid sees oli, õngitses iga wärsikest läbi ja tegi mind tigeda pillamisega naeru wääriliseks. Minul läks süda täis, tõmbasin raamatufese tema käest ära ja ütlesin, et ma enam iialgi oma wärsiksid temale ei sa näitma. Sshwarin naeris minu ähwardamist. „Küllab saame näha,“ ütles ta, „kas sa oma sõna wõid pidada. Salmijatel on niisama üht pealt kuulajat hädaste tarwis, nagu Swan Kuschmitshel söömalaul nalpsi pudelit. Kes aga on see Maaria, kelle pääle sa nii hõrna armastusega mõtled? Ilma kahkluseta wist Maaria Swanowna?“

„Mis sull jelle üle küsimist on,“ wastasin ma temale südametäiega, „kes see Maaria on! Mulle ei ole sinu järele-
arwamist sugugi tarwis!“

„Dho! kiituse otsija salmija ja wiisakas armastaja,“ hüidis Sshwarin mulle wastu ja äritas mind ikka enam. „Siiski kuule minu nõuu,“ ütles ta irwitates edasi, kui oma asjale head edenemist ja signemist tahad saada, siis annan ma sulle nõuu, mitte laulu salmikestega joonele püüda.“

„Mis need jutud tähendawad, mu härra? Anna mulle selgemat otsust, kui nii hea oled!“

„See meelega! — See tähendab kui sa soowid, et Maaria sulle widewiku ajal wõersil hakkab käima, siis kingi talle warssi paar kõrwarõngaid,“ ütles Sshwarin.

Minu weri hakkas keema. — „Miks pärast mõtled sa nii inetumalt Maariale?“ — küsisin ma, oma paha meelt wägise warjates.

„Sellepärast, et ma tema eluwiißidega ammu täieste tuttav olen,“ vastas mulle tigeda naeruga Sshwarin.

„Sina waletad, häbemata!“ kisendasin ma tulise wihaga, fina waletad kõige häbemamat moodu!“

Sshwarin läks minu sõnade peale näust punaseks. „Seda ma sulle ei jäta,“ ütles ta minu käest kinni wõttes. „Nende sõnade peale nõuan ma sinu käest tafumist!“

*) Fredjakoffski, üks Wene salmikute tegija.

„Jah, kui sa tahad, ma ei keela!“ ütlesin ma temale vastu, ja ma tundsin ennast praegu nii tugewa olevat, et teda puruks oleksin võinud teha. Kohe läksin ma Ivan Ignatshi juure. „Ah, Peeter Andrewitsh! Kust leid Sumal seia toob?“ küsis tema. Mina rääkisin temale lühidelt oma tüli Sshwariniga ja palusin teda, et ta mulle tunnistuse meheks tuleks, kui meie Sshwariniga mõelade peale platsi lähaksime. Tema kuulas sõna lausumata, kunni mina oma juttu olin lõpetanud. Siis ütles:

„Ärge pange pahaks, Peeter Andrewitsh, misfugused mõtted Teil peas on! Teie olete Sshwariniga tülis olnud? Kas see ka mõni asi? Tema on wast leid sõimanud? Sõimate Teie teda ka. Tema annab selle peale ühe kāraka Teile vastu filmi? — andke Teie temale üks möda kõrwu ja nõnda edasi teine teisele ja siis an asi möödas. Meie teised lepitame teid wiimaks jälle ära. Ja mõistke ise, kas see on ilus, et oma ligimesi ühe tühja tüli pärast möegaga läbi pistetakse, kui ma küsida tohin?

Ignatshi mõistlik maanitsus ei efsitanud mind mu ette wõetud nõuus sugugi. „Kuida isi armate,“ — ütles Ignatshi jälle; kui Teie head nõuu ei wõta, tehke siis, mis tahate. Mis tarwis pean aga mina weel selle hullusiamise juures tunnistajaks olema? Mina, Sumal tänatud, olen Rootslaste ja Türklaste vastu sõdinud, ja seal küllalt tapmist ja werd näinud. Mis pruugib mull näha, kuida teie teine teist tapate?

Mina püüdsin temale seletada, et kahe mehe wõitluses ometi mõni tunistajaks peab olema. Aga tema ei tahtnud sest kõigest midagit teada. Wiimaks sain ometi teda niigi kaugelle meelitada, et mulle oma auusõna andis ja kellelegi sest rääkida ei lubanud, mis temale olin awaldanud.

Shtu olin ma komandandi majas. Püüdsin rõõmus ola, et keegi minust midagit ei wõiks mõtelda. — Aga mulle oli see õhtu raske ja mõtted lendasiwad senna ja tenna. — Minu südames põles hörn, noore armastuse tuli. Maarja oli minu meelest armsam kui ial enne. See mõte, et teda täna wast wiimast korda näeksin, tegi mulle suurt walu. Sshwarin tuli ka seia. Mina kutsusin teda natukest kõrwale ja andsin talle teada, mis Ignatsh mulle ütelnud.

„Mis meil tunnistuse mehi tarwis,“ ütles ta, „ilma nendeta wõime wäga hästi oma asja ära teha.“ Meie wõt-sime nõuu, et wäljaspool kindlust ühe heinakuhja juures oma wõitlemist wõidelda. Senna pidime mõlemad homme hommiku wara, kell seitse, kokku minema. Meie rääkisime teiste inimeste nähes nii sõbralikult, et Ignatsh röömu pärast — arwates, et meie ära leppinud olime — oma lubamist minu wastu ära unustas ja sõnakese ettewaatamata lobises. See on hea, et jälle sõbrad olete,“ ütles ta rõõmsa näuga. „Üks halbgi sõbrus on ikka parem, kui hea tüli ja kui ta ka auuga — nagu noored tulipead ütlemad — igakord kokku ei sünni, siis on ta ometi kasulik.“

„Mis? Mis? — Mis sa ütlesid, Ignatsh? —“ küsis kapteini emand, kes praegu kaartiisid tulewa asjade ilmutuseks wälja pani; „Ignatsh, ütle mis asja üle sa rääkisid, mina ei saanud aru!“ — Ignatsh nägi, et mina paha näuga tema otsa waatafin, ja oma lubamise pääle mõteldes, jäi kimpu, ei saanud kapteini emanda küsimise pääle midagi wastata. Shwarin tuli appi.

„Ignatsh maanitseb meid ära leppida,“ ütles ta emandalle.

„Kellega oled sa siis tülis olnud, mu armas?“

„Peaegu nagu oleksin ma Peeter Andrewitshiga tülis olnud?“

„Mikspärast?“ küsis emand.

„Ühe weikesse asja pärast, ühe laulukese pärast, auus emand Wafilisja Egorowna,“ wastas Shwarin.

„Ühe laulukese pärast läksite teie tülli? kuidas wõis see tulla?“ küsis Wafilisja kartlikult.

„Lugu oli nii: Peeter Andrewitsh oli hilja aja eest ühe laulukese salminud ja laulis teda mulle täna hommiku ette, ja mina hakasin jälle ka oma armast laululest laulma:

Pealiku tütar, noor!

Et ära sa uida kess öö a'al!

Selle peale tuli meie wahel tüli. Peeter oleks peaegu kõwaste wihastanud, siis aga ütles ta jälle, igauhel olla jo luba laulda, mis ta isi tahab. Sellega oli meie asi lõpetud.

Shwarini häbematus oleks mind peaegu mõtlemata wihale ajanud; aga keegi teised ei saanud aru tema jämedaist õnust, ega ka hoolinud tema juttudest keegi. Sest laulukesest

läks nüüd jutt salmijate ehk laulikute pääle ja komandant ütles, kõik salmijad olla ülemeelikud inimesed ja parandamata joodikud, ka andis ta mulle kohe nõuu, ometi seda salmimisekunsti maha jätta, sest see wiia inimesi lausa hukatusse ja olla teenistuse kohuste wastu.

Sshwarinit ei wõinud ma enam filma otsas näha, seepärast jätsin komandandi ja tema perekona Sumalaga, läksin kodu, katsusin oma mõela, proowisin tema terawat otša ja läksin magama, käskisin aga Saweljtitshi, et mind homme hommiku tella poole seitšme ajal ärataks.

Meist eile ära räägitud ajal ootsin ma hommikul heinakuhja taga oma wastast. — Warsti tuli tema ka.

„Ehk meid wast nähakse,“ ütles tema, peame ruttu oma asja ära tegema.“ — Meie panime uniwormid seljast ära; kamsoli aga jättisime mõlemad selga, ja tõmbasime mõegad tupest. Häkitselt kargas Sgnatjitsh wiie soldatiga heina kuhja alt wälja ja käskis neid filmapilt nendega ühes komandandi juure tulla. Südametäiega pidime sõna kuulma. Soldatid wõtsiwad meid keskelle ja wiisiwad kindlusse.

Komandandi maja juurde jõudes, lükkas Sgnatsh ukse lahti ja hüüdis: „Mina wõtsin nad kinni, ennegu teineteisele kurja saiwad teha!“ — Wafilissa tuli meile kohe wastu: „Waih! minu armsjad“, hüüdis ta, „mis temp see on! Mis? Mis? Surma ja tapmise peale olete teie kindlusest wälja läinud? Armas Swan Kuschmitsh, pane neid kohe wangi! Peeter Andrewitsh ja Aleksei, andke omad mõegad seia! Palashka, wii need mõegad nurga kambri! — Peeter, Teist ei oleks ma niisugust tempu arwanud! Kas Teie ei häbene ometi? Ilus küll, Aleksei on oma hinge hukatuse pärast jo gaardiwäest wälja lükatud ja ei usu enam Sumalatgi, ja sina ka läid tema järele?“

Swan Kuschmitsh ütles: „Jah, Wafilissal on õigus. Duellid on walitjuse poolest kõwaste ära keeldud!“ Senni wõttis Palashka meite mõegad ja wiis ära. Mina ei jõudnud kuidagi oma naeru kinni pidada. Shwarin jäi aga tõsiselt ja ütles kapteini emandalle: „Kõige selle juures, miska ma Teid auustan, ei wõi ma ütlemata jätta, et Teie omale ilma asjata waewa teete, kui meid oma kohtu alla tahate panna. Laske seda oma mehe hooleks jäeda, sest see on üksi tema asi!“ —

„No, taga parem!“ vastas Wafilissa, „kas siis mees ja naene ei ole üks liha, üks hing ja ihu? Swan Kuschmitsh, mis sa filmi seal laiatad, pane nad filmapilt teist teisi kohta wee ja leiva peale, et nad selle hullu tuju peast wälja nälguvad. Isa Gerasim wõib neid ka kiriku karistuse alla panna, et n'ad kõige rahwa ees häbi saavad!“

Kuschmitsh ei teadnud isegi, mis ta tegema pidi. Maarja oli koguni kahwatanud. Tärkjärgult jäi torm malisamale. Komandandi emand sai rahulisemaks ja kästis meid ära leppida. Mõegad lasti meile jälle tagasi tuua, ja meie läksime komandandi juurest ära, nagu oleksime leppinud. Wana ohwitser Ignatsh tuli meiega ühes.

„Sina oled oma auu sõna unustanud! Kas sull häbi ei ole?“ ütlesin mina Ignatshille. „Nii tõeste kui Sumal taewas on, ei ma ole Kuschmitshile midagit ütelnud“, vastas tema. Wafilissa kawaldas minu käest seda teadust wälja ja tema andis ilma kapteini teadmata teie kinniwõtmiseks käsku. Aga mina tänan Sumalat, et see lugu nõnda läks. — Nende sõnadega läks ta meie juurest ära, meie jäime Shwariniga kaheleste. „Nõnda ei wõi meie asi jäeda!“ ütlesin ma temale. „Muidugi mõista!“ vastas tema. „Teie peate oma julge sõnade eest minu käest õpetust saama! aga nüüd saab meile järgi wahitama. Meie peame mõned päewad oma asjaga ootama ja näitama, nagu oleksime tõeste lepitud.“ „„Sumalaga!““ Meie läksime teine teisest, nagu poleks midagi ette tulnud.

Kui ma komandandi juure läksin, istusin ma Maarja kõrwale, nagu ennegi. Kuschmitsh ei olnud kodus ja Wafilissa talitas kõõgis. Meie rääkisime tasakeste. Maarja laitis mind hõrnalt selle rahutuse ja kartuse pärast, mis mina kõigile Shwariniga mõega peale wälja minnes olla teinud. „Mina oleksin pea-aegu ära surunud,“ ütles ta, kui meile üteldi, et teie mõetadega platsi olla läinud. Kui weidrad ometi need mehed on! Ühe ainsa sõna pärast, mida nädalapäewade jooksul jälle wõikfiwad unustada, on nad walmis, mõegaga teineteise kallale minema ja mitte aga oma elu ohwerdama, waid ka oma südame tundmist ja ka nende õnne, kes . . .“ nende sõnade juures punastas ta ära ja laks pisarat seiswad tall palete peal, kui ta edasi ütles: „Aga mina usun, et Teie selle tüli hakkaja ei olnud.“

„Miks pärast usute Teie seda, Maaria?“

„Selle pärast, et tema on üks pilkaja. Mina ei wõi teda sugugi sallida, ja ma tahaksin, et ta minust lugugi ei peaks.“

„Mõtlete Teie siis, Maaria, et Teie temale meelejärgi olete, ehk mitte?“

Maaria sai minu küsimise peale kartlikuks ja punastas jälle ära. „Mina usun“, ütles ta.

„Kust Te teate seda?“ küsisin mina.

„Tema tahtis mind omale kosida,“ wastas Maaria.

„Kosida? Tema on Teid omale kosida tahtnud, millal see oli?“ küsisin mina imestades.

„Minewal aastal; kaks kuud enne seda kui Teie seia tulite.“

„Ja Teie ei wõtnud teda wastu?“

„Nii kuidagi isi näete — muudu oleksin jo Eshwarini naene!“ wastas mulle Maaria ja rääkis edasi: „Alleski on küll üks õppinud mees, on ausast sugukonnast ja ka rikkas, aga kui ma selle päale mõtlen, et ma pruudikrantsiga temale laulatuse juures suudandma peaksin; kõige Maailma õnne eest ei wõiks ma seda teha!“

Maaria sõnade läbi saidwad minu silmad lahti ja ma sain teada, mis ma enne sugugi ei teadaud; ma mõistsin nüid, miks Eshwarin seda tütarlast alati minu ees alwutas ja naeris. Ta oli wast meite sõbrust Maariaga tähele pannud ja püüdis oma keelepõlsmise läbi meid lahutada. Eshwarini sõnad, mis neid tülistse oliwad ajanuud, näitsiwad minu meelest nüid weel häbemamatamad, sest ma ei arwanud neid mitte enam aga harimata nalja ja pilkamise sõnuks, waid üheks kawalaste wälja arwatud waleks. Nüid soowisin ma öiete, et Eshwarinit tema auutu tigiduse eest karistada saaksin, ja ootsin rahutumalt pärast aega.

Mull ei olnud tarwis kaua oodata. Teisel päewal, kuna ma üht surmawärssi walmistada tahtsin, koputas Eshwarin wäljast poolt minu akna külge. Mina panin sule käest, tõmbasin oma mõega ja astusin wälja. „Mis meie oma asja pikale weni-tame?“ ütles tema „nüid ei wahita meile enam. Tulge, lähme alla jõe äärde, seal ei saa meid keegi effitama!“ Sõnalau-sumata haktasime minema. Kui häkilisest kaldast alla olime jõudnud, jäime seisma ja tõmbasime mõõgad tupest. Eshwa-

rin oli wehtlemises karmem kui mina; aga mina olin selle eest tugewam ja julgem, ja Bopré, kes soldat oli olnud, õpetas mind ka wehtlemise kunstis natukest, mis mulle nüüd kasuks tuli.

Meie astusime mõkadege teineteise poole ja mõel käis mõega wastu, nii et tuli säras! Sshwarin ei olnud minust nii tugewat wastast lootnud, kui ma nüüd tale olin. Tükaega ei saanud kumb kummalegi midagi teha. Kui mina aga wiimaks nägin, et Sshwarin wäsiha hakkas, tungisin kõwemine tema peale ja ajasin teda peaaegu jõkke. Häkitselt kuulsin ma, et keegi mind nime pidi hüidis, mina pöörsin ümber ja nägin Saweljitshi, kes joostes mäest alla tuli . . . . . sell filmapilgul torkas mulle Sshwarin oma mõdegaga rinnasse parema õla alla. — — Mina langesin maha ja meeled kadusiwad mull peast! — —

V. Peatükk.

Armastus.

Reiu, ilus neiukene,
 Ära mine noorelt mehele.
 Küsi enne, neiukene,
 Jalt, emalt, sugu seltsilt,
 Koogu mõistust omale,
 Mõistust, kaajawara.

Wene rahwalaul.

Teist, paremat, kui leiad —
 Siis unusta mind sa!
 Kui abwemat must leiad,
 Siis tea — truiks jään sull' ma!

Wene rahwalaul.

Kui mina jälle märkama hakkasin, ei wõinud ma esiteks oma mõttid kuidagi joonele seada ja ei saanud selgeste aru, mis minuga oli sündinud. Mina olin ühes wõerastoas woodis ja tundsin enmast wäga nõrga olevat. Woodi ees seisis Shaweljitsch ühe põlewa küündlaga. Tasakeste sidus keegi minu õla ja rinda ühe mähmega kõwasti kokku. Tärf järgult kogusin omi mõttid. Sa siis tuli mulle mõega wõitlus meelde, mis meil Sshwariniga olnud ja ma sain aru, et raskestes haawatud olin. Selsamal filmapilgul astus weel keegi kambri. — „Noh, kuidas käib käsi?“ küsis tasakeste üks heal, mis mull

füdameest läbi läks, „see oli Maaria heal?“ mõtlesin mina. „Armas Saweljitiš,“ küsis jälle Maaria, „kas ta ei ole sugugi weel härkanud?“ — „Ei ole! ikka weel nagu ennegi!“ wastas Saweljitiš nuttes, „ikka weel ei tea ta maast ega ilmast! Oh Jumalafene, nüid on jo wiies päew! — Mina tahtsin ennast ümber pöörda, aga ei jõudnud.“ „Kus ma olen? Kes need on siin?“ püidsin ma hädaga küsida. Maaria kummardas ennast minu woodi kohta ja küsis: „Noh, kuidas käib?“ „Jumal tänatud“ wastasin mina nõrgal healel „natufene on parem. Kas Teie olete, Maaria? Ütelge . . .!“ püidsin ma küsida. Enam ma ei jõudnud rääkida ja jäin jälle wait. Saweljitiš öhtas, aga rõõm tõusis ta näu peale. „Ta on jälle oma mõistust saanud,“ hüidis tema rõõmuga. „Kõige kõrgemalle tänu! Noh, armas Peeter . . .“ Maaria aga keelis teda rääkimast ja ütles talle: „Ära räägi temaga palju, Saweljitiš, ta on weel väga nõrk!“ Ise läks ta kambrist välja ja tõmbas tasakeste ukse kinni. Minu mõtted sagelesiwad peas. Olen ma komandandi majas? Maaria oli siin, minu juures? Ma tahtsin Saweljitiši läest mõnda järele küsida, aga tema ei wastanud midagi. Pahaselt lastsin ma omad filmad kinni ja jäin magama.

Kui jälle härkasin, hüidsin ma Saweljitiši, aga tema asemel teretas mind Maaria oma ingli healega. See magus tundmine, mis nüid mind täitis, tegi mind pool terwemaks, ja seda ei wõi keegi sõnadega välja ütelda! — Mina wõtsin Maaria kät, tõmbasin oma uulede külge ja lastasin seda rõõmu pisaratega. Maaria ei wõtnud teda ka mitte ära . . . ja wiimaks puutusiwad tema õrnad uuled minu pale külge ja mina tundsin nagu pool unes tema kuuma kosutawat suuandmist. Üks taewalik tundmine woolas minu hingest läbi. — Ma hüidsin wiimaks: „Armas, hea Maaria, — saa mulle abikaasaks, ole minu õnn!“ Maaria jäi mõttesse. — „Jumala pärast, kallid Peeter! olge nüid rahul. Teie haigus wõib rääkimise läbi jälle pahemaks minna; haaw wõib weel lahti minna, hoidke oma terwist minu palwe pärast!“ Nende sõnadega läks ta ära; mina olin õnnepärast nagu joobnud. Ja see õnn tõi mulle jälle elu jõudu. „Tema saab mulle! Maaria armastab mind!“ Need mõtted tegiwad mind rääkimata, õnnelikuks.

Sest ajast hakkasin ma tunnist tundi paremaks saama. Rügemendifeldsher (abi-tohter) arstis mind, sest täieste õppimud tohtrit ei olnud siin kindluses olemaski, ja Sumal tänatud, tema mõistis tubliste haawa parandamist. Noorus ja minu tubli loomus rutustasivad terweksaamist. Kõik komandandi perekond talitas mind. Maaria ei läinudki palju minu woodi juurest ära. Muidugi mõista; kui teised meid üksi jätsivad, hakkasin ma jälle oma poolele jäenud juttu Maariaga ja tema lastis nüüd mind otsani rääkida. Ilma tagasi hoidmata ütles tema ka mind wäga armastawat ja ka, et tema wanemad selle üle wäga rõõmsad saada olema. „Aga, mõtelge järele!“ ütles ta senna juure, „Teie wanemad ei ja Teile wast mitte lubama, et üht warandufeta tütarlast, nagu mina, omale abikaasaks walitsete.“

Mina jäin nende sõnade peale mõtetesse. Oma hella ema poolt ei olnud mull küll mingit wastupanemist kartat, aga isa poolt küll, sest ma tundsin tema meelt ja waimu selgeste ja arwasin ka, et minu armastus teda wast sugugi liigutama ei saa, ja et ta seda aga nooruse kergeks meelets saab armama. Salgamata awaldasin neid mõttid ka Maarialle, wõtsin aga ka nõuks, nii sõnakalt, kui wäha wõimalik, isale kirjutada ja alandlikult oma wanemate õnnistust paluda — Mina näitsin ka Maariale oma kirja ja tema ütles seda wäga liigutawaks, ja peale selle ei kannud meie enam midogi kahklust õnneliku tulewiku wastu südames ja andsime kindla lootutusega oma nooruse ja armastuse tundmistele maad.

Omas esimestes terwise päewades leppisin ma Sshwariniga jälle ära. Kuschmitsh noomis mind tasaselt selle wõitluse pärast ja ütles: „Peeter Andrewitsh, sind oleks ka tarwis olnud wangi panna, aga sa oled jo isegi karistud, Aleksei aga istub magafinis ja tema mõel on minu proua hoidmise all. Nüüd ta wõib seal oma tööd kahetseda.“ Mina olin Maaria armastuse läbi jo nii õnnelik, et mulle enam mingi waenus südames ei wõinud kesta. Ma palusin Sshwarini eest ja hea südamega komandant lubas, kui oma teisepoole käest luba oli saanud, teda lahti lasta. Sshwarin tuli minu juure. Ta näitas selle üle wäga kahetsawat, mis meie wahel ette oli tulnud, ütles ennast üksi süidlaste olewa ja palus mind keif unustada.

Warsti sain ma koguni terweks ja wõisin ära oma korterisse minna. Igatsedes ootasin wastust oma kirja peale, sest kahklus waewas mind. Romandandile ja tema emandalle ei olnud ma Maaria pärast küll weel midagit ütelnud, aga kumbki meie Maariaga ei püüdnud oma tundmisi nende eest warjata, sest meie teadsime mõlemad, et nende poolt meie armastuse wastu midagit kartu polnud.

Wiimaks, ühel hommikul, tõi Saweljitsch mulle ühe kirja. Adres oli isa käekiri. Esiteks ei julgenud ma teda lahti teha, ma lugesin aga nagu õnnetust kartes pealkirja. Wiimaks murdsin ometi lahti ja jo esimestes ridadees nägin, et minu asi nurja oli läinud.

Kiri oli nõnda:

„Minu poeg Peeter! Sinu kirja, mis sees sa wane-
mate õnnistusi ja seda luba palud, et Iwani tütre Maariaga
ennast kihlata wõiksid, oleme meie selle kuu 15mal päewal
kätte saanud, ja mina ei ole mitte seda nõuu wõtnud, et sulle
meie õnnistust ja Maariaga kihlamise luba anda; mina
walmistan ennast sinu juure tulema ja tahan sind sinu meel-
wallduse eest tubliste õpetada, nagu üht weikest poisikest, ilma
sinu ohwitseeri nimest hoolimata. Sina oled näitnud, et sa
weel wäärt ei ole, seda mõeka kanda, mida sulle isamaa kaitse-
mises kätte on antud ja mitte wõitlusiks ühe tõise niisama-
suguse ülemeelsega, nagu sina ise oled. Ma saan kobe Andreas
Karlowitzhile kirjutama, et sind Bielogorski kindlusest kaugele
ära saaks saadetud, ehk siis sull su meeletus peast kaub.
Kui ema sinu haawamist kuulis, sai ta murest haigeks ja on
praegugi woodis. Mis saab sinust saama! Palu Jumalat,
et sa paremat meelt saaksid, ehk mina küll suureste uskuda
ei taha, et Jumal sulle andeks saab andma.

Sinu isa A. G.

Selle kirja läbilugemine pani mind mitmesuguste mõtetelle. Isa kõwadus minu wastu ja kõige enam see, et Maariat nii halwaks oli pannud, näitawad mulle ülekohtused — mõlemad. Et mind siit wast ära saaks saadetama, see mõte oli mulle hirmus; keige enam kurwastas mind, et ema haigeks oli jäänud. Saweljitschi peale olin ma wihane, sest kes muud oli minu duelli wanematele teada annud. Ma küsisin Sawel

jitshi käest, kas tema kodu kirjutanud, et mina haawatud olin ja kätatsin temale vihaga: „Miks oled sina oma ettevaatmata teadusega, mis wanematele saatsid, minu ema surmale haigeks ehmatanud!“ — „Mina olla seda kirjutanud? Taewa Issake!“ hüidis Saweljitsch nuttes ja näitas mulle üht kirja: „Waata, loe, mis mo härra mulle kirjutab!“ Mina wõtsin kirja tema käest ja lugesin:

„Häbene ometi, wana koer, et sa mulle midagi mu pojaft teada ei anna, ehk ma seda sulle küll kowaste olen käskinud; wõerad inimesed, kellega meil midagi asja ei ole, saadawad mulle tema rumala tempude üle teadust. Kas nii wiisi täidad sa oma kohut ja oma härra tahtmist? Sigu pead sa hoidma, sina wana koer, oma wale eest. — Ma käsin nüüd sind, kohe minu poja oleku üle mulle teadust anda — mulle on kirjutud, et ta paremaks olla saanud. Kirjuta mulle, misfuguse koha peal tal haaw on ja kas teda hästi on põetud.“

Nii oli Saweljitschile kirjutud. Tema oli ilma süita. Mina palusin temalt andeks; aga tema oli väga kurb. „Kas ma sedasugust tänu oma leiwawanemate käest olen ära teeninud! Mina olla wana koer, pidada siia hoidma, olla ka süüdlane, et sina haawatud saanud! Ei, armas Peeter, minul ei ole sinu pärast süüd, waid see pagana Prantslane on kõigest seft süüdlane. Tema õpetas sind praadi wardaga wehkletes torkama ja selle juures kättega kobama, nagu torkamise ja kobamise läbi keegi ennast kurja inimeste mõega haawamise eest warijata wõiks. Kui sina seda ära wannutud mõega wehtlemist Bopré käest ei oleks õppinud, siis ei oleks sa ka Sshwariniga mõegatülisise läinud. Oli wist tarwis sinu isal seda Judast Boprét sulle foolmeistriks wõtta ja ilma asjata raha raisata?!“

Kes oli siis waewaks wõtnud minu isale kõige minu oleku ja ülespidamise üle teadust anda? Mina mõtlesin jenna ja tenna, aga keegi muud ei olnud minu arwates seda teinud, kui Sshwarin. Temale ükfi wõis seft kasu tulla, kui mind isa poolest kas trahwiti, ehk siit kindluseft ära saadeti ja see läbi komandandi perekonnast lahutati. Mina tõusin üles ja läksin ka Maariale seda üttema. Tema aga tuli mulle ukse peal wastu. „Mis sull wiga on?“ küsis tema, kui minu kahwatanud palet nägi — „Kõik on mõõdas!“ mastasin mina ja andsin tema

tätte oma isa kirja. Tema sai kahwatuks, luges, andis teda mulle wärisema käega tagasi ja ütles kurwalt: „Zah, ma näen, sarnane õnn ei wõinud mulle osaks saada; Teie sugukond ei taha mind. Olgu nii, kuidas Jumal tahab! Siin juures ei wõi enam midagi parata. Peeter, ole sinagi õnnelik . . .!“ „See ei wõi nii sündida!“ hüüdsin mina, Maarია käest kinni wõttes; „sina armastad mind, mina olen kõigeks walmis, mis meie armastus meilt nõuab. Meie langeme sinu wanemate ette oma palwega. Nemed ei ole mitte kõwad ja uhked ja saawad meid õnnistama, meie laseme ennast laulatada ja aegamööda loodan mina tõeste ka oma isameelt heaks pöörda. Minu ema on jo praegu meie poolt!“ „Ei, Peeter“, wastas Maarია, „ilma sinu wanemate õnnistufeta ei wõta mina sind abikaasaks. Ilma nende õnnistufeta ei wõi sinu käsi hästi käia. Las Jumala tahtmine sündida! Leiad sa üht teist pruuti, armasta teda . . . Jumal olgu teiega . . . mina tahan teie mõlemate heaks elada!“ . . . Siin hakkas ta haledaste nutma ja läks tuppa tagasi. Mina pidin järele astuma, tundsin aga, et ka mull nutt enam kaugel ei olnud ja pöörasin korterisse tagasi.

Eügawas kurbtuses istusin kaua aega nagu puutül laua juures; Saweljitsch aga äratas mind mõtetest: „Siin, härra!“ — nende sõnadega andis ta minu kätte täis kirjutud paberi poogna. „Waata järele, siis näed, et mina isa ette sinu peale ei ole kaebanud.“ Mina wõtsin paberi ja nägin, et see Saweljitschi wastus minu isa kirja peale oli, mis nii oli kirjutud: „Härra Andreos Petrowitsch, meie armuline isa! Teie armulist kirja olen ma kätte saanud. Selle sees wihastate Teie minu, oma teendri peale, mina pidada häbenema, et oma walitsejatele nende poja üle teadust ei olla saanud. Aga mina ei ole mitte wana koer, waid teie truu sulane. Mina olen Teid teenides ja Teie käsku täites halliks läinud. Teie poja haawamise üle ei kirjutanud ma selle pärast, et Teid mitte ilma asjata ehmatada ei tahtnud ja et ma kuulsin oma armulist prouat haige olewat ehmatuse pärast, siis tahan ma tema terweks saamise eest Jumalat paluda. Peetri haaw oli parema õla all rinnas, 1½ tolli sügaw, ja tema oli oma haiguse ajal komandandi majas, kuhu meie teda tema haawamise peale jõe äärest kandfime ja tema haaw sai hoolega

parandud. Müid on Peeter, Sumal tänatud, jälle terve, ja mina wõin aga head temast kirjutada. Ma olen kuulnud, tema ülemad on temaga väga rahul ja Wasilissa Egorowna armastab teda nagu oma poega. Et aga temale see õnnetus juhtus, sellepärast ei ole see noor mees mitte laita. Hobusel on neli jalga, komistab sellegipärast ka. *) Teie kirjutate mulle, mina pidada sigu hoidma — kuidas Teie tahate ise, see on Teie asi. Mina terwitan teid, kui Teie sulane.

Teie truu päris ori

Arhhip Saweljiitsh.

Mina naersin tahtmata, kui selle hea wanamehe kirja lugesin. — Ise olin ma kurb ja pahane, nenda et ma isale tema kirja pääle kuidagi ei wõinud wastata ja ema trööstimiseks arwasin Sshaweljiitshi kirjast küllalte olewat.

Sest ajast läks minu elu lugu siin hoopis teiste kui enne. Maaria ei rääkinud minuga peaaegu enam midagi ja püidis minu eest kõrwale hoida. Komandandi maja oli sellepärast mulle tühi ja kole. Neg ajalt jäin aga üffi oma kambriisse. Ssiteks oli Wasilissa pahane, et ma nendega enam läbi ei käinud, aga kui ta minu pöörmata meelt nägi, jättis ta mind rahule. Kuschmitshit nägin ma aga siis, kui teenistuses kokku saime, Sshwarinit ka arwaste ja wastu meelt, sest ma tundsin, et temal salaja wiha minu wastu südames oli. Elu oli mulle koormaks. Mina jäin raske meele sisse, mis ükshiolemise ja igawuse läbi ikka enam kaswis. Armastus Maaria wastu hakkas weel walusamine põlema ja waewas mind tunnist tundi ikka enam. Lugemise ja salmimise lust kadus ka ära. — Minu waim sai wäsinuks ja ma kartsin, et oma täit mõistust kautan, ehk wiimaks südamewaluga ausast elukombest kõrwale kaldan. Aga ootmata kätte tulewad juhtumised, mis kõige minu elu külge mõjusiwad, tõiwad mulle wiimaks jälle häratust.

---

*) Weneratowa wanajõna.

VI. Peatük.

Pugatsheffi mässamine.

Müüd mennad, noored, kuulge.
Mis wanamees teil' jutustab! —
Wene rahwalaul.

Enne kui oma elulugu edasi jutustan, tahan ma lugejale selgeks teha, misjugused lood Drenburgi kubermangus 1773 aasta lõpul oliwad.

Siin suurel ja rikka andidega maal elasid harimata ja sõakad rahwa seltsid, kes weel hilja aja eest Weneriigi ülema walitjuse alla oliwad saanud. Need rahwad oliwad riigi käästudelle ja seltsliku elule weel koguni harinemata ja tõusidawad mittu korda riigi walitjuse wastu mässama; sellepärast hoidis walitjus neid ka kõwaste silma all ja püüdis nende sõdimise ja rõõwimise himu wäewõimuga ära wõerutada. Siin ja seal oliwad kindlused sündsa kohtade peale walitjuse poolt üles ehitud, ja ennamiste Kasakad sisse pantud, kelle päralt jo ammuuaga Urali jõe äärne maa oli. Aga needjamad Saitzli Kasakad, kes siin rahu jalal pidid hoidma, oliwad ise jo mõni aeg rahutumad ja kardetawad alamad. Aastal 1772 hakkasid nad oma pealinnakeses jälle mässama, ja selleks oli neid kindralmajor Trauenberg oma walju käästudega äritanud. Omas kättemaksmise tujus surmasidwad nemad Trauenbergi hirmsal wiisil ära, saidwad aga walitjuse poolest ise ruttu ära wõidetud ja kõwaste karistud.

See lugu sündis natukene enne seda, kui mina Bjelogorski kindlusse teenistusse läksin. Rahu oli jälle igal pool ehk näitis vähemalt olewat. Kindlaste aga ei uskunud keegi mässajate väljaspoolist lahetsemist, sest salajalt oli ikka Kasakate ja Bashkiiride seas mässamise iwa idanemas, kes aga parajat aega ootidwad, kuma jälle walitjuse wastu hakkada.

Mina pööran oma elulugu jutustusele tagasi. — Oktobrikuu hakatusel 1773, ühel õhtul, istusin mina ainuüksi omas kambriis, kuulasin sügise tormi puhumist ja wahtisin läbi akna pilwede poole, mis üle kuupaisutuse jooksidwad. Häkitselt hüüiti mind komandandi juure tulla. Kohe läksin. Shwarin, Sgnatsh ja Kasakate ohwitser Maksimitsch oliwad seal ees. Wasilissa ja Maaria ei olnud kumbki kodus. Komandant pani ukse lukku, kääksis meid maha istuda, tõmbas üht paberit

taskust ja ütles: „Mu härrad ohwitseerid, kuulge, mis meie kindral kirjutab.“ Nende sõnadega pani ta omale prillid ette ja luges meile kindrali käsku ette:

Bjelogorski kindluse komandandi kaptein Wironoffile.
Kindral R.

Mina annan Teile teada, et üks Doni Kasak ja ras-kolnik*) Smeljan Pugatsheff, kes wangist ära põgenenud, oma ümber ühe mõrtsukate hulga on kogunud, Saitzki Kasakate külades mässamist üles tõstnud, peale seda mitmed weiksemad kindlused oma kätte wõitnud ja ära rikkunud.

Riisumine ja tapmine on igas kohas, kust tema läbi läheb ja tema on pealegi weel kadunud keisri Peetri III. nime omale wõtnud.

Sellepärast on Teil, härra kaptein, tarwis, kohe, kui selle kirja kätte olete saanud, ennast walmistada, et, kui wõimalik, seda kurjategijat kinni wõtta ja kui tema oma hulgaga teie kindluse peale tuleks, teda ühes tema mässajatega wiimse meheni ära tappa ehk wangi wõtta.

„Walmistada!“ — ütles kaptein, prillid eest ära wõttes ja kirja kofku pannes. Jah, kindralil on seda terge ütelda. Kurjategija mässaja näitab jo wägew olewat ja meil on aga sadakolmikümmend meest Wenelasi, sest Kasakaid, kes meie kindluses on, ei tohi meie oma hulkagi arwata, sest neid ei wõi sugugi uskuda. Sinu külge, Maksimitsh, ei puudu minu tähtsus küll mitte, oled ennast omas teenistuses alati truu näitnud! Maksimitsh ei lausunud selle peale sõnagi. — Meie ei wõi muud midagi teha, ütles kaptein edasi — kui olge aga hoolsad! Pange wahid öösel ja päewal wälja. Kui Pugatsheff tuleb, siis pange wärawad kinni ja hakake soldatitega temale wastu. Waata hoolega oma rahwa järele, Maksimitsh! Suurtükk puhastage ära ja pange korda. Urge ütelge aga kellelegi, mis meie siin oleme rääkinud, et keegi kindluses enne aega sest teada ei saa.“

Rushmitsh laskis meid minna, kui omad tarwilised käsud ära oli annud. Mina läksin Shwariniga ühes, ja mõtlesin tee peal järgi, mis meile kästud. „Mis sa arwad sest asjast?“ küsisin ma temalt. „Sumal teab“, — wastas tema — „küll

*) Wanausuline.

saame nägema! Praegu ei arwa ma seda asja küll weel mitte suureks. Kui aga . . . . .” Ta jättis häkitselt oma wastuse katki ja hakkas üht Prantsuse ariet wilitama.

Eh! küll Kuschmitsh ettemaatlikult ükfi oma ohwitseeridele oli teada annud, et Pugatshew oma mäsajatega selle kindluse kallale tahtwat tulla, sai see ometi warsti kõiges kindluses tutwaks. Kuschmitsh küsis sagedaste oma abikaasalt nõuu, aga seda, mis talle teenistuse asjades salajalt oli õiendada, ei oleks ta oma jutukalle tõise poolele küll miski hinna eest awaldada tahnud. Ta seda mööda oli ta ka nüüd teinud. Kui tema kindralilt eesnimetud kirja sai, mõtles ta kohe ühe kawala keeru, kuidas Wasilissat kõrwale saata. Nimelt oli Kuschmitsh Wasilissale ütelnud: Preestril Gerasimil olla kes teab misjuguksid isäwalikka sõnumid Drenburgist, hoida aga neid salajaks. Silmapilk oli Wasilissa walmis, preestri emandalle wõrusele minema ja wõttis Kuschmitshi soowimise peale ka Maaria ühes, et selles kodus ükfi igaw ei oleks.

Niipea kui Kuschmitsh ennast ükfi majas walitseja teadis olewat, lastis ta meid kofku kutsuda ja pani ka siis Palashka lakakambriisse kinni et keegi meie juttu ei kuuleks. Meie nõuu pidamine läks effitamata korda.

Uga Wasilissa tuli kodu tagasi, ilma preestri juurest midagi uudist kuulmata, siin oli tall aga warsti teada, et kinni tema ära oli olnud, senni Kuschmitshi juures ohwitseride wahel nõuu peetud ja Palashka luku taga kinni seisnud. Tema sai kohe aru, et abikaasa teda oli üle kawaldanud ja sellepärast püüdis ta nüüd seda saladust igapidi kätte saada. Uga Swan oli ennast tema küsimiste peale ette walmistanud. „Kuule, armas emakene“, wastas ta naljatates, meie naesukesed olla hilja nõu wõtnud, et õlgedega abju kütta; aga et sest õnnetust ei tuleks, siis olen ma kõwa kasku annud, et sest ajast saadit enam õlgedega ei tohita kütta, waid hoganate ja puulehtedega.“ — „Miks pärast ja Palashka kinni panid?“ küsis häkitselt Wasilissa Swan jutu wahel. Selle küsimise peale ei olnud aga Swan mitte ette walmistud. Tema hakkas kogeldama ja pomises arusaamata sõnu läbi habeme. Wasilissa aga nägi nüüd selgeste, et tema mehel suur saladus hoida oli, aga ta teadis ka, et Swan ometi wälja ütlemata ei saa, mis ta kord warjama oli hakanud, ja sellepärast pööris ta oma juttu ära

teise tuule poole. — Siiski kõigel eestulemal ööl ei saanud ta filmagi linni panna ja mõtles ikka selle salaja asja üle järele, mis tema mehel ometi salata pidada olema.

Teisel päeval, kui kirikust kodu tuli, nägi ta Sgnatshit suurtükki puhastamat. „Mis tähendavad kõik need sõalikud valmis-tamised?“ mõtles tema. Kardetakse wast kirgiisid selle kindluse peale tulewat? Kas Swan mulle sedasama tühja asja ka ei saaks ütleva?“ — Tema hüidis Sgnatshi oma juure ja wõttis kindlaste ette, et temalt saladust üles saada, mis tema uushimulist naese südant üllraskeste waewas.

Wafilissa tegi Sgnatshile kawalaste juttu, rääkis esite seft ja teisest, küsis mõnda majatalitusest j. n. e. Siis jäi häkitselt wait, õhtas sügawaste ja ütles pead wäristates: „Sumal Sumalane, misjugaused sõnumed! Mis peab seft saama!“

Sgnatsh mehikene ei saanud Wafilissa tembuft märkigi aru ja mõtles, et see isegi jo kõik teada on saanud ja sellepärast wastas ta: „Noh, emakene, Sumal on armuline, meil on soldatid küllalt, ka palju püssirohtu, ja nüüd on mull ka suurtük puhtaks tehtud. Meie tahame selle Pugatsheffile näidata, kui ta julgeb tulla! Ja Sumalgi on jo meie poolt ja ei taha meid mitte waenlaste kätte anda. See Kasalalurjus ei saa meile midagi teha.

Uga mis mees see Pugatsheff siis öiete on?“ — küsis Wafilissa. Nüüd sai Sgnatsh aru, et ta ilmaasjata oli lobisenud ja hommustas südametäiega keelt. Uga jo hilja. Wafilissa sundis teda kõik wälja rääkima, kuna Sgnatshile oma sõna andis, et seda, mis ta kuulda saaks, mitte ühe hingelegi ei awalda.

Tema pidas ka sõna ja ei rääkinud kellelegi, mis Sgnatsh talle teadustanud oli. Uga preestri emandale wõin ma ometi ütelda, tema lehm käib weel wäljas karjamaal ja need rööwliid wõiwad selle ära riisuda, tema ei ütle küll kellelegi edasi!“ Nii mõtles Wafilissa ja nii tegi ka.

Teisel päeval rääkis kõik ilm Pugatsheffist; ühe ööga oli see sõnum naeste postil peal kõigest kindlusest läbi sõitnud. Romandant saatis ühe käskjala laugema küladesse, et selgeste järele kuulaks, mis rahwas Pugatsheffist teadsiwad. Kahe päewa pärast tuli saadetaw tagasi ja ütles arwata kuuekümneme wärgi taga lagediku peal juure hulga tulefid näinud ja

Bashkiiride käest kuulnud, et üks arutu suur wäehulk seia kindluse poole tulemas olla. Kindlamalt ei wõida tema ka midagit ütelda, sest et ta enam laugemalle ei olla julgenud minna.

Kasakate seas kindluses tõusis rahutu olek. Sulgaliste kogu kogudes rääkiswad nad uulitsate peal, läksiwad aga laiali kui mõnd dragunit ehk soldatit nägiwad. Üks nende sekka läkitud salakuulaja tõi kommandandile wäärtlikku teadust. Selle salakuulaja nimi oli Sulai, ta oli üks Kalmül ja hilja ristiusku heitnud. Sulai ütlemise järele oli see endine käskjalg oma teadustega walelik, sest ta oli tagasi tulles teistele Kasakatele rääkinud, tema olla mässajate wäehulgas käinud ja ennast ka Pugatshewi ette wiia lastnud, siis tema käele suud annud ja kaua temaga juttu ajanud. Kommandant lastis Sulai sõnumite peale esimest kuulajat koha wangi panna ja tõstis Sulai tema asemelle omaks käskjalaks. Seda lugu nägiwad Kasakad paha meelega, ja Ignatsh, kes endist käskjalga kommandandi käsu peale wangi pani, kuulis oma kõrwaga neid ütlemat: „Kül sa selle eest saad, sina garnisoni rott!“ Veel selljamaal päewal pidi see wang jõakohtu ees ülekuulatud saama; aga ta peasis wangist põgenema, wõib olla, teiste Kasakate abiga.

Üks uus juhtumine tegi kommandandi rahutust veel suuremaks. Soldatid wõtsiwad ühe Bashkiiri kinni, kellel mitmed mässajate toimetuste paberid kaasas oliwad. Kommandant tahtis selle wangi pärast meiega nõu pidada ja püüdis sellepärast jälle oma emandat kodust ära saata.

„Kuule Wasilijsa“, ütles ta ja kõhatas seal juures, „Sa Gerasim olla jälle linnast uusi sõnumid saanud.“ „Jäta oma lobisemist“, kähwatas Wasilijsa tema jutu wahela, „mina saan küllalt aru, et sina ohwitseeridega Pugatshewi asjade üle nõu tahad pidada. Ei saa sa mind enam kõrwale petta!“ Iwan wahtis mõne filmapilgu üksifilmi tema otsa. „No emake“, ütles ta siis, kui sa jo kõik tead, siis jõe pealegi seia, meie wõime sellegipärast julgeste nõu pidada.“ „Sa jah, mehele“ wastas Wasilijsa, „minu wastu ära püia sina kunagi kawalust mängida! Saada aga koha ohwitseeride järele.“

Meie tulime jälle kokku. Kuschmitsh luges oma emanda ja meie kuuldes üht Pugatshewi kuulutuse kirja ette, mida üks natuke õpetud Kasakas oli kirjutanud. Selle sees andis

Pugatsheff teada, et ta joonel meie kindluse vastu tahta tulla. Tema käskis Kasakaid ja soldatid, ennast kohe alla anda ja tema hulka tulla, maanitses pealikuid, temale mitte vastu panema hakata ja ähwardas, kui keegi seda teeks, hirmsaste karistada. Peale seda oli see kuulutuse kiri toore sõnadega kirjutatud ja tegi rumalatele inimestele kartust wastupanemise eest ja tõstis himu, tema poole heita.

„Misjugune kõlwatu inimene!“ hüüdis Wafilissa. „Waat mis tema meile pakub! Meie tema poole heita ja lippu tema jalge ette panna! Tema koera pea! Kas ta ei tea, et meie jo 40 aastat teenistuses seisame! On siis mõned pealikud jo tema alla heitnud?“

„Ei küll wist mitte“ — wastas Kuschmitsh. „Aga ta lurjategija olla jo mitmed kindlused ära wõitnud.“

„Tema on siis hästi wägew,“ ütles Schwarin.

„Noh, meie saame warsti näha, kui wägew ta on. Ignatsh, too see Bashkiir seia ja lasse Sulail piitsad tuua!“ See oli komandandi wastus.

„Dota Kuschmitsh“ ütles Wafilissa, „mina tahan Maariat kõrwale saata; tema ei wõi seda kisa kannatada ja öiete ütelda, mina isi olen ka hörna werega. Häid terwisid jenniks.“

Süüdlase piinamine, kelle läest mingit tunnistust saada taheti, oli sell ajal weel moodis; ehk küll see põlastaw wiis riigi walitsuse armulise Ukasi läbi juba keeldud oli, ei arwanud sõa ja muu kohtu ametnikud ilma selleta ometi mitte läbi ei saawat. Seepärast ei arwanud meie keegi komandandi käsku imeks. Ignatsh tõi Bashkiiri, kes ühe suure puuklopi külge oli sentud, tupp. Ta wõttis oma kõrge tübara peast ja jäi ukse juure seisma. Millalgi ei saa mina seda inimest ega tema nägu unustama. Tema näitis üle 70 aasta wana, ei olnud tall nina, ega kõrwu. — Tema pea oli paljaks aetud. Habeme asemel oliwad aga mõned hallid karwad. Kaswu poolest oli ta weikene, kuuw ja kõwerdud, aga tuli wälkus weel tema weikesist silmist. „Hoho!“ — ütles komandant, kes neist nimetud märkidest teda kui üht endist mässajat ära tundis, keda aastal 1741 nii hirmsaste oli karistud. „Sina näitad üks wana hunt olemat, oled jo meite pihide wahel olnud. Tõeste ei ole sull mitte esimene lord mässada, et sinu

pea uii paljaks on aetud ja kõrwad ja nina kärbitud. Astu lähemale, räägi, kes on sind saatnud?"

Bashkiir oli wait ja waatas lollilt komandandi otsa. „Miks sa ei wasta?“ küsis Kuschmitsh edasi. „Wast ei mõista sa lollpea wene keelt? Sulai, küsi temalt omas keeles, kes teda seia kindlusse on läkitanud.“

Sulai küsis Tatari keeli. Aga Bashkiir wabtis ka tema otsa sõnalausumata.

„Dot!“ — hüidis komandant. — „Sa pead mulle wastama. Wõtke tema seljast see wammus maha ja andke talle piitsu!“

Kaks soldatit wõtsiwad teda halasti ja Suulai tõstis piitsa: siis ümistas Bashkiir nõrga healega ja paluwa filma-waatega tegi ta oma suu lahti, ta keel oli ära lõigatud. . . .

Kõik imestasiwad. Minul tuli jälestus. — „Sellest ei saa midagit teadust“ — ütles komandant. „Suulai, wii teda jälle lambrisse tagasi; meie aga, mu härrad, tahame weel üht ja teist nõuu pidada.“

Meie rääkisime oma loo üle, kuna häkitselt Wasilissa ähtides ja ehmatanud näul sisse astus.

„Mis sull wiga?“ — küsis komandant ruttu.

„Tsake!“ — wastas Wasilissa. — Nishnjeosherna kindluse olla Pugatsheff täna tormiga ära wõtnud, preestri Gerasimi sulane olnud seal ja näinud kõik oma filmaga, peasenud aga õnneks põgenema. Sealne komandant ja ohwitseerid olla üles poodud ja soldatid wangi wõetud.

See ootmata sõnum kurwastas mind wäga; sest minule oli see komandant tuttaw. Tema tuli kahe kuu eest oma noore prouaga Drenburgist ja oli ühe öö Kuschmitshi juures korteris. — See kindlus seisis meist kaks kümme wuis wersta aga kaugel. Iga tund wõis Pugatsheff ka meie kallale tulla. See mõte, et Maaria siin sõa kätas pidi ühes olema, pani mu südant wärisema.

„Kuulge, Kuschmitsh“ — ütlesin ma komandandile. —

„Meie kohus on kunni wiimse hingetõmbamiseni selle kindluse eest wõidelda! Aga naesterahwas peawad warjule sama saade tud! Saatke nad ära Drenburgisse, ehk weel kaugemale, kuhu enam rööwliid järele ei saa minna.“

Kushmitsh pööris abikaasa poole ja ütles: „Kuule emale, mina sooviksin teid Maariaga sõa eest warjule saata!

„Mis kasi sest saab?“ — vastas Wafilissa. „Kus on niisugune kindlus, kuhu kuulid ei ulata? Meie oleme, Sumal tänatud, jo nelikümment aastat siin elanud, oleme Bashkiirid ja Kirgiisid näinud. Ehk jõuame ka Pugatshewi vastu panna!

„Mis peab aga Maariaga saama, kui kindlus rööwlitest ära wõidetud saaks?“ küsis komandant.

Wafilissa jäi wait.

„Ei, Wafilissa,“ — rääkis komandant edasi, kui wast esimest kord nende kooselus oma sõnade mõju Wafilissa külges arwas märkawat. „Maaria ei wõi mitte seia jääda. Ma saadan teid mõlemaid Drenburgisse tema ristiisa juure. Seal on palju soldatid, seal on suuredükid ja kiviised müürid. Minge senna!“

„No hea küll“ — vastas komandandi emand — „Maaria wõime küll senna saata; mind aga ära sunni sind maha jätma. Ühes tahame elada ja surra!“

„Saat see on üks sõna!“ — vastas Kushmitsh. „Nüüd aga ei ole enam aega wiita. Walmista Maariat reisile. Homme enne päikese tõusu soadame teda ära, annan ka soldatid saatjaks, ehk meil küll üle-aru rahwast ei ole. Kus Maaria nüüd on?“

„Alulina Pawilowna juures —“ vastas Wafilissa. Ta jäi pool haigeks, kui Nishnjeosherna kindlusest sõnumed tulivad. Oh Sumal, mis nüüd peame kuulma ja nägema!“

Mina jäin komandandi juurde. Maaria tuli õhtusööma ajale kodu, lahwatand ja nutetud filmadega. Kõik ohwitserid olivad komandandi juures õhtusöögil, aga keegi ei rääkinud palju, ja warsti, kui sõõnud olime, jätsime Sumalaga ja lähime oma talitustesse. Mina jätsin meelega oma mõega Kushmitshi juure ja läksin tagasi, et Maariaga weel kokku saaksin. Ma lootsin temaga üksi rääkida ja nii juhtus ka: Tema tuli mulle ukse peal wastu ja andis mulle mõega kätte. „Sumalaga Peeter!“ — ütles ta nuttes. Mind saadetakse Drenburgisse. Sää terweks ja õnnelikuks. Kui Sumal tahab, näeme teineteist jälle: kui aga mitte“ — siin nuttis ta kõwaste. — Ma wõtsin ta ümbert kinni, ööldes: Sumalaga mu, ingel! Head elu, sa hea, sa palawalt armastud. Mis mulle ka iial

saaks juhtuma: aga usu, minu wiimne mõte ja mu palwe on sinu päralt! Maarია nuttis minu rinna najal. Mina andsin talle suud ja astusin siis ruttu lambrist wälja.

VII. Peatükk.

Tormijooksmine.

Mu pea, oh peake ja,
 Mu wälja teenind pea!
 Mu peake mind jo teeninud,
 Nastat kolmkümmend kolm . . .
 Oh peake, ei sa kätte saan'd
 Ei kasu ega rõõmu,
 Ei kõrget au,
 Ei wolidust! —
 Mu peake omal' osaks saan'd —
 Raht piisti pandud sammast,
 Nist palki nende wahpe peal.
 Ja siidist tehtud nõdri!

Wene rahwalaul.

Kõigel ööl ei tulnud mulle und. Magamabeites ei wõtnud ma riididki seljast, sest ma tahtsin õige wara oma armsa Sumalaga jätmiseks kindluse wärawal olla. Maarjast lahku-mise walu kõrwal aga tõusis minu hinges ka lootus, et wahwuse tegude läbi auu ja kõrgemat nime saada. Mõteldes läks see öö mööda. Praegu tahtsin ma wälja minna, aga üks läks lahti ja korporal astus sõnumega sisse, et meie kasakad öösel kindlusest ära põgenenud, wägivaldselt Sulai ühes wiinud, ka olla kindluse ümber wõerid inimesi näha. — Ruttu andsin ma korporalile mõnda kasku ja ruttasin isi ko-mandandi juure.

Suur walge oli wäljas. Lennul läksin ma uulitsatest läbi, kuulsin oma nime hüütawat. Jäin seisma. Ignatsh sai mulle järele ja ütles: „Kushmitsh on jo walli peal ja saatis mind Teie järele. Pugatshoff on kindluse ees.“ „Kas siis Maarja nende rõõwlitele otse kätte põgenes?“ küsisin ma wärisewa südamega. „Maaria jäi minemata“ — wastas tema — „kindlus on jo ümberpiiratud. Lugu on paha.“

Meie tõtasime walli peale. Kõik kindluse rahwas olivad senna kogunud. Soldatid seiswad sõariistus. Suurtükk oli jo eile senna wiidud. Komandant käis oma soldatite weikese hulga ees edasi tagasi. Rõõwlite sõahulk oli jo kindluse ees

näha. Siete ligidalle sõitsivad wast enam kui kakskümment Kasakat. Nende seas näitsivad ka mõned Bashkiirid olewat, keda nende karmasist kübaratest ära wõis tunda. Komandant waatas oma soldatite peale ja ütles: „Noh lapsed! täna seis-tem kindlaste oma riigiema eest! Maailm saagu näha, et meie wahwad mehed oleme ja wannet peame! Kõwa healega tunnistasivad soldatid oma wõitluse tahtmist. Shwarin seisis minu kõrwal ja filmitses terawaste waenlase poole. — Kui Kasakad seda liikumist kindluses nägiwad, sõitsivad nad kokku ja pidasivad nõuu. Komandant käs kis Ignatshit suuretütiga selle salga pihta sihtida ja pistis ise tulelondi süit auku. Kuul lendas wälja, aga läks üle Kasakate peade. Siiski läksiwad Kasakad kõik laiali, paniwad siis plagama ja kadusiwad ruttu kõige lagediku pealt ära.

Nüüd tuli Wasilissa Maariaga walli peale. „Noh!“ — küsis komandandi emand — kudas lugu on?“ Kus on waenlane? „Waenlane ei ole enam kaugel“ — wastas Kushmitsh. „Peaks aga Sumal aitama, et kõik hästi lähäks. No Maaria, kas sa kardad?“ — „Ei, Isa!“ — wastas see. Palju hirmsam on üksi kodus olla. — Siis waatis ta minu poole ja püidis naeratada. Mina piigistasin sõnalausumata oma mõega käepidet, keda eile Maaria käest nagu meie armastuse kaitsmiseks wastu olin wõtnud. Minu süda tulsus kõwaste, ma lootsin oma armukesele tema igatahes kaitsjaks olla. Ma lootsin warsti näidata, et ma tema usalduse wäärline olin, mis ka tema mind auustas. Sgatsetes ootsin ma ahastawat filma pilku, mill Maaria minu abi oleks tarwitanud.

Häkitselt paistsiwad ühe mäe kühma tagast, pool wersta kindlusest kaugel, suured ratsuliste salgad ja warsti oli kõik lagedik rahwaga täidetud, kes odasid ja mitme sarnatsed muud sõwariistu kandiswad. Kõige ees sõitis üks mees walge hobuse seljas, sellel oli punane kuub seljas ja paljas mõel püsti käes. See oli Pugatshoff. — Tema jäi seisma ja oli näha, et wist tema käsu peale, neli ratsulist tuhatnelja kindluse poole lihu-tasiwad. Nende seas tundsi me ka meie esimest käskjalga. — Ühele oli paberitük kübara külge pandud ja üks tõine kandis Sulai pead oda otsas. Ligidalle jõudes rapputas ta selle maha ja wiskas siis üle põesaste meie juurde walli peale. Sunnetuma Kalmüki pea weeres komandandi jalge ette. Ja

need neli saadikud kisedasivad: „Ärge sõdige vastu! Tulge wälja keisri juurde! Keiser on meie juures!”

„Ma tahan teile näidata“ — hüüdis Ruskmitsh! — „Lapsed, andke tuld!“ Meie soldatid andsivad ühe laengu. See kasak, kellel kiri kübara küljes oli, tuihus ja kukkus hobuse- seljast maha. Lõised kihutasivad tagasi. Mina waatafin Maaria järele ümber, kes, Sulai pead uähes ja pauku kuuldes, ehmatatud ja kahwatu oli ja liikumata paigal seisis. Komandant saatis korporali walli ette surnud Kasaka juurde, et seda kirja ära tuua, mis ta kübara küljes oli. Korporal aga tõi kirjaga ühes ka Kasaka hobuse ära. Kirja andis ta komandandi kätte, kes teda läbi luges ja tüka kiskus. Müüd walmistasivad Kasakad meie peale tulema. Tuule kiirusel oliwad nad walli ees. Kuulid wunisesivad meie peade üle ja mõned nooled jäiwad walli pakkudeesse.

„Wafilissa!“ — hüüdis komandant — Siin ei ole mitte naiste koht, wii Maaria siit ära, ja näed, laps ei ole surnud ega elus.

Wafilissa waatas lagediku poole, kus see hulk kõik liikuma hakkas. Siis pööris ennast abikaasa poole ja ütles: „Swan, Sumala käes on surm ja elu! Maaria, astu isa juurde! Isa, anna talle oma õnnistust!”

Maaria, kahwatanud ja wärisedes, lastis isa ette maani maha ja nuttis. Wana komandant lõi kolm risti tema peale, andis temale suud ja ütles liigutult: Sumalaga, head elu õnne, Maaria! Palu Sumala poole, tema ei saa find maha jätma leiad ja üht head noortmeest, siis andku teile Sumal armas. tuft ja olgu teie nõuuandja. Sumalaga siis! Wafilissa, wii teda nüüd ära! Maaria wöttis isa kaela ümbert kinni ja nuutsus kõwaste. „Sätame end'ka meie suuandmisega Sumalaga!“ ütles nuttes Wafilissa oma mehele. — „Sumalaga, Swan, anna mulle andeks, kui find mõnikord olen kurwastanud!“ — „Sumalaga, emakene“ — ütles wanamees ja wöttis oma abikaasa ümbert kinni. Müüd on küll; waenlane tuleb! minge, minge nüüd ruttu kodu ja kui sull on aega, siis pane Maariale safran selga! — Komandandi emand läks Maariga ära. Mina waatafin neile järele. Maaria pööris ümber ja nikutas mulle pead. Müüd pööris komandant meie poole ja näitas sõnalausumata waenlaste peale, kes oma saatja

ümbertõugusid ja hooste seljast maha astusid. „Nüüd on näha“ — ütles komandant — et hakkavad tormis jooksuma.

Säkitsevalt tõusis hirmus kära ja kisa ja mässajad jooksid kindluse vastu. Meie suurtül oli pombidega laaditud. Komandant laskis teda oma juurde tuua ja põletas ta lahti. Pombid langesid kesse mässajate hulka. Kõik jooksid laiali ja plagasid tagasi. Nende saatja aga jäi liikumata oma koha peale. Tema tõstis oma mõela ja näitis omaksid wahwaste julgustawat. Kisa ja kära, mis mõneks filmapilguks oli vaikunud, hakkas uueste. Suure tuhina tormaš Bugatšeff kaskatega uueste meie poole. „Nüüd platši lapsed!“ — hüüdis komandant — „Tehke wäraw lahti, lööge trummi! Lapsed, edasi! Lähme nendele vastu! Kõik minu järele!“ — Komandant, Ignatš ja mina olime tuhinal wärawast väljas; aga tõised kõik oliwad kartlikult kindluse jäänud. „Mis te oodate weel, lapsed?“ — kisendas komandant. — „Kui meie surema peame, noh, suregem siis ausat sõamehe surma! See on meie kohus!“ Nende sõnadega raius tema ja meie Ignatšiga waenlaste peale, kes hulgal meie kallale tungisid. Warsti aga saime meie kinni wõetud ja mässajad tormasid wärawast kindluse. Trumm jäi wait. — Soldatid ja ohwitseerid andsid sõariistad käest ära. Mina peasin lahti ja läksin mässajatega ühes wärawast kindluse tagasi. Komandant, raskest peast haawatud, seisid ühe kurjategijate salga keskel, kes tema käest wõtmid küsisid. Mina rutasin temale appi; aga kaskad wõtsid mind jälle kinni, sidusid mind oma wöödega ja ütlesid: Küll te nüüd saate, et teie keisri sõna ei kuulnud. — Meid weeti läbi uulitsate. Igast majast astusid inimesed soola ja leiwaga wõitjatele vastu. Kiriku kellad helisesid. Säkitsevalt hüiti mässajate hulgas, keiser oodata turu peal wangisid, et neid oma alla wanautada. Kõik kallasiwad turu poole. Ka meid aeti senna.

Bugatšeff istus ühe selgtooli peal komandandi maja juures. Tema oli ilusas kaskate riides ja tressidega ehitud; kõrge Soobli nahka kübar kuldse puutikudega oli tal peas. Tuliselt wälkusid ta filmad. — Minu suureks imeks oli tema nagu mulle wäga tutaw. Tema ümber seisisid kaskate pealikud. Rahwatanud ja wärisedes seisis preester Gerasim, ristikujua käes hoides ja näis sõnalausumata wangis

ohwitseride eest paluwat. Meie filmade ees saidwad lüllisambad üles pantud. — Kui meid lähemalle wiidi, ajasiwad Washkiirid rahwast ühest ära, ja siis weeti meid Pugatshewi ette. Kella-löömine jäi wait ja ka kõik rahwas.

„Missugune on komandant?“ — küsis Pugatshew. Meie endine käskjalg astus ette ja näitas Kuschmitshi peale Wihafelt waltis Pugatshew wanamehe otsa ja küsis: Kuida tohtisid sa minu, oma keisri wastu panna? — Komandant, kes oma raske haawa pärast pool surnud oli, kogus oma wiimast jõudu ja wastas kindla healega: Sina ei ole minu keiser: sina oled üks rööwel ja petja. Kas sa kuuled seda?“ — Pugatshewi kulm läks kortsu ja ta tõistis walge rätikuga näidates, oma kätt. Mõned kasakad wõtsiwad kohe wanakapteini ja wedasiwad teda lüllil sammaste juurde. See wana narritud peaga Washkiir, kes eile meie wangis olnud, hoidis oma käes kōit, ja hirmsa wiha ja südama waluga pidin ma nägema kuida wana, ausat kapteini ülestõmmati. Siis wiidi Ignatsh Pugatshewi juurde. Wannu ennast keisri Peetri alla!“ — ütles ta Ignatshille. Sina ei ole meie keiser! ütles Ignatsh, komandandi sõnde järele. Tälle andis Pugatshew märki ja warsti kõlkus truu ohwitser oma komandandi kõrwal.

Nüüd tuli kord minu kätte. Julgeste waltisin ma Pugatshewi filmade sisse, kindlasnõus, niisama wastata, nagu mo truid ja wahwa meelega wanad sõbrad. Omaks suureks imestuseks nägin ma Saweljitshi kesk Kasakate peali kute seas. Omad juuksed oli ta nende moodu ära lõikanud ja Kasakate kasuka selga pannud. Tema tungis Pugatshewi juurde ja sobistas sellele kõrwa sisse. Pooge see noor ohwitser üles! — ütles Pugatshew, ilma minu poole waatamata. Kohe pandi mulle kōis kaela. Walfelt palusin ma, kahetsesin tõsiselt Sumalalle omad patud, ja palusin ka kõige oma armsate eest. Mind wiidi lüllisamaste juurde. „Ära kardada, ega sa kaks korda ei sure!“ ütles mulle üks Kasak, Häkitselt hüidis Pugatshew: „Pidage kinni!“ Dimulad jäiwad seisima. Mina waatsin ümber ja näen: Saweljitsh palub Pugatshewi jalge ees. „Armas isake!“ ütles minu waene teener, „mis kasu saate Teie ühe noore lapse surmast? — Lase teda lahti! Sina saad lunastuse hinda! Ja lase parem mind tema asemel üles puua!“ Pugatshew andis märki; mind tehti

lahti. „Meie isa annab sulle andeks!“ üteldi mulle. Mina olin roidunud ja kõik mu tundmised olivad segased. Talle wiidi mind Pugatsheffi juurde; wägise litsuti mind tema ette põlwili. Pugatsheff sirutas oma tugewa käe minu poole. „Anna keisri käele suud!“ „Anna suud!“ — Kõwendati igalt poolt mulle. Aga selle alanduse eest oleksin ma parem kõige suuremat piina kannatanud, kui et rõõwli käele suud oleksin annud. — „Armas Peter,“ — sofiistas Saweljitsch minu taga selja „sülita pärast wälja, aga anna! Saadana nimel! anna ta käele suud! . . . (Noh!) anna joh!“ — Mina ei liigutanud mitte oimagi. Wiimaks laskis Pugatsheff oma käe maha langeda ja ütles pilkawa naeratusega: Tõeste on see armuline herra on rõõmu pärast uimaseks jäänud; tõstke teda üles!“ — Mind tõsteti püsti ja ma olin prii. Tüt aega pidin ma nüüd nägema mis siin tehti.

Kõik sella kindluse rahwas pidiwad oma wõitja alla wanduma. Üks teise järele astusiwad nad ette, musutasiwad preestri käes hoietawat risti kaju ja kummardasiwad Pugatsheffi ette. Kõik see karnison solatid lasksiwad omad juuksed Kasakate moodu lõigata, raputasiwad ennast juuksitest puh-taks, ja astusiwad siis järgi mööda Pugatsheffi käele suud-anama, kes neile armu andis ja neid siis oma summa hulka wastu wõttis.

See lugu wältas kunnis kella kolmeni. Siis tõusis Pugatsheff üles ja läks oma pealikute saadetusel ära. Kaks Kasakat aitasiwad teda hobuse selga, ja tema andis preester-lille Serafimille teada, et ta selle juures söömaega saada-pidama. — Sell filmapilgul hakkas üks naesterahwas hale. daste kiskendama. Mina waatsin senna poole. — . . . „Waigistage see wana nõid ära!“ hüidis Pugatsheff. Üks noor Kasakas lõi temale möögaga. Ta langes furnud maha. See oli Wasilišja. — — Pugatsheff sõitis edasi; rahwas tungisiwad hulgal hunnikul talle järele.

VIII. Peatükk.

Kutsumata külalaine.

Kutsumata külalaine on pahem kui
Taterlane. W...r... Wanafõna.

Turg jäi tühjaks. Mina seisin ikka weel sellesama koha peal, ega jäksanud oma mõttid kokku wõtta, mis nii hirmsa asjade nägemisega koguni segaseks olivad läinud.

Kõige enam piinas mind nüüd see, et ma ei teadnud, mis Maariaga oli sündinud. Rahutuma mõtetega läksin ma komandandi majasse. — Kõik oli kole ja tühi. Tolid, lauad, kastid olivad lõhutud, muudriistad puruks tehtud ja kõik soga soga pillutud. — Mina läksin weikest treppi mööda üles, mis naesterahwa kambisse wiis ja esimest korda omas elus astusin ma Maarja tupp. Waatsin tema woodisse; jelle olivad rööwliid läbi nuuskinud. Kapi üks oli lahti murtud ja kõik asjad riisutud. Püha kujude ees põles weel weikene terve lamp. Ka üks peegel, mis seinä peal rippus, oli terweks jäetud. Kus aga oli see, kes siin maikses kambrikeses oli elanud? — Minu pähä tuli häkitselt kole mõte. Wiston ta nende rööwliite kätte sattunud! Süda hakkas mull hirmsaste walutama. Nutsin kibedaste, kibedaste ja hüidsin kõwaste oma armsa nime. Selle peale astus Palashka, kahwatand ja wäriwedes, kapi tagast wälja.

„Oh, Peeter Andrewitsh,“ ütles tema käsi ringutates — „misfugune päew! Misfugusedad jälestawad asjad on täna tehtud!“ — „Mis on Maariaga sündinud? — küsisin mina kannatumalt.

„Preili Maarja elab“ — wastas Palashka. Tema on Ukulina Pamwilowna juures peidul.“

„Preestri emanda juures!“ kisendasin mina hirmuga. „Oh mu Sumal; Seal on ka Pugatshoff.“ Mina tormasin tubast wälja, olin filnapilk uulitsa peal ja jooksin, ilma kellestki hoolimata, preestri majasse, kust kisa, naer ja inetumad laulu healed mulle wastu helisesiwad. Pugatshoff oli oma seltslastega söömas. Palashka tuli mulle järele, ma käiksin teda taja preestriemanda juurde minna ja seda wälja kutsuda. Kõhe tuli Ukulina ette saali.

kanna tamata jõna oleks siin minu elu maksnud. — Kõiges kindluses hulkusivad röövlid ümber ja riisuvad ohwitseride korterisid ja igal pool mürafiwad joobnute healed. Mina jõuudsin kodu. Sameljittsh tuli mulle ukse peal vastu. „Sumal olgu tänatud!“ ütles tema mind nähes. „Mõtlesin jo, et röövlid sind jälle kinni wõtsiwad. Meilt on nad kõik ärariisunud! Saadama wõrukaelad! Mitte kõige wähemat riide hilpu ei ole nad järele jätnud. Söögu peale! Ja Sumal olgu tänatud, et wähemalt sindki elusse jätiwad. Kas sa nende peamehe äratundsid?“

Ei ma teda tunne: — kes ta on siis?“ küsis mina.

„Wui, — sina oled selle joodiku ära unustanud, kes su kasuka ükskord ära pettis? Tänesse nahlne kasukas oli aina uus ja see metslane weel rebis ta selga ajades ära!“

Sameljittshi ütelus tegi minu filmad lahti. — Jah, Pugatshoff oli seesama, kes mulle tuisuse ilmaga oli teed juhatanud. Mina ei jõudnud nüüd küllalte imetseda nende juhtumiste üle. Üks poisikese kasukas, mis joodikulle sai kingitud, oli mind ülespoomisest peastnud, ja seesama joomakalts piiras nüüd kindlusi ümber ja tegi suurt riiki wärisema. „Kas sa midagit süia ei taha?“ küsis Sameljittsh. „Kodus ei ole mull küll praegu mitte iwakest; aga ma toon kusti muialt ja teen sulle süia;“ nende sõnadega läks ta wälja. Mina hakkasin üksi olles oma lugu järele mõtlema. Mis pidin ma tegema? Kas pidin seia kindlusse jääma, mida kurjategija oma alla oli wõitnud, ehk pidin ma tema rööwlistummaga ühes minema? See ei kõlbanud ühe ohwitseri kohta. Sõjuse kohusse tundmine kutsus mind senna, kus mu teenistus sell raskel ajal isamaale weel kasuks wõis olla. Aga armastus andis mulle nõuu, Maria juure jääda ja teda kaitseda.

Ühe kasaka sõkseastumine ekstas mind neis mõtetes. „Suur keiser kutsus Teid!“, ütles Kasak — Meie läksime ühes.

„Kus elab tema nüüd?“ küsis mina. „Komandandi majas“ wastas Kasak, ja rääkis teed käies edasi: „Pärast öömaiega läks meie keiser sauna wihtlema, nüüd puhkab ta. Ja, jah, armuline herra, kõigist asjust on näha, et tema kõrgemat jagu inimest on. Sõomalaulal sõi ta kaks suurt praetud põrsast üksi ära ja saunas wõib ta nii kangeid leini kanda, et Tarass Kurotshkin, kes temaga ühes wihtles, wiha Birkajeffile ära

pidi andma ja ruttu külma wett kaela kallama, mis läbi ta jälle uueste toibus. Ja, jah, tema on tõeste keiser, kõik tema elumiisid on tunnustajad tema suurusest."

Mina ei lausunud Kasaka sõnade peale mustagi; naersin aga pihu sisse. Tee peal mõtlesin ma järele, mill wiisil Pugatshewi juures ennast wõiksin peasta. Lugeja wõib jelgeste mõista, et minu weri senna rööwli juure minnes külm ei olnud.

Widewik oli käes, kui komandandi maja juure saime. Hirmus oli näha, kuidas ülespooldud kehad lüllijambas tõkkuwad. — Saatja läks sisse ja andis minu tulemist teada. Warsti tuli ta tagasi ja wiis mind senna kambrisse, kus eila Maarja õrnalte Jumalaga olin jättnud.

Eiin nägin ma üht aruldast näitemängu. Riidega kaetud laua ääres, mis pudelite ja klaasidega oli täidetud, istus Pugatshew, arwata kümme Kasaka=pealikuga, kessel mütsid peas ja kirjud särgid seljas olivad. Kõik olivad tubliste wiina joonud ja filmad läikisiwad neil nagu metsalistel. Sshwarinit, ega Maksimitshi ei olnud siin näha. „Aus herra!“, ütles Pugatshew, kui ta mind nägi. „Tere tulemast! Wõta auuga platši, ma palun.“ Kõik seltslased nihutasiwad minu ligemale. Eõnalausumata istusin ma laua otsa pingi peale. Minu kõrwalistuja, üks noor, pikk, kena Kasakas, kallask mulle ühe klaasi wiina, mida mina ei maitse nudki. Uushimulikult filmitsefin Pugatshewi seltslasi. Tema ise seisisk rõtsakülle küünarnukade peal ülemal laua otsal, oma suuri rusikaid musta habeme all hoides, näust agapaistis tall paras jugu lahkust. Tema rääkis sagedaste ühe teise mehega, kes wast wiie kümmne aastane oli; wahel nimetas ta teda graf Timofeitshiks, wahel jälle, wanaks onuks. — Keegi nendest ei annud teisele suuremat auu; kõik näitsiwad ühe suuruse osalised olewat. Sgaüks kiitles, ütles oma arwamist ja riitles Pugatshewilegi wastu. Eiin sai nõuaks wõetud, et homme koke Drenburgi peale minna. „Noh, wennad“ — ütles Pugatshew — „enne kui magama lähme, laulgem ometegi üks laul. Sshumakoff, haka peale!“ Minu naaber hakkas kähisewal healel laulma ja kõik nüirasiwad kooris:

Oh ära sunni, haljas ema, tammik,
Mind tubli poisši, seda mõtlema,
Et pea mõin ja kohtu ees ma seissta,

Seal, kus suur keiser, kohtumõistja, wägew. —
Mull küsima saab wägew keiser nõnda:
Müid ütle mull', sa talumehe poega,
Kellega riisusid? kesoli ühes sooga? —
Sull wistist oli seltsimehi palju? —
Dig'usu keiser, jah kõik tahau öölda,
Tõtt ütlen sull, täit tõtt saad mu juust kuulda.

Mull oli neli seltsimeest:
Mu esimene oli öö,
Mu tõine oli terasmeik,
Mu kolmas oli wile ruun,
Mu neljas oli wibupüsk.

Siis wastab õigeusu keiser mulle:
Head sowiu sull, sa talumehe poega,
Sa mõistisid rööwida, ka wastust anda mulle
See eest sull, wahwa meeste sell, ma annan,
Üks õhu loss prii wälja peal,
Kaks samast kus üks risti peal.

Mull ei ole seda jalestust wõmalik ütelda, miska selle harimata, hirmsa laulu kuulmine minu südant täitis, kuna pealegi need lauljad ise kümnekordse lüllisambasse poomise wäärt olivad. Neude hirmsad näud, healed, sõnad ja rööwli-filmad; see kõik, pani minu südant põlastusega tulsama.

Wiimaks jõiwad kõik weel ühe klaasitäie; siis tõusiwad üles ja jätiwad Pugatsheffi Zumalaga. Mina tahtsin ka minna, aga Pugatsheff ütles: „Säe seie, ma tahau sinuga natuke rääkida!“ — Meie jäime üksi.

Mõni filmapilk olime mõemad wait. Pugatsheff filmitses mind terawaste, pilgutab wahel pahemat fillma. See oli tall kelmistüli tegemine. Wiimaks puhatab ta kõwaste naerma, nii et mina ka ühes naersin, ilma et oleksin teadnud, mispäraft.

„Noh, armulised“ — ütles ta wiimaks; kui minu sellid sulle paela kaela paniwad, oli sull küll ka matukest hirmu, eks ole tõsi? Kui su teendrit ei oleks olnud, oleksid wistist riisipalgi küljes rippunud. Mina tundsin seda wana kitsikrantsi kohe. Kas teie küll seda oleksite wõinud mõelda, et see mees, kes teid seekond tuisu käest kõrtsi saatis, suur keiser ise oleks?“ (Nende sõnadega tegi tema toredat nägu.) „Dled minu wastu raskeste ekfinud; aga sinu helduse päraft, et mulle head tegid, kui ma oma waenlaste eest põgenesin, sai sulle arm

ofaks. Näed nüid? Sa kui palju euam saan sulle tasuma, kui oma riigi jälle kätte saan! Kas lubad mind nüid ka truiſte teenida?"

Selle kelmi küſimine ja häbematus oli minu meeleft nii weider, et mina jälle kõwaste naerma puhkesin.

„Miks sa naerad?" — Küſis tema ja sai natuke kurjakaks. „Arwad õige, et ma keiser ei ole?" — No ütles aga omad mõted õigeste wälja."

Mina olin järsku kimpus. Üht hulguſt keisriks tunnis tada, ei tahtnud ma mitte; see oleks üks andeksſaamata nõdrus olnud. Aga teda ſuufiſſe petjaks nimetada, see oleks mind lüllisammakse wiinud. Kahlesin. Pahaselt minu otſa wah-tides ootas tema minu wastuſt. Wiimaks (ja weel täna mõtlen ma rõõmuga ſeda filma pilku) ſai õige koguſte tundmine mu nõdruse üle wõimust. — Mina wastasin: „Kuule mina ütlen sulle puhaſt tõtt. Mõtles järele, kas mull wõimalik on ſind keisriks tuuniſtada. Sina oled kawal mees ja ſaakſid ju aru, et ma ſind aga petakſin.

„Keda sa ſiis oma mõtte järele arwad mind olewat?"

„Seda ma ei tea. Aga oled ſina kes ſina oled, nii palju ſaan ma aru, ſina ajad üht hukkalaäinud ametit.

Bugatiſheff waatas poolpoolite minu otſa. — „Siis ſina ei uſu", ütles tema, et mina keiser Peeter Feodorewitiſh olen? Olgu peale. Aga kas ſiis julgel ja wahwal mehel miudugi õnne ei ole? Kas endisel ajal Griſhka Drepjeff ka ei walitiſenud natuke aega Moskwas? Mõtles minuſt, mis ſa iſi tahad järele aga minu juurde. Mis lootuſi wõib ſull kuſki teiſeſki kohaſ olla? Kes mitte praus ei ole, on ometi preeſtergi Deeni mind truiſte ja ma ſaan ſind feldmarſhaliks ja würſtiſt kõſtma. Noh, mis ſa arwad?"

„Ei!" — wastasin mina kindlaſte — „Mina olen auſa wanemate laps, olen keiſeriinale truult wandunud, mina ei wõi ſind teenida. Kui ſa mulle tõeſte head tahad teha, ſiis laſe mind Drenburgiſſe minna!"

Bugatiſheff jäi mõtlema. „Sa kui ma ſind laſen minna" — ütles tema — kas lubad, et ſa minu waſtu enam ei sõdi?"

Kuida ma wõin sulle ſeda lubada! Sina tead et ſee minu lubada ei ole. Käſtaſſe mind ſinu waſtu sõdida, ſiis

teen ma seda. Sina oled nüüd isi ka käsuaandja, nõuad jo ka sõnakuulmist omade käest. Kas oleks ilus, kui ma omaft kohusseft põgeneksin, kuna ma teda just täitma pean. Minu elu seisab minu käes. Lasjed fina mind lahti, siis tänan sind wäga; tahadsa mind nuhelda. — Sumal on lohtumõistja; aga tõtt olen ma sulle ütelnud."

Pugatsheff sai minu tõe armastuse läbi liigunud. — "No olgu peale!" ütles ta ja koputas mulle õla peale; „tahaks ma sind karistada, siis karistan sind; tahan na sulle andeks anda siis annan sulle andeks. — Mine wõi kõige nelja taewatuule poole ja tee, mis so meele pärast on. Tule mind homme Sumalaga jättma. Uni wõtab mo üle praegu wõimust."

Mina ruttasin wälja. Sõ oli waike ja külm. Kuu ja tähed paistiwad heledaste, walgustasiwad lüllisammast. Kindluses oli kõik waike. Kõrtsis aga oli weel tuld ja joodikute kisa helises sealt wälja. Mina waatsin preestri maja poole; akna luugid ja ukseid oliwad kinni; kõik näis rahul olewat.

Mina sain oma korterisse. Saweljitsch oli minu kaua ära-olemise üle tusal. Minu peasemise sõnum tegi teda õige rõõmsaks. „Mu olgu sulle, oh Sumal!" — ütles tema ja lõi ristide ette. „Nii pea kui walge wälja tuleb, lähme, kus tuhat! Ma olen sulle süia teinud, söö, mu armas, ja maga nagu püha Maarja rinna ääres kunni hommikuni."

Mina sõin suure isuga, ja ihu ja waimu poolest wäsinud magasin magusaste palja põrmandu peal.

IX. Peatük.

Pahkumine.

Küll olid kallid mulle
Ja hellalt armastud!
Nüüd lahkuma pean jälle
Sest olen kurwastud!

Wara hommikul häratas mind trummide mürin. Mina tõtasin kogumise paika. Tuba seisiwad Pugatsheffi hulgad wõlla ümber, kus ikka weel eilsed ohwrid kõlkusiwad. Kasalad olimad ratsul ja sõariistus, niisamuti ka Soldatid. Lipud

lähmitasivad. Mitmed suuredtükid, kelle seas ka meie oma oli, seisivad rataste peal. Komandandi maja ees hoidis üks Kasakas ilusat Kirgiisi seltsi walget hoost kae kõrwas. Wiimaks astus PugatshEFF majast wälja. Rahwas wõtsiwad mütsid peast; PugatshEFF jäi seisma ja teretas igale poole. Üks wanem pealik andis temale wastrahaga täidetud koti kätte, ja tema wistas pihuga raha rahwa hulka, kes seda korjates ennast weriseks litsusiwad. Ülemad pealikud seisiwad PugatshEFFi ümber; nende seas oli ka Sshwarin. Põlgdusega waatfin mina tema filmisse: tema pööris mulle selja. Niipea kui PugatshEFF mind teiste inimeste hulgas nägi, nikutas ta peaga ja hüüdis mind ligemalle. „Kuule“ ütles ta. „Mine rattu Orenburgisse ja ütle kubernerile ja teiste kindralitele, et mind selle nädala jooksul oodata wõiwad. Anna neile nõuu, et mulle lapseliku armastuse ja sõna kuulmisega wastu tulewad, muidu ei sa nad hirmsast nuhtlusest peasema. Head reisi, Armulised!“ Siis pööris ta sinise rahwa poole ja rätis Sshwarini peale näidates: „Siin, lapsed, on teie uus komandant! Kuulge kõikis tema sõna; tema peab mulle teie ja selle kindluse eest wastama!“ — „Sshwarin saab komandandiks, Maaria jäeb tema wõimu alla, oh Sumal, mis saab temast saama! — ahastasin mina. PugatshEFF, astus rattu hobuse selga, ilma et Kasakaid oleks ootnud, kes temale upitajaks tõttasivad.

Hätiselt nägin ma mina Saweljitschi rahwast läbi tungi-
wat ja PugatshEFFile üht paberi tükki kätte andwat. Mina ei saanud aru, mis sest asjast arwata. „Mis see on?“ — küsis PugatshEFF tõsiselt. „Loe aga läbi, küll siis näed!“ wastas Saweljitsch. PugatshEFF wahtis tohedase paberi peale. „Teie kirjutate wäga õpetud käekirja; Meie selged filmad ei wõi sest aru saada. Kus on minu ülem kirjutaja?“

Üks korporali riides wäheljas mees astus tema juurde. Selle kätte andis PugatshEFF paberi ja ütles: „Loe kõwaste!“ — Mina olin õiete uushimuline, teada saada, mis minu teendrül uidusse tuldnud, et ta PugatshEFFile kirjutas. Ülem kirjutaja luges kõwa healega:

Raks magamise kuube, teine poomwillane ja teine siidist
= 6 rubla.“

„Mis see peab tähendama?“ — küsis Pugatšeff kort-
sus kalmul.

„Lase aga edasi lugeda!“ — vastas Sameljitsš
rahulikult.

Kirjutaja luges edasi:

Üks palito, peenikesest mustast kalewist = 7 rubla.

Walged kalewised püksid = 5 rubla. Raksteistküment särki
Hollandi riidest, manshettidega = 10 rubla.

Üks teemashin teenõudega = 2 rubla 50 kopikat.

„Mis pagana rumalus see on?“ — hüidis Pugatšeff.
Mis on minul teemashinate, särkide ja püksidega asja?“

Sameljitsš seletas kõwa healega ära:

„Sina näed, mu kallid, see on üks reegister herra
kraami üle mis need kurjategijad ärariisunud.“

„Missugused kurjategijad?“ küsis Pugatšeff pahaselt.

„Ärge pahandage, mina ütlesin kogemata halvaste“ —
vastas Sameljitsš. „Needkurjategijad ei ole kellegi kurja-
tegijad, need on sinu lapsed. Nemad on kõik läbi nuuskinud
ja ära wedanud. Ära ole kuri; hobusel on neli jalga, komis-
tab fiiski.“

„Voe otsani! — käs kis Pugatšeff. Kirjutaja luges:

Üks fitsist wooditist, ja teine taffetist, puumwilladega
topitud = 4 rubla.

Üks rebasenahkne kasukas, heledapunase ratiiniga kaetud
= 40 rubla.

Ja veel üks jänesse nahkne kasukas, mis auuliku her-
rale kõrtsis üksford sai kingitud = 15 rubla.

„Mis oli see wiimne?“ — küsis Pugatšeff ja tema
tulised filmad wälkusiwad.

Tõtt öelda, mina wärisefin oma waese teendri eest.
Tema tahtis küll veel paludes rääkida, aga Pugatšeff hakkas
isi. „Kuida tohtisid sina selle paberi narakaga minu ette
tulla? — küsis tema ja wõttis sekretäri käest paberi ära.
Wana lollpea! Sind on riisunud. Kas see ka mõni õnnetus?
Wana lorats, sina peaksid minu ja minu laste eest Sumalat
paluma, et ma siud ja sinu herrat teiste wastupanejatega
üles ei ole tõmbanud. Üks jänesse nahkne kasukas! — Ma
tahan sulle kasukat näidata! Kas tead, et ma sinu naha
seljas nii kohelaks wõin tampida laste nagu pekri taigna?“

„Kuida ise arvate“ — vastas Saweljitsch. „Mina aga olen päris ori ja sellepärast oma herra kraami üle wastutaja.“

Bugatsheffil oli wist küll ka ausa meele tundmist. Tema sõitis, ilma sõnalausumata, ära. Sshwarin ja tõised pealikud läksiwad talle järele.

Mina laitsin oma teendrit tema julguse üle, aga ei wõinud fiiski oma naeru pidada. „Maera aga nüid peale herra, ütles tema; agu kui häda raha ja riiete poolest kätte tuleb, küll siis näed.“

Mina läksin preestri maja juurde, et Maariat weel näha saaksin. Tema oli aga raskestes haige ja jampsis. Kurwa meelega seisin tükiaega moodi ees. Maaria ei tunnud mind. Rahutumad mõtted liikusiwad mull peas. Sshwarin oli siin kindluses komandant, kuhu see ilma süita laps nüid tema wiha alla maha jäi. Mis pidin ma oma kalli, armsa peast miseks tegema? Mina wõtsin nõuu Drenburgisse ruttada, sealse komandandile nõuuanda, et Bjelogorski kindlust rööwliste käest tagasi wõidaks. — „Jah, seda ma tahan teha“ mõtlesin mina kindla meelega.

Preestrit ja tema abikaasat Sumalaga jättes palusin ma liigutawa sõnadega, et armsa Maaria üle hoolega walwaksiwad ja teda igatahes aitaksiwad. Igi wõtsin weel õnnetuma waeselapse kätt ja kastasin seda oma pisaratega.

Kui pool teadmata jo wälja uulitsa peale olin saanud, jäin weel filmapilguks seisatama ja waatsin lüllisamba poole. Õnnetumad ohwrid oliwad sealt jo maha wõetud. — Siis jättsime Saweljitshiga selle kindluse selja taga ja astusime kiirel sammul Drenburgi poole.

See peal minnes jäin ma sügawaste mõttesse. Häkitselt kuulen enese taga hobuse labjade müdinat: pööran ümber; üks Kasak sõidab kindluse poolt meile tuhatnellja järele ja hoiab üht Bashkiiri hoost ratsutpidi oma hobuse kõrwas ja näitab meile käega. Mina jäin seisma ja tundsin, et järele kihutaja keegimuu ei olnud, kui Maksimitsh. — Meie juurde saies, astus ta hobuse seljast maha ja andis teise hobuse ratsutpidi minu kätte, nende sõnadega: „Mullik herra, meie isa kingib Teile ühe hobuse ja kasuka (kasukas oli sadula küllge seutud) keda ta isi selgason kannud.“ — Ka kingib tema teile . . . .

poolrubla raha . . . . aga ma olen seda tee peale ära kautanud, andke andeks." — Saweljitsch filmitses Kasaka peale wõeriti ja tõreles: „Tee peale oled sina raha ära kautanud? — Mis sull läigib seal wõõ otša sees, sina südame tunnis tufeta inimene?" — „Mis seal läigib?" — wastas Maksimitsch — „wanakene, üks weike pannel läigib, aga mitte pool rubla." — „Olgu peale ütlesin ma nende riiale otša tehes. Wii sellele, kes sind saatis, minu tänu; see pool rubla otši tagasi minnes üles ja pea jootrahaks." „Ma tänan Teid wäga" — wasta Kasakas ja libutas tagasi.

Mina wõisin kasuka ümber ja istusin hobuse selga; Saweljitsch istus minu taga. „Mäed nüid, herra" — ütles wanakene — „et ma selle kelmi käest oma pealeajamisse läbi hobuse ja kasuka täkigi olen saanud. Temal oli meie wastu ometi ka häbi. Bashkiiride hobused ei ole küll muud midagi kui wanad pittkajalgsed lombakud ja kasee kasukas ei ole ko matjagugi seda wäärt, mis need wõrukaeled meie käest riisufiwad; aga on ikka enam, kui ei midagi. Ühest alwast koerast saab, kui mitte muud, siis ometi üks peotäis häid willugi.

X. Peatükk.

Linna ümberpiirmine.

Drenburgi ette jõudes nägin ma, hoolega wallisid parandawat ja iga pidi sõa wastu walmistatawat. Linna wärawal nõuti meie käest passisid. Kui seersant kuulis, et mina Bjelogoski kindlusest tulin, wiis tema mind kohe kommandandi majasse.

Kommandant küsis kõik järele, mis mina rääkida teadsin. — „Waene Mironoff" — õhkas tema, kui mina oma teadus, tust lõpetanud olin. „Mina kahetsen teda wäga! Tema oli üks wahna ohwitser ja tema abikaasa oli ka nagu sõamehe naeseks loodud. Mis on nende tütreft saanud?" Mina ütlesin, et Maaria preestri juurde haigeks jäi. — „Di" — ütles tema — „see on paha. Nende rööwlite woli all see tütarlaps seal!" Mina aga andsin temale nõuu, kohe homme jälle

teda äramõidetud, aga ligi seiswat kindlust rööwlite käest ära wõtta ja neid wesid inimeisi peasta. — Kommandant wäris-
tas mõttes pead. „Saame näha! — ütles tema. — „Tulge
õhtu teejoomise ajaks minule wõersiks, seal saab mitme
ohwitseride ja linnawanemate keskel sõanõuu peetud. Teie
wõite meile kõigile selget teadust Pugatshewfi hulga suuruse
üle anda. Senni aga nüüd puhake ennast reisi wäsimusest.

Mina läksin oma kätte näidatud korterisse, kus Sawel-
jitsh jo kõik korrale oli saadnud. Teatud tuunil läksin koman-
dandi juurde. Siin sain ühe tollidiirektoriga tutwaks, kes
ennast Swan Kuschmitshiga sugulase ütles olevat ja kõige üle,
mis mina Bjelogorskist ütelda teadsin, pitkalt ja laialt järele
küsis. Senni olivad ka teised sõa-ja linna asjandajad seie
tulnud, ja warsti paluti wõeraid teelauale minna. Lanal
alustas komandant sõaasjade üle juttu: „Nüüd mu herrad,
peame kindlaste nõuu wõtma, mill wiisil mäsajate wastu
sõdime, kas wäljal awalikus lahengis, wõi siin müiride tagast.
Neil wõlematel nimetud wiisidel on oma hea ja paha kül-
g. Wäljal lahingis oleks wist küll enam wõidu lootust, aga siin
kindla müiride taga on julgem. Nüüd peame healed ära
lugema; suurema hulga nõuu järele wõtame sõaplaani; healede
lugemisega aga lähame seadust mööda alt ülesse. — Herr
Grinjef“ — ütles tema minule — ütlege meile oma
arwamist.“

Mina tõusin püsti, ja kui lühidelt Pugatshewfi mäsajate
üle aru olin annud, ütlesin kindlaste ennast selle poole, et
wäljas lahengit peaks otsitama. Minu nõuu oli wast kõigile
meelt wastu. Kõwa nurisemine kõusis ja mina kuulsin, et
mind sõaasjades mõistmataks ja liigjulgeks üteldi. —
Komandant näitasaga minu nõuu heaks arrawawat ja naeratas
mulle sõbralikult. „Nüüd aga tahan mina ka teiste nõuu
kuulda“ ja tollidiirektori poole pöördes küsis tema: „Herra
direktor, mis Teie nõuu on?“ „Mina mõtlen, aus koman-
dandi herra, et paneme ühe tubli hinna Pugatshewfi pea peale,
siis toowad tema truud sellid teda meile warsti elawalt ehk
furnult kätte.“

Ühe rööwli wasta,“ — ütles kommandant, — „wõiks
Teie nõuu küll ka pruukida; aga meie peame sellegipärast

šõanõuu korda seadma, enne pean ma aga Teie kõikide arwamist kuulma.

Kõigide healed oliwad minu wastu. Sgaüks arwas müiride ja suuretüki warjul paremat loota wõivat, kui awalikus lahengis.

Mina pean teile aga ka ütleva, mu herrad, et mina noore ohwitseeri herra Grinjeffiga ühes nõuus olen. Mina mõtlen, et meie oma paremate sõariistadega awalikus lahengis küll wõitu saaksime." — Tuba olin mina komandandi sõnade üle rõõmul ja waatsin uhkete arglikude ametnikude peale. — Komandant aga ütles edasi: "Siiski ei tohi ma oma kaela nii suurt wastutust tõmmata, sest šõaõnn on kahtlane, ja teie olete kõik meie kahe arwamise wastu; peame suurema hulga tahtmist heaks wõtma. Ja küll saame oma soldatitega iga tahes ka wallidegi tagast mäsajatele palawat tegema."

Nüüd waatsiwad mitmed pilkawail filmil minu peale. — Šõa nõukogu läks ühest ära.

Mõne päewa pärast saime näha, et Pugatšeffi sõna oli pidanud ja Drenburgi peale tuli. Kõrge walli pealt tundsin mina seda mäsajate pealikut walge hobuse seljas oma summa ees ligemale tulewat. Minu arwates oli tema hull nüüd kümme kord suurem, kui enne. Selgeste nägin ma ära, et Drenburg pitka aega ümber piiratud pidi saama, ja seda kõik mõeldes oleksin ma südametäiega peaaegu nutnud.

Mina ei taha Drenburgi ümber piiramisest palju kirjutada; see sünnib enam sündinud lugudes rääkida, kui ühe perekonna juhtumistes. Lühidelt ütlen aga, et see ümberpiiramine linna ametnikude rumala šõanõuu läbi kõigile suurt häda tõi; nälg läks pea suureks, nii et kõigil šõameestel siin nälganud linnas üli igawaks läks otša ära oodata. Aega mööda hurjusiwad linna rahwas suuretüki kuulidega, mis siin ja seal majade sisse löiwad, ifka enam ära; ka Pugatšeffi tormijooksudest ei hoolinud nad suureste midagi. Mulle oli aeg surmaks igaw. Ka ei olnud ma kirja ega muud teadust Maariaast saanud, sest mäsajad oliwad teed kõik kinni pannud. Maariaast lahus olemist ei jõudnud ma enam kannatada. Minu ainus troost oli weel linna ees ratsulistega wäljas olla ja mäsajatega wõidelda. Pugatšeffi armu läbi olin omale väga wileda hobuse saanud, kellega oma puudu-

likku toidust jagasin ja iga päew linna ette wälja läksin Kasakatega wõitlema. Niisugustes wehklemistes jäi enamiste wõitlikka Kasakate poole, kes mitte nälgas ei olnud nagu meie, ja head hobused olivad neil ka; aga linna ratsulised läksiwad lahja, ja pool ära lõpnud hobustega wälja, seepärast oli sarnane sõapidamine igaw ja kasuta. Mõni lord läks ka meie näljane jalarahwas wälja; aga sügaw lumi keelis neid tugewamine Pugatšeffi laial seiswate salkade wastu wõidelda. Ilmaasjata müristasiwad suuredtülid walli pealt jala ja hobusemeeeste kaitsemiseks; need aga pidiwad igalord ruttu linna poole tagasi ruttama, ennegu suurem mässajate hulk nende peale sai tulla. See oli siin meie sõapidamise wiis, ja seda nimetasiwad Drenburgi ametnikud ettewaاتمیسے ja tarkuseks.

Ükskõud läks meie korrda, üht ratsuliste salka mässajaid laiaili ajada; mina kihutasin ühe Kasakalle järele, kes teistest taga oli jäänud, ja olin jo walmis, temale oma mõdegaga seljast läbi pistma, tema aga wõttis häkitiselt oma kübara peast ja hüidis: Head päewa, Peeter Andreiwitsh, Sumal õnnistagu Teid!"

Nüüd nägin ma, et see Maksimitsh oli. — Minu rõõm oli suur. „Tere! Maksimitsh“ — wastasin mina — „Millal tulid Bjelogorskistära?“ — Eile tulin, armas Peeter. Minul on üks kiri Teile ära anda.“

„Kus on ta?“ — hüidfin ma rõõmuga.

„Siin ta on!“ Nende sõnadega andis tama põuetasust mulle kirja, ööldes:

„Mina andsin Palashkale oma sõna, et teda, kuidatahes, Teile kätte tuua.“

Sell silma pilgul kihutas tema, ilma et ma teda tänadagi oleksin saanud, tuhatnelja teistele Kasakatele järele. Wari-sewate kättega tegin ma kirja lahti ja lugesin:

„Sumal on tahtnud, et minu isa ja ema mõlemad ühekorraga pidiwad surema. Minul ei ole nüüd enam kedagi kaitajat. Sinu käest loodan abi. Maksimitsh rääkis meile, et tema sind iga päew wäljatungimiste ajal olla näinud, ja ka, et sina oma elu sugigi ei hoida, ilma minu peale mõtlemata, kes ma sinu elu eest alati filmaweega Sumala poole õhkan. Mina olin kaua aega haige ja kui terrweks sain, sundis Aleksei

Zwanowitsh Schwarin, kelle käes nüüd siin wõimuus on, preestrit Gerasimit, mind tema kätte andma. Mina elan nüüd nagu wang meie omas majas. Aleksei püiab mind wägise omaks abikaasaks saada. Aga mina tahan eunem surra, kui Schwarinille minna. Tema ähwardab mind aga rööwlite laagrisse wiia, kui ma temale mitte järele ei anda. Mina palusin mõtlemise aega. Tema lubas mulle seks kolm päewa. Kui ma siis weel ennast temaga laulatada ei lase, siis ei ole mull enam peasemist. Urmas Peeter, sina ainuüksi oled minu kaitaja; aita mind waest! Palu kindralit ja teisi ohwitseerisid, et nii pea, kui wõimalik, abi saadaksiwad ja tule ise, kui wõid, ka ühes.

Sinu sõnakuulik wanelaps

Maaria Mironoff."

Minu meel läks segaseks, kui kirja läbi olin lugenud. Ilma halastamata andsin oma hobusele kannuksid ja kihutasin linna. Tee peal mõtlesin, mill wiisil tütarlast aidata; ei leidnud aga mingit nõuu. Linna saades rutasin kohe kindrali juure.

See käis omas kambriis edasi tagasi ja suitsutas piipu. Kui mind sisse astuwat nägi, jäi ta seisma. Ilma kahkluseta pani minu olek teda kohmetama. Hirmunud näul küsis ta minu hätilise tuleku järele. „Austatud komandant!“ — ütlesin mina — „tulen Teie, nagu oma isa juurde. Jumala pärast, ärge jätke minu palwet täitmata. See mõjub minu elu õnne külge!“

„Mis on siis juhtunud?“ — küsis wanamees imestates — „Mis ma wõin sinule teha? — räägi!“

Austatud komandant, lubage mulle üks polk soldatid ja üks poolrada ratsulisi, et Bjelogorski kindlus tagasi wõetud saaks!

Kindral mahtis terawaste minu peale, wast mõeldes, et ma meeletu olen. Ja palju teisiti ei olnud see ka mitte.

„Kuida? — Bjelogorski kindlust tagasi woita?“ — ütles tema wiimaks.

Mina wastutan selle eest, et see kindlus rööwlite käest ära wõetud saab! Laske mind minna! hüüdsin mina.

„Si, noormees“ — ütles kindral pead wäristates — „selle kauguse taga saab maenlasel kerge olema, teid siit pea-

punktist ära lahutada ja täieste ära võita. Teie ühendus peapuuktiga lähaks. ....

Šmatuse ja südametäiega nägin, et kindral sõakunsti seletust tahtis hakada andma ja selle pärast püüdsin tema jutu waele tuugida. — „Kaptein Mironoffi tütar“ — ütlesin ma — „kirjutab mulle ühe kirja sees praegu oma häda. .... Tema palub abi. Šhwarin tahab teda wägise omaks abitaasaks sundida.

„Tõeste?“ — hüidis kindral — „Ah see Šhwarin on üks suur kelm. Kui tema minu piiku langeb, siis peab ta nagu koer mahalastud saama. Nüüd peame aga kannatama. ....

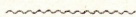
„Kannatama!?“ — Risendasin mina meeletumalt. „Sennilaseb tema Maariaga ennast wägise laulatada! ....

„Hoo!“ — naeris kindral — „see ei ole jo kellegi õnnetus. Selle tütarlapselle on parem, et ta Šhwarini emandaks saab. Saab selleläbi nüüd omale ühe kaitsja; ja kui meie pärast Šhwarini maha laseme, küll siis tema ka ehk omale jälle üht peiukest leiab. Noored lesed ei jae jo ilma peiuta; noor lest leiab palju rutemine omale meest, kui wallaline tütarlaps.“

„Mina tahan parem surra!“ — Risendasin mina tulises wihas — „kui teda Šhwarini kätte jätta.“

„Ahah!“ — ütles wanamees — „nüüd ma saan aru. Maaria on sinu armuene. See on puhas teine asi, õnnetu noormees! Aga mina ei wõi sind aidata! Soldatid sinu alla selle tarwis anda oleks mõistmata ja mina ei jõua seda wastudada. —

Mina pea langes noriku. Meel tahtis mull kaduda. Kurwalt läksin komandandi juurest ära. Häkitselt tuli mulle üks mõte päha. Lugeja saab järgmises peatükis sest teada.

XI. Peatük.

Mässajate küla.

Ehk lövi küll kuni on loomuse poolt,
Nüüd oli ta vaikne ja waga;
„Kuis oled sina minu koopa tulnud?“
Nii küsis lahkest mult.

A. Sumarokoff.

Rodu jõudes küsisin koke tormil Saweljitišhilt: Kui palju on meil raha?“ Meie täis on tad ikka,“ wastas tema naeratates; sest ehk küll need kurjategijad kõik kohad läbi nuuskisiwad, olin ma raha ometi nii kawalaste ära peitnud, et keegi kätte ei saanud.“ — Nende sõnadega näitas tema üht öberahaga täidetud kotikest. „Anna mulle nüüd pool sest rahast, küsisin mina“, pool jäegu sulle; mina reisin Bjelogorskisse.

„Minu armas Peeter!“ ütles tema; karda ometi Sumalat. Rööwliid on kõik teed kinni pannud. Kui sa iseenele elust ei hooli, siis mõtle oma wanemategi kurwastuse peale. Dota weel mõned päewad. Määgitaſse jo, et riigi poolt meile wäge appi tulla, ja siis saawad rööwliid ära wõidetud. Tema nõuu oli hea aga minule ei kölbanud ta ometi.

„Mina ei wõi jäeda; ma pean minema,“ ütlesin ma temale. „Ära ole kurb, Saweljitišh! Sumal on armuline. Ehk näeme teineteist jälle. Kui ma kolme peawa pärast tagasi ei ole.“ . . .

„Mis sa ütled? herra?“ ütles Saweljitišh minu jutu wahele. „Kui sa kindlaste seda nõuu oled wõtnud, et senna minna, siis tulen mina ka. Mina ei jäta sind ialgi maha.“

Mina teadsin ka, et tema minust maha ei jae ja läskſin seepärast reisitarwis kõik walmis panna. Ühe tunni pärast istusin jo oma tubli hobuse seljas, ka Saweljitišh oli omale ühe lahja kraejala muretsenud ühe meie naabri käest, kes looma enam ise ei jõudnud toita. Meie saime linna wärawasse, sealt lasti meid läbi ja Drenburg jäi meile ruttu seljataga.

See peal lasſin mina kõwaste sõita, waewaga lopperdas Saweljitišh järele ja kisendas ikka: „Mitte nii ruttu, herra, Sumala pärast, ära sõida nii ruttu! Minu pagana lombakas ei jõua järele!“

Varsti hakkasivad Berdshki küla tuled meile paist ma. Pime oli jo käes. Saweljitsih oli kõige oma palumisega alati minu kannul. Siin külas oli minu teada üks suur jagu Pugetsheffi hulgast korteris. Mina lootsin õnnelikult külast mööda saada. Aga varsti nägin ma pimedas wiis wahti, kes wist talupojad olivad. Need olivad Pugetsheffi eeswahid, ja hüidsiwad meid. Et aga mina nende saladusesõna ei tunnud, tahtsin ma mööda sõita, aga nemad piirasiwad mind ümber ja üks wõttis minu hobuse ratsufist kinni. Mina tõmbasin oma möega ja löin temale pähä. Tema paks müts peastis teda surmast fiiski tuikus ta maha. Teised sawiwad hirmu ja paniwad plagama. Seda filmapiltu arwasin ma omale õnneks, andsin oma hobuselle kannulsid ja kihutasin edasi. Saweljitsihiga oli aga pahem lugu; tema wana hobusetül ei olnud minu järele jõudnuud ja rööwliid wõtsiwad ta kinni.

Tüki maa taga jäin mina seisma ja sain aru, et tema lõksu oli saanud. Salamaid pöörasin oma hobuse ümber ja ruttasin tagasi, teda lahtipeastma. Senna minnes juhtusin kahe suure lumehange wahele, kuulsin ka siinsamas ligidal Saweljitsihi kisendamat. Mina sõitsin ruttu sennapoole, aga nägin ennast häkitselt kaheltpoolt lumehangedest ja eest ja tagast kümme-kond talupojadedest ümberpiiratud olewat. Saweljitsih oli jo kinniseutud. Nad kargasiwad suure kisaga minu peale, tõmasiwad mind hobuse seljast maha ja üks nendest, kes wist nende peamees oli, ütles tema wiia meid kohe keisri juure. „See on keisri asi“ ütles ta „kas tema teid kohe üles puua laseb, ehk seda homme hommikuks teha jätab.“ Mina ei püüdnudki wastu panna. Saweljitsih oli ka rahul ja mehed wedasiwad meid suure heameelega edasi.

Meie jõudsiime külasse. Kõikist majakestest paistis tuli; uulitsa peal woolas meile suur hull rahwast wastu. Wiimaks saime ühe maja juurde, mis kahe rist uulitsa nurga peal seisis. Wärawa ees seisiwad siin mõned wiinahaamid ja kaks suurtükki. „Siin on see loss,“ ütles meie wangiwõtjate peamees „ma lähän teid teada andma.“ Tema läks maja sisse. Mina ootsin tüki aega. Wiimaks tuli ta tagasi ja ütles: „Tule nüüd, meie isa on käskinud seda kinni wõetud ohwitseeri oma ette tuua.“

Mina astusin sisse. Maja oli kahe rasvatüünlaga wal-
 gustud ja seinad kullatud paberiga üelöödud. Muudu oli
 maja nagu kunagi siinseil talupojadel. Pingid olivad sein-
 ääres, üks laud, rippuwa pesuriist, üks käterätik, ühes nurkas
 ahi ja seal kõrwal üks suur waas, mis kausidega oli täidetud
 seisiwad omal tutwal kohal. Pugatsheffil oli punane kasukas
 seljas, kõrge kübar peas; ta seisis praegu püha kujude juures
 ja näitas ennast kaunis toredaste wälja. Tema ümber seisi-
 wad mõned ülemad pealikud. Ühe Drenburgi ohwitseri kinni-
 wõtmise oli neid kõiki uushimuliseks teinud, ja nad walmis-
 tasiwad ennast sõbraliku wastu wõtmisele. Pugatsheff tundis
 mind esimesel filmapilgul ära. Kohe oli tema toredus kadu-
 nud. „Ah, Teie, armulised, kuidas käsi käib?“ ütles tema nae-
 ratades. „Kust find Sumal toob?“ Mina wastasin; et ma
 ühe asjatalitusel reisismas olin ja et tema rahwas mind kinni
 oliwad wõtnud. „Mis asjatalitus see siis oli?“ küsis tema.
 Mina ei teadnud, mis ma wastama pidin. Pugatsheff mõtles
 et mina oma asja kõige seltsi ees ei tahtnud rääkida, ta käs-
 kis teisi wälja minna. Suurem hulk kuulsiwad sõna, aga kaks
 ei liigutanud ennast paigastki. „Räägi aga julgeste,“ ütles
 Pugatsheff. Nende kahe eest, kes siin on, ei salga mina ial
 midagi. Mina silmitsesin kõrwale Pugatsheffi sõbrade poole.
 Teine neist oli wana mees halli habemega, ja ei olnud temal
 midagi muud aumärki kui aga üks sinine lint, mis üle õlade
 jahi peale oli õmmeldud. Seda teist meest ei wõi mina aga
 ialgi unustada. Ta oli kõrge kaswuga, näust ilus, pihast
 tugew ja wõis neljakümmne aastaline olla. Suur punane
 habe, hallid wälkuwad filmad, nina ilma sõõrmita ja punased
 plekid näu ja otsaesise peal tegiwad tema walget nägu ime-
 likuks. Riiete poolest oli tall punane särk, kirgiisikuub ja
 kasakapükid. See esiteks nimetud oli, kuidas ma hiljemine
 kuulsin, üks põgeneja korporaal Bjeloborodoff, ja see tõine,
 nimega Sokoloff, oli üks suur kurjategija, kes jo kolmkord
 Siberi mäekaewandusest ära oli põgenenud. Nende hirmsate
 inimeste keskel läks põlgdusega minu meel segaseks. Pugat-
 sheff küsis jälle: „Räägi, mis suguse asja pärast tulid Dren-
 burgist wälja?“

Minule tuli üks hea mõte, Pugatsheffi autundmise külge
 puudutata. „Mina tahtsin Bjelogorskisse ruttada,“ ütlesin ma

julgeste, „et üht waestlast ära peasta, teda sääl ülekohtusel wiisil waewatakse.“

Pugatsheffi filmad wälkusiwad wihast. „Kes minu rahwa seast tohib ühele waesele lapsesele liiga teha?“ — „Sshwarin on see“ wastasin mina. „Tema hoiab teda tüdrukut wangis, kes sinu sealolemise ajal preestri juures haige oli, ja tahab teda wägise omale naeseks.“

„Mina tahan Sshwarinit õpetada“ ütles Pugatsheff hirmsal healel. Kas ta tohib rahwalle ülekohtu teha. Ma lasan ta üles puua.“

„Ühe sõna pealt?“ ütles Sokoloff kärisewa healega. „Ilmaasjata ruttasid sa Sshwarinit senna komandandiks nimetama ja nüüd rutad teda niisamati ilmaasjata ülespooma. Kasa-laid oled sa jo pahandanud, et nendele üht mõisnikku ülemaks andsid; aga ära tee ka weel mõisnikusid nüüd sellelābi wihaseks, et neid nii häkitselt karistad.“

„Aga nemad ei ole ka kahetsemise ega armu wāärt!“ hüidis sinise lindiga wanamees. Sshwarinille on karistamist tarwis. Aga poleks ka see sugugi paha, kui selle noore wangi langenud ohwitseri käest mõnda sõna rohkem saaks küsitud. Kui tema sind mitte omaks keisriks ei tunnista, siis ei ole tall ka õigust, sinu käest abi otsida. Kui tema sind aga keisriks peab, miks oli ta seni ajani sinu waenlaste seltsis Drenburgis? Mina arwan, nagu oleks tema Drenburgi komandi poolt salakuulamisele wälja läkitatud.“

Selle wana kurjategija uid näitas minu arwates kaunis terane olewat. Külm wärin käis mull üle ihu, kui ma mõtlesin, mis suguste inimeste käes ma nüüd olin. Pugatsheff oli aga minu kohklust tähele pannud. „Ahah Teie, armulised,“ ütles tema pilkawalt naeratades, „minu ülemal kindralil näitab õigus olewat, mis arwad?“

Pugatsheffi pilkamine andis mulle jälle julgust; rahulikult ütlesin, et ma tema wõimuse all olen ja tema miuuga wõib, mis ta tahab.

„Noh hea küll,“ wastas Pugatsheff. „Ütle mulle aga ometi kuidas Drenburgis lugu on?“

„Sumal tänatud“ wastasin mina „seal on kõik hästi.“

„Hästi?“ korrutas Pugatsheff. „Aga rahwas surewad nälga?“

Tema ütetus oli tõsi; aga mina olin oma wande kohusse järgi rääkinud.

„Sa näed,“ ütles see wanamees jälle, tema waletab sinule suu sisse. Kõik Drenburgist wälja põgenejad ütleswad, et seal nälg ja katk olla ja raibetki maijuse roats arwatawat; see noorherra aga ütles, et seal kõiki küllalte olla. Kui sa Sshwarinit üles tahad puua, siis poo ka seda jõmpfikut ühe ja sellesama wõllasse, et neil teineteist poleks tarwis kaetseda.“

Selle wõlawäärt wanamehe jutt näitas Pugatshewi peale mõjuwat. Sunnaks hakkas Sokoloff oma seltslasele wastu rääkima. „Täta ometi maha, Naumitsh,“ ütles tema. „Sina tahad ikka tappa ja kagistada, kes aga sinu kätte juhtub. Mis sugune suur murdja loom sina küll oled! Näe, seisab ise teise jalaga jo haua ääre peal ja tahab ikka aga surmata; kas sa küll ei ole jo werd walanud?“

„Kuidas sina ühe korraga nii wagaks oled saanud,“ wastas Bjeloborodoff. „Kust sull häkitsest nii hale meel peale tuleb?“

„Mina olen küllalte ka werd walanud;“ wastas Sokoloff „aga oma waenlasi olen ma maha pörutanud, ja mitte üht ainust, kes mult abi nõudis. Wäljal, rist teede peal ja pimedas metsas olen ma mõndagi tapnud, mitte kodus ahjutaga; kirwe ja haamriga, mitte naeste loriga.“

Wanamees pööris pea kõrwale ja pomises: „Kinnikawanud ninasõormik! . . .“

„Mis sa pomised seal, pagana wõrukael!“ kisendas Sokoloff. Ma tahan su ninasõormid pitsitada! Dota aga, sa saad minu tangisid katsta. Küll ma sind üks kord ka wõllas näen! Müid aga hoia, et ma sinu halli habet wälja ei katku!“

„Kindrali herrad,“ hüüdis Pugatshew toredaste, „see ei oleks sugugi õnnetus, kui kõik Drenburgi koerad ükskord lüli-sambas jalgu siputaksiwad, õnnetus on aga see, kui meie suured karukoerad tõineteisega purelewad. Tehke rahu!“

Sokoloff ja Bjeloborodoff jäid waid ja wahtisiwad tor-sukil üksteise peale. Mina kartsin oma lugu nüüd wäga pahaks minemat ja sellepärast püüdsin juttu parema külje poole wiia; ruttu pöörsin ma Pugatshewi poole ja ütlesin sõbruti: Hoi, mina oleksin pea koguni unustanud, sind hobuse eest tänada, mis sinult kingituseks sain. Ilma sinu abita oleksin ma küll tee peale ära külmanud.

See kavalus läks õnneks; Pugatšheff sai rõõmsaks. „Wõlga oli jo tarwis tasuda,“ ütles tema ja pilgutab filmi. „Käägi mulle siis ka ometi, mis lugu on selle tüdrukuga, kellele Schwarin ülekohut teeb? teeb see wast sinu noore südamekesele ka waewa? Hae?”

Kui ma nüüd tuule heale poole pöörmist märkasin, ei arwanud ma enam tõtt tarwis warjata olewat ja wastasin: „See tütarlaps on minu pruut.“

„Sinu pruut?“ hüidis Pugatšheff. „Miks sa mulle seda ennem ei ütelnud? Meie tahame leid kohe kaulatada laske ja siis pulmas purjutada.“ Sellepeale ütles ta Bjeloborodoffile: „Kuule, kindral, see noorherra on minu wana sõber. Istugem õhtut sööma. Homme tuleb targem nõuu; siis saame näha, mis teha tuleb?“

Kaks kassakatüdrukut, selle majaperemehe tütreid, katsiwad walge riide laua peale, kandsiwad leiba, kala, suppi, mõned pudelid ja wiina ja õlut lauale, ja nenda pidin mina wastu tahtmist teist lorda Pugatšheffi ja tema hirmsa seltslastega söömalaual olema.

Söömine ja joomine kestis tüki ööd. Wiimaks saiwad rõõwliid kõik wiinawäsinuks; Pugatšheff suikus oma koha peal, tema sõbrad tõusiwad üles ja andsiwad mulle ka märki, tema juurest äraminna. Sokoloffi käsu peale wiis mind wahimees ühte kambriisse, kus ma ka Saweljitschi ees leidisin. Saweljitschi heitis minu käsu peale kohe maha, ohkles ja kuhkles aga tüki aega, enne kui magama jäi. Mina aga lasksin oma mõtetelle wabawoli ja kõigel õöl ei tulnud und mulle filma. Teisel hommikul kutsuti mind Pugatšheffi käsu peale. Mina läksin. Maja ukse ees seisis üks kipitka kolme hobusega. Rahwas tungisiwad uulitsa peale. Mina leidisin Pugatšheffi ees kambriis, reisi mantel seljas ja kõrrge kirrkuisimüts peas. Tema seltsimehed seisiwad waikestest ümber teda. Ta teretas mind sõbralikult ja käskis oma kõrwale kipitkasse istuda.

Meie istusime sisse. Minu süda peksis kõwaste. Hobused hakkasiwad minema; kell helises aisa külles ja ruttu lendas kipitka edasi.

„Pidage! pidage! hüidis meie taga üks häda heal, mina waatsin tagasi ja nägin Saweljitschi järele jookswat. Pugatšheff käskis hobusid kinni pidada. Armas Peeter! hüidis

minu teender. „Ära jäta mu wanus peawades mind maha! Ära unusta mind nende kelmide hulka . . . — „Oho, wana lornpea!“ ütles Pugatsheff. „Waat meie näeme teineteist jälle. Noh, istu ette pukki!“

„Ma tänan, herra“, ütles Saweljitsch pukki istudes. „Sina oled armulikult minu wana mehekese peale waatnud; Sumal andku sulle selle eest sada aastat terwist. Saada aastat tahan ma sinu eest Sumalat paluda ja jänesse nahkse kasuka peale mitte enam mõteldagi.“

Sunneks ei pannud ka Pugatsheff tema sõnu tähelegi. Hobused sõitsiwad edasi, rahwas jäiwad seisma ja teretasiwad sügawaste kummardates. Pugatsheff nikutas peaga mõlemille poole. Pea oli meil küla laugel jella taga, ja sõit läks tee peal rutuste.

Sga üks wõib arvata, et see teekond mind praegu mõnes tükis röömustas, mõnes aga ka südant piinas. Pea pidin oma kadunudarmatud Maariat jälle nägema. Mina mõtlesin ka selle innimese peale, källe käes minu õnn ja õnnetus, elu ja surm oli. Mina mõtlesin tema rööwimist ja tapmist, ja jälle, et seesama hirmus inimene ennast minu peastjaks annud, ja tahtis mulle mu kõige armsamat ka ära peasta. Aga Pugatsheff ei teadnud mitte, et see peastetaw kaptein Mironoffi tütar oli. Shwarin wõis seda temale ütelda; ka wõis ta mõnd teist juhtumist mööda seda teda saada. Mis saab tema siis Maariaga tegema? Külmal wärin käis nende mõtetega minu ihu üle ja karwad kõusiwad mul püsti. „Mis ja mõtled nüüd nii sügawaste?“ küsis häkitiselt Pugatsheff.

„Mis mõtlen?“ korrutasin ma. „Kuida ei peaks ma mõtlema? Mina olen mõisniku sugust ohwitser, ja eile weel sõdisin sinu wastu, täna sõidan sinuga ühe lipitka sees ja kõik minu eluõnn on sinu wõimuses.“

„Noo“ ütles Pugatsheff — „kas see siis sinu meelest nii hirmus on?“ Mina wastasin, et ma tema käest mitte üksi andeksandmist, waid ka pealegi teiste kasakate werejanu wastu abi olin lootnud.

„Sinul on õigus, Sumala pärast sinul on õigus!“ — ütles Pugatsheff. Täna weel ütles see wanamees, et sina üks salakuulaja olla ja sind olla tarwis kohe ülespuua; aga mina ei wõtnud nende nõuu.“ Siin rääkis tema tasamine, et

kutsar ja Saweljitsch ei kuuleks: „Minal oli ikka sinu wiina-
klaasitäis ja jänessekasukas meeles. Sa nääd, ma ei ole
mitte werejänuline, nagu sinu Wenewennad kisedawad.“

Mina aga ei tahtnud temale Bjelogowski lülisammast
meele tuletada ja jäin wait.

„Mis räägitakse minust Orenburgis?“ küsis Pugatshoff.

Üteldakse kaunis raske olewat, sinuga walmis saada. Sa
teistte ei wõi ka üteldagi, sina oled wahwaste sõdinud.

Minu sõnadeaga näitas tema isfarmastus kerkiwat. —
„Jaa,“ — ütles ta rõõmsa näuga — „minul on kõige parem
sõdimise wiis. Kas nad Orenburgis teawad ka sest lahingist,
mis meie Suusshewa juures oleme wõitnud? Neli kumment
kindralit on Wenewäe poolt langenud, neli polku wangi
wõetud. Mis sa arwad, kas Preisi kuningas wõiks ennast
minuga mõeta?“

Rõõwli kiitlemine oli minu meelest naeruwäärt. „Mis
sa isi arwad,“ — ütlesin mina, kas sa arwaksid suurt Preisi
Pritsu ära wõita jõudwat?“

„Ah, Preisi Pritsu? Miks mitte?“ küsis Pugatshoff
toredaste naeratates. „Mina wõidan teite kindralid ära ja
need on ometi teda üks kord, ja weel enamki löönud. Anna,
mulle aga aega, mis siis wälja tuleb, kui ma Moskwa kal-
ale lähän?“

„Mõtled sa tõeste Moskwa peale minna?“ küsisin mina.

Tema jäi mõtlema ja ütles waikselt: Sumal teab.
Minu tee on kitsas; ja mo tahtmine ei sünni mitte ikka.
Minu rahwas teeb enamiste oma tahtmist. Nemad on rõõw-
lid. Mlati pean ise filmad ja kõrwad lahti hoidma. Kõige
esimese õnnetuse juhtumisel saawad nemad oma kaela minu
pead äraandes lahti peastma.“

„See on tõsi!“ — ütlesin mina. „Kas ei oleks parem,
kui sina ennast õigel ajal nendest lahutaksid ja keiseriinalt
armu paluksid?“

Tema naeratas pahaselt. „See on hilja, nüüd ei aita
enam andeks palumine. Mulle ei anta enam armu; sõedin
parem edasi. Kes teab, ehklähäb wast ometi õnneks. Grishka
Drepjoff walitses ka Moskwas.“

„Aga kasja tead, kuidas tema ots oli?“ — küsisin mina. Da kukutati ühest aknast maha, tapeti ja põletati ära, laaditi tema tuhk ühe suuretüki sisse ja lasti siis laeng minema.“

„Pane tähele“ ütles Pugatsheff — „mina tahan sinule üht lugu rääkida, mida ma omas noores põlves ühe Kalmüki naesterahwa suust kuulsin. — Ükskord küsis kotgas kaarnalt: „Ütle õige, kaarnas, kust see tuleb, et sina siin ilmas kolmsada aastat elad, mina aga ainult kolmkümmend kolm?“ „See tuleb sest“ — vastas kaarnas, „et sina sooja werd jood, mina aga ennast raipest toidan.“ Kotgas mõtles: „Pea kinni, mina võin ka katsuda, sinuga ühes raiabet süia. Heakene küll. Kotgas ja kaarnas lendasivad ühes minema. — Warsti näewad üht lõpnud, hobust maas, lastivad senna maha kus raipe oli. Kaarnas hakkas kohe nokkima ja kiitis suure healega kallist toitu. Kotgas nokkas ka korra ja weel korra, lõi siis tiibu kõwaste koku ja ütles kaarnale: „Ei, wend kaarnas, ükskord wärskest werest kõht täis süia on palju enam, kui kolmsada aastat raipest elada.“ — „Nii las siis olla, kuidas Sumal tahab,“ Kas see Kalmüki wanajutt on sulle ka meelejärgi?“

„Wäga meelejärgi“ — vastasin ma. „Aga riisumisest ja tapmisest elada, seda nimetan mina raipe söömiseks.“

Pugatsheff waatas imestates minu otsa ja ei wastanud midagi. Täime mõlemad wait, iga üks oma mõtetesse. Laterlane — kutsar — hakkas üht haledat laulu. Sameljitsh suikus puki peal ja tuikus teisele ja teisele poole Häkitselt härkasin ma ja nägin häkise Uralijõe kalldal püstpakkudega ümberpiiratued külakest, kust ka kella torn paistis, ja ühe weerand tunni pärast jõudsime Bjelogorski kindlusesse.

XII. Peatüff.

W a e n e l a p s.

Meie noorel õunapuul'sel
Pole latwa, aga kaswu,
Meie wüürsti lapsel'sel
Pole isa, ega emä:
Kes tad wõiksid ehitada,
Teda õnnistada.

Wenerahwa pulmalaul.

Kipitka sõitis komandandi maja ette. Ššwarin tuli meile trepi peal wastu, täieste kasakate riides. Kui ta mind nägi, sai ta natuke kohklaseks. Siiski tuli ta wirgaste minu juurde, andis mulle kätt ja ütles: „Kas sina oled ka jo üks meie feltslane? Kas ammugi?“ — Mina pöörasin temale selja ja ei wastanud sõnagi.

Minu süda nuttis, kui seia lutwa tuasje astusime, kus õnetuma kapteini nimekiri seina pääl rippus. Pugatšheff istus sohwa peale ja läskis mind tooli peale istuda. Ššwarin walas temale õnne soowides wiina klaasisse, Pugatšheff jõi ühe klaasi ja läskis teda ka mind teenida. Ššwarin astus toldrekuga klaasiga minu juurde; mina aga pöörasin talle selja. Tema jäi jälle nagu kohklases. Wõib olla, ehk ta wast märkas et ka Pugatšheff talle mitte wäga sõbralik ei olnud. Pugatšheff rääkis esite üht ja teist. Häkitselt aga küsis: „Ütle, wend, mis sugust tudrukut hoiad ja siin wangis?“

Ššwarin säks näust surnukahwatuks. „Herra,“ ütles ta wärisema healega, „tema ei ole mitte wangis . . . tema on haige . . . ülewel naesterahwa kambri.“

„Wii mind senna,“ ütles Pugatšheff ja toufis üles. Wastu rääkimine oleks asjata elnud. Ššwarin wiis Pugatšheffi üles. Mina läksin ka. Trepi peal jäi Ššwarin seisma. „Herra!“ ütles ta. „Teil on wõimus, kõi minu käest nõuda, mis ta hate, aga ärge seda lubage, et üks kolmas minu proua magamise kambriisse tuleb.“

Mina wärisefin „Sina oled siis jo laulatud!“ ütlesin ma Ššwarinile ja olin walmis, et teda tütikis kiskuda.

„Rahu!“ — ütles Pugatšheff waele. „Jäta minu hooleks! Sa sina“ kätatses ta Ššwarinille „ära püia

wastu panna! Olgu see sinu proua, ehk mitte, mina wiin tema juure, keda ma tahan. Andreiwitsh, tulge minu järele!"

Kambri ukse juures seisatas Sshwarin jälle ja ütles madala healega: „Herra, mina annan Teile teada, et tema sojas tõbes haige on ja kolm pääwa jo jampsib.

„Tee üks lahti!“ ütles PugatshEFF.

Sshwarin otsis taskudest ja ütles, tema olla wõtmed ära kautanud. PugatshEFF lütkas jalaga wastu ust; luff läks katti ja üks lahti, meie astusime sisse.

Minu weri taretas soontes. Ühe wana kuue sees, kahwa. tanud, haige ja lahtise juustega istus Maaria pöranda peal. Tema ees seisis üks weekruus, mille peal üks õhulene leiwatüki kene oli. Mind nähes ja waadates wärises ta ja nuttis suure healega, Mis mina siis mõtlesin — ei mälesta ma enam.

PugatshEFF filmitses Sshwarini peale ja ütles mõruda naeratusega: „Sinu latsaret on hea!“ Siis astus Maaria juurde: — „Ütle mulle, mu tuike, miks pärast karistab sind sinu mees? mis kurja ja oled teinud?“

„Miu — mees?“ küsis Maaria. „Tema ei ole minu mees. Tal ega ilmaški ei ja mina tema abikaasaks. Parem saan ma surema — ja surenka, kui mind mitte ei peasteta!“

PugatshEFF waatis wihaselt Sshwarini poole. „Ja sina tohtisid mulle waletada?“ — ütles ta temale. „Kas sa ei tea, hukkäläinud, mis sa sellega teenid?“

Sshwarin langes tema ette põlwili. . . . Põlastusega wahtisin mina nüid selle ohwitseeri peale, kes ühe pögeneja kasaka ees põlwepeal oli. PugatshEFF sai tasafasemaks. „Seeford lepin sulle“ ütles ta Sshwarinile; „aga pea meeles, ühe uue elsituse ajal saab ka see juure arwatud!“ Siis ütles ta Maariale: „Mine nüid siit kambrist ära, armas neiukene, mina annan sulle priiust. Mina olen keiser.“

Maaria waatas kartlikult tema peale ja sai aru, et see tema wanemate mõrtsukas oli. Siis kattis ta mõlemad käed silme ette ja langes minestades maha. Mina ruttasin talle appi. Ja häikiselt astus ka Palashka seia kambriisse ja hakkas Maaria ümber hoolega talitama.

PugatshEFF, mina ja Sshwarin läksime ära ja pöörasime sööma kambriisse.

„Noh, noor herra!“ ütles Bugatsheff naerdes — nüüd oleme selle armsa neiuksese peastnud. Mis sa arwad, kas meie ei kutsu mitte preestrit seia ja laseme tema õetütart laulatada? Kui see sinule meelepärast on, tahan mina isamees olla ja Shwarin peiupois. Siis paneme wärawad kinni ja joome ja purjutame, nii et küll saab.“

Mis mina enne karisin, tuli kätte. Shwarin sai meele- tumaks, kui ta Bugatsheffi soowimist kuulis. „Herra!“ hüidis tema. Mina olen süialune, et Teile petsin, aga ka Grinjeff on teid ära kawaldanud. See neitsi ei ole preestri õe, waid Mironoffi tütar, kes selle kindluse ära wõitmise ajal karis- tud sai.“

Bugatsheff pööris omad tulised silmad minu poole: „Kuidas on see lugu?“ küsis ta kahlaselt.

„Shwarin on tõtt ütelnud“ — wastasin mina kindlaste.

„Seda ei ole sina aga mulle ütelnud“ ütles Bugatsheff kulmu kortsutates.

„Mõtle ometi“ wastasin mina, „kas ma sinu meeste kuuldes ütelda oleksin wõinud, et Mironoffi tütar weel elab? Nemad oleksiwad teda sealsamas tüka kiskunud, tema oleks tõeste surma leidnud.“

„See on ka tõsi“ wastas Bugatsheff jälle heal meelel. „Minu joodikud ei oleks selle neitsikesele ka armu annud. Preestri emand tegi hästi, et ka häda sunnil waletas.“ — Kui mina tema head tuju märkasin, rääkisin ma temale edasi. „Kuule, mina ei tea, kuidas ma sind nimetama pean ja ei tahagi teada, aga Sumal teab, mina tahaksin rõõmjust oma eluga seda maksta, mis sina mulle head teinud oled. Siiski ära nõua minult midagi, mis mu auu ja risti inimese tund- mise wastu läib. Sina oled minu hea tegija. Öpeta seda, mis oled alganud. Lase mind selle wäselapsega ühes minna. Siis, kussa ka ial oled, ehk mis sulle juhtuma peaks, kõiges jääd ja ikka meie hea tegija, ja iga päew tahame meie sinu patuse hinge eest Sumalat paluda!“

Bugatsheffi süda oli liigutatud. Sinu tahtmine saagu täidetud!“ — ütles tema. Pean ma sind karistama, siis karistan sind; pean ma sulle armu andma, siis annan sulle armu. Wõta oma armukene, saada teda, kuhu sa tahad, ja Sumal andku teile armastust ja nõuu.“

See peale lastis ta Eshwarinit ühe saatekirja walmis teha, kellega kõigist kohtadest ja kindlustest läbi wõis minna, mis tema mõimu all oliwad. Eshwarin oli kõige selle juures nagu uimane. Pugatsheff tahtis kindlust ülewaat ama minna. Eshwarin läks temaga ühes. Mina hakkasin reisi peale walmistama.

Ma ruttasin Maaria kambri minema; aga ukse oli kinni; mina koputasin ukse külge. „Kes seal on!“ küsis Palashka. Mina ütlesin oma nime, Maaria armast heal helises mulle wastu: „Odate, Peeter, mina panen riidesse. Minge preestri juure, meie tuleme ka warsti.“

Mõõmuga läksin ma preestri majasse. Tema ja proua rutastiwad minule mõlemad wastu. Sameljitsh oli seia jo sõnumid toonud. „Tere, Peeter Andreiwitsh“ ütles preestrina — „Sumal on meid jälle lastnud kokku saada. Kuida käsi käib? Sga päew oleme Teid mõtelnud. Oh, Maaria on palju kannatanud! — Kuida see tuleb, et Pugatsheff sind ära ei ole tapnud? Tänu olgu selle rööwile ka minu poolt!“ — Ole wait, wanakene, ütles preester Serafim. Ära lobise mitte kõiki asju wälja, mis sa tead ja mis suhu tuleb. Palju jutustamise sees ei ole midagi õnne. Astuge sisse, armast Peeter-Andreiwitsh. Meie ei ole kaua enam koos olnud.

Preestrina tõi meile süia ja rääkis sorinal edasi, kuidas Eshwarin Maaria wägise nende juurest ära wõinud ja kõik neid lugusid. Mina rääkisin neile lühidelt ka oma juhtumisi. Seal läks ukse lahti ja Maaria astus sisse. Lahle naeratus lehwitas tema kähwatanud näu peal. Tema oli wanad riided ära pannud ja oli nagu ennegi, lihtsalti, aga armsaste riides.

Mina wõisin tema lätt ja ei saanud tükil ajal mitte sõnagi ütelda. Mõlemad jäime wait, sest südamed oliwad rõõmusest üli täidetud. Pere rahwas nägimad, et neid seia praegu just tarwis ei olnud ja jätswad meid üksi. Müüd oli kõik häda unustud. Meie andsime lugemate korde suud, nii et ei tahtnud enam lõppeda.

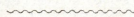
Maaria jutustas mulle kõik, mis temaga kindluse ära wõitmise pääwast süit saadik oli sündinud, rääkis mulle kõik kiusamisest üles, millega see hullaläinud Eshwarin teda oli waewandanud. Meie tuletasime omale endist õnnelikumat aega meele... Nuttsime mõlemad. — Seia ei wõinud Maaria milgi nõul

enam jäeda. Drenburgisse minna, ei olnud ka hea, sest seal oli nälg ja kätt. Mina soowisin temale et ühes minu wanemate juure lähaksime, ja mina sealt tagasi Drenburgisse tuleksin, kunni isama mind tarwitaks. Sakkatuses oli temale see nõuu wasta meelt, sest ta kartis minu isat. Mina aga püidisin temale selgeks teha, et isa seda omaks kohusselts ja pealegi weel õnneks armama saaks, kui tema ühe isamaa eest surnud, ausa sõamehe last oma warju alla wõiks wõtta. „Armas Maaria,“ ütlesin ma wiimaks, mina pean sind omaks tulewajeks abikaasaks. Smelikü juhtumiste läbi oleme meie teineteise külge kaswanud. Midagi ei wõi meid enam lahutada.“ Maaria kuulis minu ütelist rahuliste pealt; ütles aga, et ta üksi siis, kui minu wanemad lubada, ennast minuga wõida ühendada. Mina ei rääkinud selle peale enam midagi, waid andsime weel palawas armastuses suud ja nõnda oli meie wahel kõik kindel.

Ühe tunni järele tõi mulle üks Bugatshewi käskjalg saate kirja ja käskis mind ka kohe tema juure tulla. Mina leidsin teda reisile walmis. Ma ei wõi seda ütelda, mis mo südant ja meelt täitis, kui seda inimest Sumalaga jätsin. Minule üksi oli tema hea olnud ja mull oli temast halemeel. Minu palawam soowimine oli, et teda rööwliste keskelt peasta ja tema pead hukatuselt wälja fiskuda, kunni weel seks õiget aega oli. Mina tahtsin temaga selle üle tõsiselt rääkimist hakkada; aga Shwarin ja kõik rahwas, kes meie ümber tungisiwad keelisiwad mind, seda temale ütelda, millest minu süda täis oli.

Seas sõbruses lahkusime meie. Ribitkasse istudes ütles ta weel mulle: „Säege terweks, aus herra, ehk saame jälle mõnikord teineteist näha!“

Ka meie Mariaga jätsime warsti preestri ja tema emanda Sumalaga ja sõitsime Bjelogorskiist ära.

XIII. Peatüf.

Wangikoda.

„Käsi käsi mind; Sest ärge pahanbage;
Leid pean kohe wangikotta wiima!“
„...Ma walmis seks! Siiski ka seda looban,
Es saate mull' mu süüdi awalbama?““
Kujäshnin.

Nende imelikude juhtumiste läbi olin ma nüüd armsa neiuga ühes, kelle pärast wiimsel ajal weel suures mures olin olnud. See kõik tuli mulle nagu unenägu ette. Maarja istus sõnalausumata, mõtetes minu kõrwal saanis. Kahe tunni sõidu järele jõudsi me ühe lähema kindluse, mis ka Pugatshewi wõimuse all oli. Siin wahetasime hobused ümber, ja mind wõeti ausaste wastu. — Kindluse komandant, üks habemik Kasakas, laskis rutuste rakentada ja ütles, et meie õhtuks ühte weikesse linnakesse saada jõudma, kus üks suur jagu Pugatshewi seltslasi olla, kes homme tema suurema wäega ühendatud pidada saama. Meie sõitsime, kui komandandi Sumalaga olime jätnud, tuule kiirusel edasi. Widewikuks jõudsi senna nimetud linnakesse. Wärawa peal pidas meid wahi soldat kinni, ja hüüdis: „Kes on need reisijad?“ Meie kutsar wastas kõwa healega: „Keisri ristipoeg oma weikese perenaesega.“ Häkitselt piirasiwad hakk hufarid meid ümber ja wandusiwad, mis hirmus. „Astu aga saanist wälja kuradi ristipoeg!“ ütles habemik wahtmeister. „Küll sa saad kõige oma prenaesega sauna wihilema wiidud. Mina astusin wälja ja nõuudsin, et mind ülema ette saaks wiidud. Kui soldatid mind üht ohwitseeri nägid olewat, jätsiwad oma wandumist maha. Wahtmeister käskis mind hendaga ühes majuri juure tulla. Saweljitsch ei jäenud ka minust maha ja pomistas minema hakates: „Waat nüüd kutsari-laisuu oma keisri ristipojaga! Nüüd oleme põrgust puhastamisse tulesse sattunud. Mu Sumal! millal tuleb selle pagana lugule ots?“ — Hobused tuliwad meile samjammult kibitkaga järele.

Wiie minuti pärast saime ühe heledaste walgustud maja ette; wahtmeister käskis meid oodata ja läks ise majuri juure siise. Kohe tuli ta tagasi ja ütles: „majuril ei olla aega

mind wastu wõtta, olla käskinud meid wahi alla panna, weike perenaene pidada aga kohe sisse toodud saama." —
„Mis see peab tähendama?“ pörutasin mina tulise wihaga;
— Kas Teite majuril on ka weel uidu peas?“

„Mina seda ei tea, aus herra,“ wastas wahtmeister aga mind lästi, et Teid ära wiia, ja Teite weikest neiukest pean ma kohe majuri juure wiima.“

Mina tormasin tuhatnelja trepist üles ja majuri kambriisse, kus wiis kuus ohwitseeri kaarta mängiswad. Suure imestuse ja heameelega nägin, et see majur keegi muud ei olnud kui Zurin, kellega Simbirskis wõeraste majas biljardi olin mänginud.

„Du see wõimalik,“ hüüdsin mina. „Iwan Iwanowitsh, ometi oled sina?“

„Ah! Peeter Andreiwitsh!“ ütles Zurin healmeelel. Misjugune kogemataus sind seia on toonud? Dere tulemast, wend. Tahad ka üht kaarti panna?“

„Ma tänan. Lase mulle parem ruttu üht korterit anda.“

„No noh? korterit? jae minu juurde!“ — „Seda ma ei wõi, sest ma ei ole jo mitte üksi.“

„No, siis too ka omad seltsimehed seia!“

„Minul ei ole seltsimehi... mull on üks noor naesterahwas ühes.“

„Üks noor naesterahwas? Kust ja selle oled wälja õngidusenud? Uhaa, mu wend!“ (Mende sõnadega wiliastas Zurin kõwaste, nii et kõik tõised naerma hakkaswad, mina aga olin kimpus.)

„No sulle on siis korterit tarwis,“ ütles Zurin. „Sest õige kahju... Meie oleksime wana sõbruse peale purjutada wõinud... Hae, kullakene! Miks ei tuua Pugatshewi ristitütart jo seia? Püiab ta wastulist mängida? Temale wõib ütelda, et pole midagi tarwis korta. Ja see herra, kes teda kutsuda lasseb, olla wäga ilus, ta ei saada neiuksesele midagi paha... ütelge temale nii!“

„Mis juttu sa ajad? — ütlesin mina Zurinile. „Pugatshewi ristitütar? Mis nali see on? Tema on pealik Mironoffi tütar. Mina olen teda wangist peastunud ja tahan temaga ühes oma isa külasse sõita, kuhu tema esiteks elama jäeb.“

„Ah nii? Seda ei ole mulle üteldud,“ vastas Zurin. „Anna andeks, mina ei teadnud isegi, mis se kõik peaks tähendama?“

„Pärast saan ma sulle seda kõik jutustama,“ ütlesin mina. „Muid aga mine, Sumala pärast, tee see waene tütarlaps rahule, teda sinu husarid puruks ära ehmatafiwad.“

Zurin läks kohe wälja, wabandas ennast Maaria wastu oma teadmatusest tulnud rumaluse üle ja lastis wahtmeistrit temale kõige parema korteri linnas anda. Mina aga jäin öösiks Zurini juurde. Meie sõime õhtut ja kui kahelaste olime, rääkisin temale oma juhtumisi. Zurin kuulis rahulikult minu juttu; kui ma lõpetanud olin, wäristas tema pead ja ütles: „Muidu kõik hea, wend, aga üks tüd on ometi halb. Kuida on sind wanapagan naesewõtmise nõuule kihutanud? Mina olen ausafüdameline owitseer ja ei hakka selle tühja asja pärast sinuga waidlema. Aga usu mind, abielu on üks raske asi. Miks pärast pead sa ühe naesega ennast waewama ja lapse hoidja olema? Tühi! Aga kuule minu nõu! Sää sest pealiku tütrest lahku. Mina olen oma soldatidega Simbirski moantee rööw-
litest puhastanud, nüüd võib iga üks jälle sõita. Saada sina see naesterahwas homme oma wanemate juure minema, isi aga jõe minu wäe-jau sekka. Tagasi Drenburgisse minna, see ei ole hea. Sina sattud jälle rööwlite kätte wangi ja ei wõi nii kergeste enam lahti peafeda, nagu seekord. Siin kaub sull ka see tühi armastuse tuhing peast ära ja kõik lähäb wiimaks hästi.“

„Eh küll mina Zurini nõuust armastuse ja naese wõtmise asjus lugu ei pidanud, tundsin ma teiselt poolt ometi, tema juhatust õige olewat. Ja et autundmine ja teenistus mind isamaa kaitsejate seltsi sundis jäema, wõtsin Zurini nõu heaks, Maariat homme minu wanemate juure saata, ja ise seia tema wäe sekka jaeda.“

Saweljitschile ütlesin ma weel täna õhtu, mis otsust ma olin wõtnud ja käsksin teda kõik walmis panna, et homme Maariaga ära reisida. „Esite ei tahtnud tema sugugi minu soowimist wastu wõtta.“ „Kuida? herra!“ ütles ta. „Mina pean sinu juurest äraminema? Kes sind siis teenib ja hoolitseb?“ „Mis saawad sinu wanemad selle peale ütlemä? Mina püüdsin teda heaga meelitada: „Sina oled minu sõber, Saweljitsch“ —

ütlesin ma mahedaste. — „Ole nüid ka minu heategija; teenijat ei ole mulle enam tarwis; aga mina oleksin suure mures, kui Maarია ilma sinuta lähaks. Teenid ja teda, siis on see niisama, nagu teeniksid ja mind; sest tema saab, niipea kui ma oma asjadega joonel olen, minu abi kaasaaks.“

Nüid löi Saweljitsch imestades käsi kokku. „Sina tahad naest wötta?“ hüdis tema. — „Naest wötta?“ Laps tahab naest wötta? Mis saab isa ütleva? Mis mõtleb selle juures ema?“

„Töeste saavad nemad jaks oma luba andma“ — wastasin mina — „kui n'ad aga Maariat saavad tundma õppinud. Ka sinu peale panen ma oma lootust. Isa ja ema usuvad sind; selle pärast wõid ja meie eest neid paluda, eks ole tõsi?“

Wanakene oli liigunud. „Ah armas Peeter — ütles tema — Sina mõtled küll õige warajalt naesewõtmise peale, aga Maarია on nii armas preili, et see patt oleks, kui tema ühe teisele saaks. Mina tahan teda nagu ingel Kaabriell kaitsta ja saata ja tahan sinu wanematele meele tuletada, et ühel niisugusel mõrsjal kaasawara pole tarwis ollagi.“

Mina tänasin Saweljitschi ja läksin Zurini juure magamise kambri, kus üht ja teist jutustades paar tundi weel ülewel istufime ja siis magama heitfime.

Teisel hommikul läksin Maarია juurde ja teatasin temale, mis ma nõuaks olin wõtnud. Tema ütles ka minu tahtmist heaks ja jäi sellega rahule. Zurinille tuli käik oma wäe-jauga selsamal päewal siit linnast ära minna ja seepärast ei olnud mulle enam aega. Jätfin Maarία Sumalaga ja andsin Saweljitschi hooletaks, saatfin ka ühe kirja nendega oma wanematele. Maarία nuttis, kui Sumalaga jätfime. „Jäege terweks, Peeter“ ütles ta mulle taha. „Kas saame millalgi weel üks teist näha ehk mitte, Sumal teab. Dialgi aga ei unusta ma sind. Sina üksi saad minu südames elama kunni hauani!“ Mina ei saanud midagi wastata, sest paljn rahwast seifiwad meie ümber. Maarία sõitidis ära. Kurb, ja waikfult läksin ma Zurini juure tagasi. Tema püididis mind igapidi ergustata, ja mina isiegi ei tahtnud ennast nüid kurwa mõtete wõimu alla jätta: Lustilikult wiitfime selle päewa ära jaõhtu läkfime sõa-teele. See oli Webruari kuu lõpul.

Talw, mis sõa-talituft raskendas, läks mööda ja ülemad sõajuhthjad püidfiwad ühes nõus ja hulgas enam ja enam Pugatshewi peale tungida. Tema aga seifis ikka weel Dren-

burgi ees, ja nüid ühendasiwad ennast igal pool tema ümber keiseriina wäe-jand ja lähenesiwad samsammul kurjategijate pesa poole. Wastupanijad külad saiwad jälle sõnakuulelikuks. Igal pool põgenesiwad rööwliid meie eest paku ja kõik nähti õnneliku ja hea otja poole minemat.

Warsti sai PugatshEFF würst Goliziniist Tatishthewa kindluse juures löödud, tema salgad laiali pilutud, Drenburg peastetud ja nenda näis mässamine lõpetud olewat. Zurini wäe osa saadeti sell ajal mässajate Bashkiiride wastu, kelle hulgad laiali põgenesiwad, enne kui meie neid näinudki olime. Kewade pidas meid ühes Tatari külas paigal. Sõed tõusiwad üle kallaste ja kõik teed oliwad käimatamad. Omas tööta igawuses trööstisime ennast sellega et see hundi jahki sarnane sõda nende harimata Kasakate ja Taterlastega, kes weel pealegi rööwliid oliwad, warsti otja saaks lõppema.

Uga PugatshEFF ei olnud weel wangi wõetud, Uueste kogus ta Samodides ehk mäekaeuondustes ja raua-wabrikutes mässajaid oma ümber ja riisus ja toppis edasi. Jälle oli tema õnnelikuteist wõidudest kuulda, nimelt kuidas ta Siberi kindlused ära oli wõitnud ja põletanud. Warsti pärast seda tuli aga tõsine sõnum: PugatshEFF olla Kasani ärawõitnud ja walmistada Moskwa wastu minema. Nüid tuliwad wäe ülematele filmad pähä, kes seda kurjategijat PugatshEFFi ei olnud enam niiski pannud, et teda jo korra oliwad wõitnud, ja nüid hooletumalt aega wiitsiwad Igal poolt ruttati jälle mässajate wastu; aga PugatshEFF oli wägewaks saanud. Häda oli igal pool suur. Kõik lord ja kohus oli neist maa kondadest kadunud. Mõisnikud ja talupojad põgenesiwad, kui wõimalik oli, metsasse. Rööwliite salgad oliwad igal pool. Ka riigi wäe-ülemad tegiwad mitmes kohas ülekohut . . . Hirnus oli sealse maakondade lugu; külad põlesiwad; öösel oli igal pool tulekuma taewa peal . . . Sumal hoidku sarnatse rööwliite mässamise eest!

Zurin sai käsku, oma wäejauga Wolga üle tulla, et suurema hulgaga ühentud saaks! aga see tee ei olnud meil sugugi kerge, sest igal pool oliwad mässajad ees. Wiimaks aga tuli meile see rõõmus sõnum wastu, et PugatshEFF uueste oli wõidetud ja koguni wangi wõetud. Warsti peale seda tuli Zurinille käst, paigale jäeda. Sõda oli möödas. Nüid wõisin mina

oma wanemate-kodu minna. Maarlast ei olnud ma mingigi teadust saanud. See möte, et teda jälle näha, tegi mind üli õnnelikuks. Kui üks laps hüppasin ma. Zurin naeris, ja ütles: „Ei sinuga ole enam õige lugu. Kui sina abielusse heidad, lähäd sa õnne pärast nurja.“

Üks iseäralik kurb möte tegi aga minu rõõmu vähemaks. Seda kurjategijat meele tuletades, kes ennast paljude ilma-süita werega oli rojastanud, ja kes nüüd oma nuhtlust ootas, tuli minule fagedaste hale meel. Emeljan, Emeljan, mõtlefin mina pool pahaselt, miks sa ei mõistnud parem bajunettide otfa jooksta, ehk pombi-kuulide ette jäeda. Miks sa ei mõistnud parem sõas surra! Midagi paremat ei oleks sull teha olnud. — Minule ja minu armsa Maarlaste oli tema head teinud, ja seda nii imelikult, et tema minu meelest ärangi ei tahtund minna.

Zurin andis mulle warsti luba, kodu minna. Mõne päewa pärast pidin ma reisima, pidin warsti jälle oma perekonna keskel olema — pidin Maarlast jälle näha saama . . . Aga häkitselt tuli üks hirmus müristamise pilw minu armsa päikese-paiste peale.

Sell päewal, kuna kodu-reisi pidin hakama, ja kui just jo reisile walmis olin, tuli Zurin minu korterisse. Tema hoidis üht paberit omas käes ja oli kurb. See lõi nagu noolega minu südamesse. Mina ehmatasin, ilma et oleksin teadnud miks pärast? Tema saatis minu tendri wälja. Meie jäime üksi. „Mis tähendab sinu kurb nägu?“ küsisin ma rahutumalt. „Üks weikene pahandus,“ wastas tema — ja andis paberi minu kätte, võlides: „Loe, mis mind on kästud!“ Mina lugefin. See kiri oli üks jala käst, mis mind usinaste, kindla wahi all Kasani sõakomissioni alla nõudis saata.

Paber pidi mull peaaegu warisewast käest maha langema, nii olin ma ehmatanud.

„Siin juures ei wõi midagi enam parata!“ ütles Zurin. Mina pean käsku täitma. Wist on sinu sõbralik reisimine Pugatsheffiga kuidagi wiisi walitsuse kõrwu ulatauud. Mina loodan, et sina, kui oma juhtumisi oled kommissionile jutustanud, ennast lahti teed sest süüst. Ara ehmata ühtegi, haka julgeste oma reisi.“ Minu südameteadmine oli puhas. See pärast ei kartnud ma kohut. Aga ometi walustas minu sü-

da, et minu armsad jälle nägimise lootused nüüd mitmeks kuuls edasi aetud saidad. Üks meikene wanter oli walmis ootmas. Surin jättis mind sõbralikult Sumalaga. Mina istusin wantrisse. Kaks husarid, paljad mõegad pihus, istusiwad mulle tõine teisele poole ja wanter wuras maan=teed edasi.

XIV. Peatük.

K o h u s.

Kuuldud sõnumit rahwa seas
Dn kui merelaene.

Wenerahwa mana sõna.

Mina arwasin selgeste oma wangi panemist sest tulewat, et ilma lubata Drenburgist ära olin läinud. Aga teiselt poolt wõisiwad minu sõbralikud juhtumised Pugatsheffiga mitmest tunnistajast tõentadud saada ja see wõis minu wastu jo üks suur süi olla. Kõige selle tee peal mõtlesin ma nende küsimiste üle, mida minult küsitama saaks, järele ja walmistasin oma wastusid; aga tõtt tahtsin ma ütelda, sest tõsi üksi wõis mind peasta.

Mina sain Kasaniisse. Linn oli prustud ja tuhaks põletud. Majade asemel seisiwad sõe unnikud ja mõned süttinud seinad oliwad weel ülewel ilma katuste ja akenteta. Need oliwad Pugatsheffi mässamise jäljed. Mind wiidi wangihoone juurde, mis wast üksi rikkumata oli jäänud. Husarid andsiwad mind wangide hoidja kätte. See lastis kobe ühe sepa kutjuda, kes minule ahelad jalge ümber panni ja kinni neetis. Siis wiidi mind wangi hoonesse, mis üks kitsas, kole ja pime kelder oli, ja kelle akente ees tugewad raud kangid seisiwad.

Misugune halatus ei tähendanud head. Siiski ei kautanud ma oma julgust ega lootust. Oma kurwastuse jahutust otsisin ma kõige kurwade trööstija juurest: kui oma palwet, mis murtud südamest tuli, olin palunud, jäin rahuliselt magama ja lootsin, et Sumal oma halastuse pärast minu ilmsüütust jellgeks saab tegema.

Teisel hommikul äratas mind wangihoidja selle käsuga, et komissioni ette pidin minema. Kaks soldatid saatsiwad mind komandandi maja juurde, jäiwad ise ukse peale wahti ja käskiwad mind uksest sisse astuda.

Mina astusin ühte kaunis suurde saali. Ühe laua juures, mis täis paberit, seiswad kaks meest, üks wana kindral ja üks noor gardi-pealik, arwata kahekümnekaheksa aastane, kes oma kärma, wisaka kombete pärast mulle wäga meelt mööda oli. Ukna juures teise laua taga istus üks kirjutaja, sulg kõrwa taga, ja oli walmis, minu ütlemisi üles kirjutama. Minu nime ja seisus sai küsitud. Kui oma seisust ja isa nime olin nimetanud, ütles see wana kindral: „Küll on kahju, et ühel ausal mehel nii kõlbamata poeg on.“ Mina wastasin rahulikult: „Minu üle wõib küll pahaid kaebusi olla tõstetud, aga ma loodan oma tõeliku tunnistuse läbi neid tühjaks teha.“ Minu wastus ei olnud temale meelepärast, tema wastas: „Sina oled ninatark, mu wend!“ „Aga meie oleme eile üht teist ka siin samas paigas näinud, kes sinust weel pahem on.“

Müid küsis see noor mees, missuguste asjade õijendaja, ja mill ajal olla mina Pugatshewi teenistuses olnud?

Paha meelega wastasin mina, et ma üks ohwitseer ja mõisnik olen ja sellepärast iialgi Pugatshewi teenistuses ei wõi olnud olla.

„Aga kust see siis tuleb,“ küsis tema edasi, „et aga üks ainus ohwitser ja mõisnik Pugatshewist sai elusse jäätud, kuna kõik teised selle seisuse osalised, kes tema kätte lange siwad, hirmsal wiisil saiwad surmatud? Mikspärast purjutas seesama mõisnikusugu ohwitseer mässajatega ühes? Miks wõttis tema selle kurjategija käest kingituisi wastu, üht kasukat, hooft ja pool rubla? Kuida on siis see iseäraline sõbrus siginenud?“

Gardi ohwitseeri sõnad haawasiwad wäga minu südames õiguse ja autundmist ja mina wastasin tasaselt, aga kartmata oma eest; rääkisin oma tutwaks saamist Pugatshewiga ja kuida ma temale oma kasuka olin annud; kuida tema mind Bjelogorski ärawõitmise ajal oli tunnud ja mind Sameljitschi palwe peale elusse jänud. Mina ütlesin ka, et Pugatshewi käest kingituste wastu wõtmine mulle süiks ei wõi arwatud saada, ja et Sa-

weljitshi nuiamise peale tema mulle seda järele oli saanud; siis rääkisin mina, kuidas Bjelogorski kindluse wõitmine olnud ja et ma seal kunni wiimse filmapilguni waenlaste vastu oma komandandi kõrwas olin wõidelnud. Wiimaks toetasin ma oma kindrali peale, kes minu hoolikut wõitlemist rööwlite vastu Drenburgi ümberpiiramise ajal tunnistada wõiks.

See nõtkumata wanamees wõttis ühe lahtise kirja laua pealt ja luges mulle kõwaste ette:

„Teite austatud ametliku küsimise peale ohwitseer Grinjeffi üle, kes ennast praeguste segaduste sisse annud ja tutwa kurjategijaga asjanduses olnud, mida teenistus ei luba ja wande-kohtusse vastu käib, on minul auu, järgmist teadust anda: Nimetud ohwitseer Grinjeff oli Drenburgis teenistuses minema aasta Oktobri hakatusest 1773 kunni tänawo Webruari hakatuseni, siis kadus tema siit ära ja pärast seda ei ole teda minu komandu all enam näha olnud. Meie poole põgenejais on aga kuulnud, et tema Bugatshheffiga ühes Bjelogorski olla reisinud, kus ta enne teenis. Tema ülespidamise poolest ei ole küll . . .“

Siin jättis tema selle kirja lugemist seisma ja küsis karsul minult: Mis sa wõid omaks wabanduseks ütelda? Mina mõtlesin küll oma lugu edasi rääkida, kuidas hakanud olin ja oma ühendust Maariaga niisama awalikult, nagu kõiki teisi juhtumisi kohtunikude ette panna, aga häkitselt näitis see mulle koguni põlastaw. Ka tuli mulle mõttesse, et, kui seda kõik räägiksin, siis kohtus ka Maariat tunnistajaks saaks kutsuma; ja tema nime määrajate ja rööwlite sekka segada, seda ei kannud minu süda teha, need mõtted segasiwad minu pead nii, et ma omas wastusse andmises kartlikuks ja segaseks sain.

Kohtumõistjad, kes kannatlikult minu wastamisi oliwad ootnud, said mo segadust nähes jälle läredamaks. See noor gardiohwitseer nõndis, et kõigefuurem peale kaebaja minuga juu suudwastu toodud saaks. Kindral käskis seda eilast kurjategijat seia tuua. Nuttu pöörasin filmad ukse poole, et minu peale kaebaja tulemist näeksin. Mõnesilmapiilgu pärast kõlisesiwad ahelad, üks läks lahti ja — Schwarin astus sisse. Mina ehmatasin selle üle, kuidas tema wälja nägi. Tema oli hirmsaste ärakuinud ja kahwatu; tema juuksed, enne süsimustad, oliwad halliks läinud; tema pits habe oli sassis; nõrga, aga

trotsiwa häälega tunnistas tema mind uueste süidlaseks. Tema rääkis: Mind olla Pugatsheff salakuulajaks Drenburgiſſe saatnud; iga peäw olla mina wõitlemife nimel linnast wälja sõitnud ja kõige üle, mis seal sõaülemate keskes nõu peetud, kirjalikult rööwlitele sõnumi annud. Wiimaks olla mina koguni Pugatsheffi poole heitnud, sellega ühes kindlusi läbireisinud ja olla, kuidas aga iialgi wõimalik, libeda keelega oma seltsimehi hulka saata püüdnud, et nende asemid ja warandust omale saada, mis Pugatsheffi sõbruse läbi minul ka alati olla korda läinud. Eõnalausumata kuulſin mina tema kaebdusi, mis ta häbematalt waletates tunnistas; aga siiski röömustasin mina selle juures ühe asja üle: Maaria nimi ei saanud sest häbematast rööwlist mitte nimetud, olgu nüid, et tema sest wast häbenes, mis tema ja Maaria wahel oli ettetulnud ja see teda ära põlgnud, ehk et tema südames seefama hea tundmife sãde üles õhkus, mis ka mind wait olema sundis. Olgu se nüid kuidas see oli, hea küll, Maaria nimi ei tulnud ſiin komiſſionis ette. Minu ettewõetud nõu, Maariat mitte selle kohtu hulka liſkuda, ſai weel kindlamaks ja kui kohtuwanemad mind küſiſiwad, kas mina Shwarini kaebtusi wõida tühjaks teha, wastasin mina, et minul omaks wõbanduſeks midagit muud enam ütelda ei ole, kuid mis ma jo ütelnud olin. Kindral lastis meid ära wiia. Araminnes ſilmitsesin mina Shwarinit, ei rääkinud aga temaga mitte üht sõna. Tema naeris tighedaste. Mind wiidi jälle wangihoonesse ja pärast seda ei kutsutud enam ülekuulamise alla.

Seda mis ma nüid weel lugejale juttuſtan ei ole mina küll iſe oma ſilmaga näinud, aga mulle on seda nii ſagedaste jutuſtatud, et seda täitſa küll kõik järgimõõda arutata wõin.

Minu wanemad oliwad Maariat ſuure hea meelega wastu wõtnud. Nemad arwaſiwad endale seda Sumala suureks armuks, et neid wäärt oli arwatud, üht waeslaſt, kelle wanemad iſamaa eest oliwad ſurnud, wastu wõtta ja temale peawarju anda. Warſti ſeltsiſiwad n'ad wäga temaga; ſest kes teda aga tunda ſai, pidi teda armastama hakama. Iſa ei arwanud minu armastuſt nüid enam ühtegi tühjaks tujuks ja ema ſoomis igatſetes, et tema weikene Peeter selle armsa Maaria abikaasaks ſaaks.

Aga suurt ehmatust tegi minu sugukonnale, kui kuulda olivad saanud, et mind wangi pantud. Maarja aga püidis neid iga pidi trööstida ja rääkis minu ja Pugatsheffi sõbraks jaamisi ja pärast poolisid kokkujuhumisi nii naljakalt, et Isa ja ema mitte üksi täieste rahule ei jäenud, waid ka sagedaste kõige selle üle, mis Pugatsheffi ja minu wahel ette oli tulnud, tubliste naerda saidad. Isa isa ei wõinud ka seda uskudagi, et mina nende rõõwlite nõuus oleksin olla wõinud, kelle tahtmine oli, riigi trooni ja mõisnikude seisust ümber lükata. Kõwaste küsis tema ka Saweljitshi käest kõik järele. Saweljitsch ei salanud mitte, et tema herra Pugatsheffiga ühes oli pidanud sõõma ja et see kurjategija tema wastu sõbralik olnud. Siis aga tõendas tema ristas kättega, ei iialgi seda kuulnud olewat, et tema herra isamaa äraandja oleks olnud. Minu wanemad ei muretsenud enam, aga ootiwad siiski suure igatsemisega minu kodutulemist.

Mõned nädalad läksiwad mööda ... Wiimaks sai minu isa ühe kirja Peterburgist. Würst ***, meie sugulane, kirjutas minust ja teatas isale lühidelt, et mind ometi süüdlane olla leitud olewat. Mina olla raskeste pidanud karistud saama, aga keiseriina olla isa ausa teenistuse pärast poja karistust wähandanud, ja olla kaskinud, mind mitte ette nii raskeste trahwida, kui tõisi, waid aga eluotsani ühte kaugemasse Siberi nurka ärasaata.

See ootamata hoop maksis peaaegu minu isa elu. Tema harilik kindel meel kadus ära ja ta walas oma kurwastust libeda kahetsamise sõnade läbi wälja. „Waata nüid imet?!“ — ütles ta sagedaste — „minu poeg on kurjategija Pugatsheffi plaanidest jagu wõtnud? Püha Jumal, pidin mina seda nägema? Keiseriina on teda trahwist peastnud. On see minule kergituseks? Karistus ei ole jo mitte see ainus hirmus asi. Minu wanaisa suri isamaa ja selle eest wõideldes, mis tema oma südame tunnistuse järele õiguse tundis olewat. Isa minu isa on auaste sõas wõidelnud; aga et minu poeg, üks mõisniku sugu ohwitseer, oma wannet unustab, et ta ennast rõõwlite, mõrtsukate ja orjadega ühendab ... Häbi ja teotus meie sugu konnale!“ Minu ema, kes isa meele ärabeitmise läbi oli ehmatatud, ei tohtinud tema nähes nutta ja püidis teda linnitada, ja arwas seda kahtlaseks, et mina nii suurt ekstitust

olin teha wõinud. Tema ütles sagedaste isale, et ta kohtupidajad inimesed olivad ja minu hukka mõistmise juures eksinud wõisivad olla. Isa oli aga trööstimata.

Enam, kui kõik teised, oli Maaria kurwastud, sest tema sai sest selgeste aru, et mina ennast süüsi oleksin lahti teha wõinud, kui ma teda kohtu segaduste sekka oleksin tõmmanud. Tema mõtles ennast minu õnnetusest süidlane olewat. Salajalt nuttis ta alati, mõtles aga selle juures wäsimata järele, kuidas mind lahti wõiks peasta.

Üks lord istus isa sohwa peal ja firwis suurt kalendrit, aga tema mõtted käisivad kõrwale ja lugud selle kalendri sees ei mõjunud enam temale endisel wiisil. Ema kudus sõnalausumata willast jalki, kus juures tall silma pisarad oma töö peale weeresiwad. Häältselt tõusis Maaria tooli pealt üles, kus ta ka näpu töö oli istunud ja ütles, et ta Peterburgisse reisida tahab ja palus minu wanemate käest reisi raha. Ema sai wäga kurwaks. „Miks pärast tahad sa Peterburgisse minna?“ küsis tema. „Ka sina jätad meid maha?“ Maaria wastas, kõik tema edespidise elu õnn ja õnnetus wõida selle reisi läbi ilmsiks saada, tema minna seenu kaitsmist ja abi otsima wägemate inimeste käest, sest ta olla ühe mehe tütar, kes oma truuduse pärast isama eest surma saanud.

Isa lastis oma pea norku. Ega sõna, mis teda kaugeltgi oma poja peale sundis mõtlema, läks temale nagu okas südamesse. „Jah, mine sinna mu armas laps,“ ütles tema helaste Maariale. Meie ei taha sinu õnne wastu olla. Sumal andku sinule head meest peiuks, aga mitte üht kelmi äraandjat.“ Nende sõnadega tõusis ta üles ja läks siit kambriist ära.

Kui Maaria emaga üksi oli, rääkis ta temale jault oma ettemõetud nõu. Ema hakkas nuttes tema ümber ja palus silma pisaratega Sumalat, et tema ettemõtmine lorda lähaks. Mõne päewa pärast läks Maaria teele oma truud Palaschkaga, ja Saweljitsch ka ühes, kes, minust wangikoone läbi lahutud, ennast wähemalt sellegi mõttega trööstis, et minu pruuti teenida wõis.

Maaria jõudis õnnelikult Sohwasse, ja kui siin kuulis, et keiserlik perekond praegu Zarstojeseloos oli, mõttis ta nõuks seia ootama jääda, kus temale üks weikene kambrikene korteriks anti.

Keiserina maja hoidja emand nimega Anna, hakkas temaga kohe juttu tegema ja rääkis, et tema ka lossi abjunktija õetütar olla; ka jutustas tema suure hoolega sõitsugusi saladusi, mis keiserina elust- ja olust teadis: mill tunnil keiserina hommiku üles tõusta, kohvi juua, jalutama minna, ja mis sugused suureülemad praegu ta ligi olla, keda ta õhtu oma jutule laisknud j. n. e. Ühe sõnaga, Anna jutustus maksis mitu lehekülge sündinud lugusid ja oleks järel tulewa sugule väga tähtjas olnud. Maarja kuulas tähele pannes. Nad läksivad ühes lossiaeda. Anna rääkis iga puieatud teest ja fillast lugusid, ja kui nad küllalte jo ümber oliwad käinud, pöörasivad tagasi, väga rahul teineteisega.

Teisel hommikul ärkas Maarja üles, pani ennasti riidesse ja läks tasa aeda. Hommiku oli väga ilus. Päikene paistis pärna ladwadesse, kelle lehed sügisene karge õht juba kollaseks oli värvinud. Wäikseste läikis lai järw ja hoided ujusivad uhkeste põesaste tagast wälja, kus omas õõkorteris oliwad olnud. Maarja sammus ühe rohuplatzi ümber, kelle peale hilja graf Peeter Aleksandrewitsh Rumjanssheffi wõitluse mälestuse-kuju oli walmistatud. Korraga haukus üks weikene walge koerakene. Maarja ehmatas ja jäi seisma. Seal ütles üks ilus naesterahwa heal. "Urge kartke, ega ta ei hammusta!" ja Maarja nägi kohe ka rääkivat naesterahwast põesaste warjul pingi peal istumas. Ta istus ka selle sama pingi otsa peale jalgu puhkama. Wõeras waatis terawaste tema peale ja Maarja, kes pealis kaudu ka wastu püüdis waadata, nägi wõerast walge hommiku-kleidiga, kaunis liht rietes; tema näis arwaata neljakümne aastane olewat, ta paksuka, kema näu peal oli tõsidus ja rahu ja tema sinised filmad ja tasane naeramine tõmasiwad nagu iga inimest ennesese poole. See wõeras naesterahwas hakkas ehitels rääkima.

"Teie ei ole küll wiist süü?" ütles tema Maariale.

— "Ei, wastas Maarja, "eile alles tulim seia."

"Olete wast oma sugusastega ühes tulnud?"

— "Ei," wastas Maarja, "mina reisisin üksi."

— "Üksi? — aga Teie olete jo weel väga noor."

"Minul ei ole aga isad, ega emad," wastas Maarja.

"Teie olete wiistist ühe asja talituse pärast tulnud?"

„Mina tahtsin ühe palwega keiserina jutule saada,“
wastas Maaria.

— „Olete üks maenelaps? Teil on wistist mõne üle-
kohtu ja õeluse üle kaebamist?“

„Ei, ütles Maaria, „mina tahan armu otsida, mitte
õigust.“

— „Lubage mulle, Teil küsida, kes ja kust Te olete?“

— „Mina olen kaptein Mironoffi tütar.“

„Ah, pealisk Mironoffi?“ küsis mõeras. „Selle tütar
olete Teie, kes ühes Drenburgi kindluses komandant oli?“

„Jah!“ wastas Maaria.

See mõeras naesterahwas näis ligutud saawat. „Arge
pange pahaks,“ — ütles tema wäga sõbralikult — „et mina
ennast Teie asjate selka segan, aga mina saan sagedaste suure-
mate ja ülematega kokku, rääkige minule oma palwet. Eks
saan wast kudagiwiisi Teile abiks alla.“

Maaria tõusis üles ja tänas auupakklikult. See tund-
mata naesterahwas tõmbas ikka enaw tema südant oma poole.
Maaria wõttis ühe kokkupandud paberi taskust ja andis oma
tundmata kaitseja kätte, kes seda tasa endale luges.

Õhtuks luges tema tähelepannes ja lahke näuga, aga
häkitselt muutis tema pale ja Maaria, kes tema iga wähemat
liigutust tähele pani, ehmatas selle pahase näo üle, mis enne
sõbralik ja lahke oli olnud.

„Teie palute Grinjeffi eest — ütles see naesterahwa külmalt.
— „Keiserina ei wõi temale mitte armu anda. Tema ei
ole mitte teadmata ega ka rumaluse pärast Pugatjheffi poole
heitnud, waid kui üks kõlbmata ja äraandja.“

„Oh, see ei ole mitte tõsi!“ hüidis Maaria. „Mis?
— Mitte tõsi?“ — wastas see mõeras wihaselt

„See ei ole küll mitte tõsi, Sumal teab, et see tõsi ei
ole!“ ütles Maaria kurwalt. Mina tean kõik, tahan Teile
kõik rääkida ja kui tema ennast kohtu ees õigeks ei wõinud
wabandata, siis oli see üksi seepärast, et tema mind asja
selka ei tahtnud segada.“ Nüüd rääkis tema suure hoolega
selle tundmata naesterahwalle ära, mis lugeja jo teab.

See kaulas tähelepannes. „Kus Te korteris olete?“
küsis ta wiimaks. Kui kuulis, et Anna juures — siis ütles
naeratades: „Ja jah, ma olen Anna läbi Teist jo kuulnud.“

Jäege terweks. Aga ärge rääkige ühelgi meie kokku juhtumist! Ma loodan, Teie ei pea mitte kaua oma kirja peale wastust ootma.“

Nende sõnadega tõusis ta üles ja läks üht puiestatud teed mööda ära; Maarია aga pööris rõõmsa lootusega Anna juure tagasi.

Anna laitis teda, et nii wara wälja jalutama oli läinud, tema arwamist mööda olla see noore neiule terwise rikkumiseks. Müid tõi ta teemashina, ja jues hakkas ta jälle oma põhjatumat pitka seletust keiserina pere elu üle; aga üks tõld sõitis warawa ette ja keiserina kammerteener astus uksest tuppa selle sõnumega, keiseriina kutsuda preilit Mirrnoffi oma juurde.

Anna imetses ja hakkas ruttama. „Oh, Sumal-iskake!“ hüidis tema, „keiserina kutsub Teid enda juure lossi! Kuida on tema Teist midagi teada saanud? Kuida, mu armas, tahate ennast keiserina ees tutwaks teha? Teie ei mõista wist weel suurtsugu rahwa moodu minnagi, arwan ma . . . . Kas ma ei wõiks Teiega ühes tulla? Mõne asja juures wõiksin Teid ometi weel juhatada. Ah jaa! Teil on aga reisi kleit ümber! Ega Te' ometi sellega wõi senna sõita? Kas ma ei wõiks wana emanda käest Teile kollast kleiti tuua?“ Kammerteener ütles aga tema jutu wahel, see olla Keiserina tahtmine, et Maarია üksi pidada sõitma ja just nii, kuida teda leitakse. Siin ei wõinud midagi enam teha. Maria, Anna õnnesoowimise sõnadega saadetud, istus tõlda ja sõitis lossi poole.

Tema teadis, et asjale nüüd otsus saab tulema. Süda tuffsus tall kõwaste. Mõne filmapilgu pärast peeti tõld lossi ees kinni. Wärisedes astus tema treppi peale. Uksest läksiwad kõik tema ees lahti. Ta läks mitmest uhkist tubadest läbi. Kammerteener näitas teed. Kui ühe kinnise uste juure saiwad, ütles teener, et Maarία tulemist kobe teatada tahab ja jättis teda üksi.

See möte, et keiserinat filmist filmi näha saab, pani teda nii hirmuma, et aga waewalt jalge peal wõis seista. Warsti läksiwad tiiw-uksest lahti ja Maarία astus Keiserina ehtimise kambri.

Keiserina oli ennast praegu riidesse pannud. Mõned teendrid oliwad tema ümber ja lastsiwad Maariat auupakli-

kult läbi. Keiserina pööris ta ennast armulikult tema poole ja Maarია tundis nüüd, et see muud legi ei olnud, kui seesama, kellele ta jo loõsaias kõik oli awaldanud. Keiserina kutsus teda ligemale ja ütles naeratades: „Minul on väga heameel, et ma oma sõna pidada ja Teie palwet täita wõin. Teie asi on hea otsale jõudnud. Teie peigmees on ilma süita, ma olen seda selgeste teada saanud. Siin on üks kiri; olge head ja andke seda oma tulewase äiataadile.“

Wärisewa käega wõttis Masria seda kirja wastu rõõmupisaratega langes ta keiserina jalgade ette. See aga tõstis teda üles, andis talle suud ja ütles: „Mina tean, et Teie rikas ei ole, mina aga olen pealik Mironoffi wõlglane; aga et teda enam Mailmas ei ole ja isamaa eest on pidanud rõõw-lite kätte all surema, siis olen ma nüüd tema ainja lapse wõlglane. Olge nüüd tulewiku pärast mureta. Mina olen oma hooleks wõtnud, Teile warandust muretsema.“

Keiserina andis weel korra sellele waesele lapsele suud ja lastis teda minna. Maarია sõitis tulnud tõllaga ära. Anna, kes igatsetes tema tagasitulekut ootas, küsis nüüd küsimist küsimise peale ja Maarία wastas talle, kuida wõis. —

Weel sellisamal päawal ruttas Maria kodu poole minema, ilma et talle seda uudishimu oleks meelegi tulnud, Peterburgi linna waatama minna.

Siin lõpewad Peetri tähtsamad elujuhtumised. Nende perekonna lugust on minule tuttam, et teda Keiserina kätse peale 1774. aasta lõpul wangist lahti lasti, ja et tema ka Pugatshewi ärakukkumise juures oli, kes teda teiste ohwitseride hulgas koha ära tundis ja peaga nikutades teretas. Warsti pärast seda filmopillu langes Pugatshewi pea kirwe all, ja näidati teda, werest tilkudes, ümberseisja rahwale. Paar kuud pärast seda lastiswad Peeter ja Maarία ennast laulatada. Keiserina armu läbi sai Maariale kaunis suur kaasawarandus. Nende järel-sugu õitseb praegugi Simbirski kubermangus... Ühes nende uhles elumaja lambris seisab klaasi all raamide wahel Katarina II oma käega kirjutud kiri. See kiri on Peetri isale kirjutud, tunnistab Peetrit tema peale arwatud süüst lahti ja kiidab pealik Mironoffi tütre mõistust ning wahwat ja lõbusat meelt.

www.books2ebooks.eu